

T. C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

**ORGANİK TARIMIN EKONOMİK ANALİZİ: KİLİS
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet Serkan ÇINAROĞLU
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Taner AKÇACI

KİLİS
MAYIS 2018

T. C.
KİLİS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

Organik Tarımın Ekonomik Analizi: Kilis Örneği

MEHMET SERKAN ÇINAROĞLU

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Doç. Dr. Taner AKÇACI (Danışman)

_____

Prof. Dr. Sadettin PAKSOY (Üye)

_____

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN (Üye)

_____

Dr. Öğr. Üyesi Serhat KUZUCU

**T. C.
KILIS 7 ARALIK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu ve bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim. (07/05/2018)

Mehmet Serkan ÇINAROĞLU

ALİ İBRAHİM ÜÇÜKAYA DAĞBAY

ÖZET

ORGANİK TARIMIN EKONOMİK ANALİZİ: KİLİS İLİ UYGULAMASI

ÇINAROĞLU, Mehmet Serkan
Yüksek Lisans Tezi, İktisat Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Taner AKÇACI
Mayıs 2018, 130 Sayfa

Bilimsel, teknolojik, endüstriyel ve kırsal gelişmişlikle ilgili alanlardaki ilerlemeler tarımsal faaliyetlerin oluşma şeklini ve tarım faaliyetlerinden beklentilerin değişmesine yol açmıştır. Bu değişme sürecinin tarım alanlarına etkisi, organik tarım biçiminde ortaya çıkmıştır. Organik tarım bir tarım yöntemi olmakla kalmayıp aynı zamanda, sağlık ve hayat formülü olarak da kabul edilmektedir. Toplumlarda çevreye ve sağlığa bakıştaki duyarlılık seviyesine doğru orantılı olarak organik tarıma olan ilgi de yükselmekte ve küresel anlamda organik tarım piyasası her geçen gün büyümektedir. Kalkınmasını tamamlamış ülkeler organik tarım ürünleriyle ilgili kendi ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için gelişmekte olan ülkelere ithal ederek bu ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktadırlar.

Organik tarım, hayvansal ve bitkisel üretimlerini bir bütünlük içinde ele alan, toprağın verimliliği ile hayvan sağlığını amaç edinen, tarımsal işletmelerden sağlanan girdileri değerlendirmeyi amaçlayan gelişmiş bilimsel ve teknolojik verilerden faydalanan, tohumdan toprağa, girdilerden ürünlerin işlenmesine kadar belli kurallar içerisinde kontrol etmeyi ve belgelendirmeyi gerekli kılan bir tarımsal sistemdir.

Bu çalışma, genelde Türkiye’de, özelde ise Kilis ilinde organik tarım ürünlerinin oluşturduğu piyasanın ekonomik boyutu değerlendirilmiştir. Türkiye, özellikle Kilis ili mevcut potansiyelinin çok gerisinde kalarak bünyesinde bulunan ekolojik tarım avantajlarını henüz harekete geçirememiştir. Bu gerçekler ışığında uygulanacak tarım stratejilerinin, ilin ihtiyaçlarını giderme yeteneğinin üst düzeylerde olması beklenmektedir. Bu süreç içinde, kırsal kalkınmanın amaçlanan seviyede oluşabilmesi için üretici ve tüketicilerin zihninde organik tarımla ilgili farkındalığın artırılması büyük bir önem taşımaktadır. Kilis ilinin mevcut durumu ve potansiyeli ortaya konulmuş, üretimin artırılması için çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Organik Tarım, Kırsal Kalkınma, Kilis

ABSTRACT
ECONOMIC ANALYSIS OF ORGANIC AGRICULTURE: THE
APPLICATION OF KİLİS

ÇINAROĞLU Mehmet Serkan
Master Thesis, Department of Economics
Advisor: Assoc. Dr. Taner AKÇACI
May 2018, 130 Page

Progressions in areas which are related to scientific, technological, industrial and rural developments has led to changes in the expectations in which agricultural activities and the way occurring of agricultural activities. The effect of this period of change over agricultural lands has emerged in the form of organic agriculture. Organic farming is not only an agricultural method, but also it is accepted as a form of health and life. The interest on organic farming in the societies is growing in direct proportion to the view of environment and health, also the organic agriculture market is growing day by day. Industrial countries provide their needs with regard to organic agricultural products by import from developing countries.

Organic farming is an agricultural system which is handled animal and vegetable production in an integrity, aimed animal health with soil fertility, benefiting from advanced scientific and technological data from seed to ground and until the processing of the products from the input that needs to be checked and documented in certain rules. This study evaluates that the economic dimension of the market created by organic agricultural products mostly in Turkey and in private of Kilis Province. In Turkey, especially Kilis Province is far from the advantages of ecological agriculture found in it and they have not yet been activated. It is expected that agricultural strategies to be applied in the light of these facts will provide all the needs of provinces. In this process, it carries a great importance for the rural development which can take place at the intended level and to raise the awareness of organic farming in the minds of producers and consumers.

Keywords: Organic Agriculture, Rural Development, Kilis

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	I
ETİK KURALLARA UYULDUĞUNA DAİR BEYAN.....	II
ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	XII
KISALTMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

ORGANİK TARIMIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. ORGANİK TARIMIN TANIMI	23
1.2.ORGANİK TARIM SİSTEMİ.....	24
1.3. GELENEKSEL TARIMLA ORGANİK TARIM ARASINDAKİ FARKLAR	24
1.4.ORGANİK TARIMA GEÇİŞ NEDENLERİ	26
1.5.ORGANİK TARIMIN TARİHSEL GELİŞİMİ	26
1.6.ORGANİK TARIMIN AMACI	27
1.7.ORGANİK TARIMIN İLKELERİ.....	28
1.8.ORGANİK TARIMIN AVANTAJLARI.....	29
1.9.ORGANİK TARIMIN DEZAVANTAJLARI	30
1.10. ORGANİK TARIMIN HEDEFLERİ.....	30
1.10.1. Mevzuat	30
1.10.2. Kurumsal Yapı.....	30
1.10.3.Eğitim ve İletişim.....	31
1.10.4. Üretim	31
1.10.5.Araştırma	32
1.10.6. Pazarlama.....	32
1.10.7.Destekleme.....	33
1.11. ORGANİK ÜRETİM.....	33
1.11.1.Organik Bitkisel Üretim.....	33
1.11.1.1. Organik Tarım Ürünü Yetiştirme Teknikleri	34
1.11.1.2. Toprak İşleme.....	34
1.11.1.3.Ekim Nöbeti	35
1.11.1.4.Toprak Verimliliği ve Bitkilerin Beslenmesi	35
1.11.1.5.Hasat ve Hasat Sonrası İşlemler.....	35
1.11.1.6.Depolama	36
1.11.2. Organik Hayvansal Üretim	36

1.11.3. Organik Üretimde Pazarlama Metodu	36
1.11.4. Organik Üretimde Maliyet Unsurları.....	37
1.11.5. Sübvansiyonlar.....	37
1.11.6. Çiftçilere Sağlanan Teknik Yardım Maliyeti.....	37
1.11.7. Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM

2.1. DÜNYADA ORGANİK TARIMIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	39
2.2. DÜNYADA ORGANİK TARIMIN ÜRETİM YAPISI.....	40
2.3. DÜNYADA ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİ VE ÜRETİCİ ÜLKELER.....	43
2.3.1. Bitkisel Ürünler.....	43
2.3.1.1. Meyve ve Sebzeler	43
2.3.1.2. Hububatlar	44
2.3.1.3. Baklagiller	44
2.3.1.4. Baharatlar, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler	44
2.3.2. Hayvansal Ürünler	45
2.3.2.1. Et ve Süt Ürünleri	45
2.3.2.2. Yumurta	45
2.3.2.3. Bal	45
2.3.2.4. Balık	45
2.4. KİTALARIN ORGANİK ÜRETİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	46
2.4.1. Avrupa Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri.....	46
2.4.2. Asya Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri.....	47
2.4.3. Amerika Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri.....	47
2.4.4. Afrika Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri	48
2.4.5. Avustralya Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri	48
2.5. ORGANİK TARIM ALANINDA FAALİYET GÖSTEREN ULUSLARARASI KURULUŞLAR	48
2.5.1. IFOAM, Standartları ve Amaçları	49
2.5.2. OTA, Standartları ve Amaçları.....	50
2.5.3. FAO, Standartları ve Amaçları	50
2.6. DÜNYADA ORGANİK TARIMIN EKONOMİK BOYUTU.....	50
2.7. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMIN YERİ	51
2.8. TÜRKİYE'DE ORGANİK HAYVANCILIĞIN YERİ.....	54
2.9. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMIN ÜRETİM BOYUTU VE İHRACATI	55
2.10. TÜRKİYE'DE ORGANİK ÜRÜN İTHALATI	58
2.11. TÜRKİYE'DE ORGANİK ÜRÜN İÇ PAZARININ YAPISI VE GELİŞTİRME İMKÂN LARI.....	59
2.12. TÜRKİYE'DE ORGANİK ÜRÜNLERİN PAZARLANMASI.....	61
2.12.1. Pazarlama Stratejileri	61
2.12.2. Ürün Çeşitliliği	62
2.12.3. Tüketici Tercihleri	62

2.12.4. Fiyat Oluşumu.....	62
2.13. TÜRKİYE ORGANİK TARIMININ STRATEJİK ANALİZİ.....	63
2.14. TÜRKİYE ORGANİK TARIMININ HEDEFLERİ	64

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

KİLİS İLİNDE ORGANİK TARIM ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. KİLİS İLİNİN EKONOMİK YAPISI.....	66
3.2. KİLİS İLİ ORGANİK TARIM POTANSİYELİ	69
3.2.1. Kilis İlnde Organik Ürünlerin Pazarlanması	71
3.2.2. Kilis İlnde Organik Tarımın İşlenmesi	71
3.3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	72
3.3.1. Araştırmanın Amacı.....	72
3.3.2. Araştırmanın Önemi	72
3.3.3. Araştırmanın Hipotezleri	72
3.3.4. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği.....	73
3.3.5. Araştırmanın Bulguları	74
3.4. KİLİS İLİNDE ORGANİK TARIMSAL ÜRETİM YAPAN ÜRETİCİLERİN SOSYO- EKONOMİK DEĞERLENDİRİLMESİ	74
3.4.1. Anket Uygulanan Organik Tarım Üreticilerinin Bulunduğu Yere Ait Bilgiler	75
3.4.2. Anket Uygulanan Üreticilere Ait Bilgiler.....	76
3.4.3. Organik Tarıma Dair Sorular	77
3.4.4. Organik Üretime Dair Sorular	82
3.4.5. Pazarlama ve Finansa Dair Sorular.....	91
3.4.6. Organik Tarım Üreticilerinin Düşüncelerine Dair Sorular	93
3.4.7. Ki – Kare Analizi (Chi – Square Test)	100
3.4.7.1. Cinsiyete Göre Üreticileri Organik Tarım Yapmaya Yönelten Faktör Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	100
3.4.7.2. Cinsiyete Göre Organik Tarım Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	101
3.4.7.3. Cinsiyete Göre Organik Ürünün Pazarlanması Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	102
3.4.7.4. Eğitim Durumuna Göre Organik Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Edildiğine Dair İlişkinin Belirlenmesi..	103
3.4.7.5. Aile Fert Sayısına Göre Yapılan Organik Tarımsal Üretimden Elde Edilen Yıllık Kazanç Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi.....	104
3.4.7.6. Organik Tarım Ürünleri Açısından Pazarlama Yollarına Göre İstihdam Düzeyi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi.....	105
3.4.7.7. Yaşa Göre Üreticilerin Piyasa Durumu Konusunda Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	106
3.4.7.8. Organik Tarımsal Üretim Yapılıp Yapılmamasına Göre Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmadığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	107

3.4.7.9. Organik Tarım Yapma Süresine Göre Organik Tarımı Herkesin Yapmasını Tavsiye Etme Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	108
3.4.7.10. Eğitim Durumuna Göre Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığı Arasındaki İlişkinin Tespiti	109
3.4.7.11. Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Organik Tarımın Yapılma Süresi Arasındaki İlişkinin Tespiti.....	110
3.4.7.12. Eğitim Durumuna Göre Üreticilerin Herhangi Bir Sosyal Güvencelerinin Olup Olmadığına Dair İlişkinin Belirlenmesi	111
3.4.7.13. Aile Fert Sayısına Göre Üreticilerin Çiftçilik Dışında Başka Bir İşle Uğraşılıp Uğraşılmadığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi.....	112
3.4.7.14. Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığına Göre Organik Tarımsal Üretim Sayesinde Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Göçün Azalacağını Düşünüyorum Arasındaki İlişkinin Tespiti.....	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKLAR	121
ÖZGEÇMİŞ.....	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1.2016 Yılında Kıtalara Göre Organik Tarım ve Doğal Toplama Alanlarının Dağılımı	41
Şekil 2.2.Organik Üretim Alanına Sahip En Büyük 5 Ülke	42
Şekil 2.3.Dünyada Organik Olarak Yetiştirilen Çok Yıllık Türlerin Dağılımı.....	42
Şekil 3. 1. Anket Yapılan Üreticilerin Dağılımı	76
Şekil 3. 2. Üreticilerin Organik Tarım Hakkında Gerekli Bilgiyi Nerden Öğrendiğine Dair Dağılımı	78
Şekil 3. 3. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarım Faaliyetinde Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı	78
Şekil 3. 4. Üreticilerin Organik Tarım Faaliyetine Başlamalarında Etkili Olan Faktörün Ne Olduğuna Dair Düşünceleri	79
Şekil 3. 5. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretime Başlarken Gerekli Sermayeyi Nasıl Oluşturduklarına Dair Düşünceleri.....	80
Şekil 3. 6. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretimde Hayvansal Gübre Kullanıp Kullanmama Durumuna Göre Dağılım	81
Şekil 3. 7. Üreticileri Organik Tarımsal Üretim Yapmaya Yönelten En Önemli Faktörlerle İlgili Düşünceleri	81
Şekil 3. 8. Üreticilerin Hangi Organik Tarım Ürünü Ürettiğine Dair Dağılımı.....	82
Şekil 3. 9. Üreticilerin Sadece Organik Tarımsal Üretim Alanında Üretim Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı	83
Şekil 3. 10. Organik Tarımsal Üretim Yapmanın Avantajları	84
Şekil 3. 11. Üreticilerin Organik Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Ediyorsunuz Sorusuna Dair Düşünceleri	85
Şekil 3. 13. Organik Üretimden Sağlanan Yıllık Kazanca Dair Düşünceler (TL).....	87
Şekil 3. 14. Üreticilerin Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmama Sorusuna Dair Düşünceleri	87
Şekil 3. 15. İl Şartları İçin Hangi Tarım Çeşidinin Daha Elverişli Olduğuna Dair Düşünceleri	88
Şekil 3. 16. Semt Pazarlarında Birçok Satıcı Ürünlerinin Organik Olduğunu Söylüyor. Bu Gerçekçi Bir Söylem mi? Bu İşten Haksız Getiri Sağlayan Bir Kesim Var mı? Sorusuna Üreticilerin Verdiği Cevapların Dağılımı	89
Şekil 3. 17. Üreticilerin Organik Ürün Tahsilatını Nasıl Yaptıklarına Dair Düşünceleri	89
Şekil 3. 18. Üreticilerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumuna Göre Dağılımı	90
Şekil 3. 19. Organik Tarımla Uğraşan Üreticilerin Sosyal Güvenceye Sahip Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılımı	91

Şekil 3. 20. Organik Ürünün Pazarlanmasında Hangi Yolların Tercih Edileceğine Göre Dağılımı.....	92
Şekil 3. 21. Devletin Yapmış Olduğu Organik Tarım Desteklemelerinin Yeterli Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı	92
Şekil 3. 22. Üreticilerin Organik Tarımsal Üretim İle İlgili Uygun Kredi Olanaklarını Elde Edip Edememe Durumuna İlişkin Düşünceleri	93

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Türkiye’de Üretilen Başlıca Organik Ürünler (Ton)	53
Tablo 2.2. Yıllar İtibarıyla Organik ve Geçiş Sürecinde Yer Alan Hayvancılık Göstergeleri	54
Tablo 2.3. Türkiye’nin Yıllar İtibarıyla Organik Tarımsal Üretim Verileri (Geçiş Süreci Dâhil)	56
Tablo 2.4. 2016 Yılında En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler	57
Tablo 2.5. 2016 Yılında En Çok Organik Ürün İhracatı Yapılan Ülkeler	58
Tablo 2.6. 2016 Yılı Organik Ürün İthal Edilen Ülkeler	59
Tablo 2.7. Bazı Ürünlerde Geleneksel ve Organik Ürünlerin Satış Fiyatları	63
Tablo 3.1. Kilis İli 2016 Yılı Arazi Dağılımı	66
Tablo 3.2. Kilis İlinde Faaliyet Gösteren İşletme Sayıları ve Üretim Alanlarının Sayısal Değeri, 2016	67
Tablo 3.3. Organik Bitkisel Üretim Alanında Kilis İli 2016 Yılı İtibari İle Çiftçi Üretici Parsel Sayıları, Ekim Alanları ve Ürün Miktarları (Geçiş Süreci Dahil)	70
Tablo 3.4. Organik Bitkisel Üretim Alanında Kilis İli 2015 Yılı İtibari İle Çiftçi Üretici Parsel Sayıları, Ekim Alanları ve Ürün Miktarları (Geçiş Süreci Dâhil)	70
Tablo 3.5. Organik Bitkisel Üretim Alanında Kilis İli 2014 Yılı İtibari İle Çiftçi Üretici Parsel Sayıları, Ekim Alanları ve Ürün Miktarları (Geçiş Süreci Dâhil)	71
Tablo 3.6. Anket Yapılan Üreticilerin Dağılımı	75
Tablo 3.7. Araştırmaya Katılan Organik Tarım Üreticilerinin Demografik Özellikleri (N=313)	76
Tablo 3.8. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarım Faaliyetinde Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı	78
Tablo 3.9. Üreticilerin Organik Tarım Faaliyetine Başlamalarında Etkili Olan Faktörün Ne Olduğuna Dair Düşünceleri	79
Tablo 3.10. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretime Başlarken Gerekli Sermayeyi Nasıl Oluşturduklarına Dair Düşünceleri	80
Tablo 3.11. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretimde Hayvansal Gübre Kullanıp Kullanmama Durumuna Göre Dağılım	80
Tablo 3.12. Üreticileri Organik Tarımsal Üretim Yapmaya Yönelten En Önemli Faktörlerle İlgili Düşünceleri	81
Tablo 3.13. Üreticilerin Hangi Organik Tarım Ürünü Ürettiğine Dair Dağılımı	82
Tablo 3.14. Üreticilerin Sadece Organik Tarımsal Üretim Alanında Üretim Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı	83
Tablo 3.15. Organik Tarımsal Üretim Yapmanın Avantajları	84
Tablo 3.16. Üreticilerin Organik Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Ediyorsunuz Sorusuna Dair Düşünceleri	85

Tablo 3.17. Üreticilerin Organik Üretimle İlgili Eğitim Alıp Almadığına Göre Dağılımı.....	86
Tablo 3.18. Organik Üretimden Sağlanan Yıllık Kazanca Dair Düşünceler (TL)....	86
Tablo 3.19. Üreticilerin Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmama Sorusuna Dair Düşünceleri.....	87
Tablo 3.20. İl Şartları İçin Hangi Tarım Çeşidinin Daha Elverişli Olduğuna Dair Düşünceleri.....	88
Tablo 3.21. Semt Pazarlarında Birçok Satıcı Ürünlerinin Organik Olduğunu Söylüyor. Bu Gerçekçi Bir Söylem mi? Bu İşten Haksız Getiri Sağlayan Bir Kesim Var mı? Sorusuna Üreticilerin Verdiği Cevapların Dağılımı.....	88
Tablo 3.22. Üreticilerin Organik Ürün Tahsilatını Nasıl Yaptıklarına Dair Düşünceleri.....	89
Tablo 3.23. Üreticilerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumuna Göre Dağılımı.....	90
Tablo 3.24. Organik Tarımla Uğraşan Üreticilerin Sosyal Güvenceye Sahip Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılımı.....	90
Tablo 3.25. Organik Ürünün Pazarlanmasında Hangi Yolların Tercih Edileceğine Göre Dağılımı.....	91
Tablo 3.26. Devletin Yapmış Olduğu Organik Tarım Desteklemelerinin Yeterli Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı.....	92
Tablo 3.27. Üreticilerin Organik Tarımsal Üretim İle İlgili Uygun Kredi Olanaklarını Elde Edip Edememe Durumuna İlişkin Düşünceleri.....	93
Tablo 3.28. Organik Tarım Üretiminin Piyasa Durumu Konusunda Üreticinin Bilgi Düzeyinin Yeterliliğine Dair Düşünceler.....	94
Tablo 3.29. Organik Tarım Üretiminin İhracata Katkısı Konusunda Üreticinin Bilgi Düzeyinin Yeterliliğine Dair Düşünceler.....	94
Tablo 3.30. Organik Tarım Ürününün Pazarlama Yollarının Yeterliliğine Dair Düşünceleri.....	95
Tablo 3.31. Organik Tarım Üretimi İle İlgili Olarak Devlet Tarafından Yapılan Desteklemelerin Yeterliliğine Dair Düşünceler.....	95
Tablo 3.32. Organik Tarımsal Üretim Yaparken Devletin İmkânlarından Faydalanılıp Faydalanılmadığına Dair Düşünceler.....	96
Tablo 3.33. Organik Tarımın Üreticiyi Kazanç Yönünden Memnun Ettiğine Dair Düşünceler.....	96
Tablo 3.34. Organik Tarımsal Üretim Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Göçü Azaltacağına Dair Düşünceler.....	96
Tablo 3.35. Organik Tarımsal Üretim İl Ekonomisine Katkı Sağlayacağına Dair Düşünceler.....	97
Tablo 3.36. Organik Tarım Neticesinde Yeni İstihdam Alanlarının Olacağına Dair Düşünceler.....	97
Tablo 3.37. Organik Tarım Alanında Üretim Yapmayı Diğer Tarım Çeşitlerine Göre Daha Karlı Bulma Durumuna Dair Düşünceler.....	98

Tablo 3.38. İleriki Yıllarda Organik Tarımın Her Alanında Üretim Yapmaya Dair Düşünceler.....	98
Tablo 3.39. Organik Tarımı Herkesin Yapması Konusunda Tavsiyelerde Bulunulmasına Dair Düşünceler.....	99
Tablo 3.40. Tarımda Verilen Desteklemelerin Amacına Ulaşıp Ulaşmadığına Dair Düşünceler.....	99
Tablo 3.41. Üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı/İl Müdürlüğü Personellerinden Yeterli Teknik Destek Alıp Almadıklarına Dair Düşünceler.....	100
Tablo 3.42. Cinsiyete Göre Üreticileri Organik Tarım Yapmaya Yönelten Faktör Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	101
Tablo 3.43. Cinsiyete Göre Tarımsal Alanda Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	102
Tablo 3.44. Cinsiyete Göre Organik Tarım Ürünün Pazarlanması Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	103
Tablo 3.45. Eğitim Durumunun Organik Tarımsal Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Edildiğine Dair Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	104
Tablo 3.46. Aile Fert Sayısına Göre Yapılan Organik Tarımsal Üretimden Elde Edilen Yıllık Kazanç Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	105
Tablo 3.47. Organik Tarım Ürünleri Açısından Pazarlama Yollarına Göre İstihdam Düzeyi Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	106
Tablo 3.48. Yaşa Göre Üreticilerin Piyasa Durumu Konusunda Bilgi Düzeyi Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	107
Tablo 3.49. Organik Tarımsal Üretim Yapılıp Yapılmamasına Göre Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmadığı Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	108
Tablo 3.50. Organik Tarım Yapma Süresine Göre Organik Tarımı Herkesin Yapmasını Tavsiye Etme Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	109
Tablo 3.51. Eğitim Durumuna Göre Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığı Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	110
Tablo 3.52. Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Organik Tarımın Yapılma Süresi Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	111
Tablo 3.53. Eğitim Durumuna Göre Üreticilerin Herhangi Bir Sosyal Güvencelerinin Olup Olmadığına Dair Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	112
Tablo 3.54. Aile Fert Sayısına Göre Üreticilerin Çiftçilik Dışında Başka Bir İşle Uğraşılıp Uğraşılmadığı Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	113
Tablo 3.55. Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığına Göre Organik Tarımsal Üretim Sayesinde Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Göçün Azalacağını Düşünüyorum Arasında Ki_Kare (x^2) Çapraz Test.....	114

ÖNSÖZ

Organik tarım, insanın sağlığını önemseyen, doğal yapıya zarar vermeden doğadan en verimli biçimde faydalanma yöntemidir. Bu yöntemle yapılan üretim, insanların ve hayvanların sağlığına zararı olan, sağlıksız ortamda üretilmiş yiyeceklerin ve yemlerin kullanılmasına da karşı çıkan bir anlayış olarak bilinmektedir. Organik tarım, dengeli beslenme rejimini temel aldığı için sağlık bakımından daha güvenilir ürünler sağlayabilmek her türden organik atıkların değerlendirilmesiyle topraktan maksimum verimlilik sağlamaya gayret edilecek ve bu ise tarımsal alanda devamlılığın sağlanmasına yardımcı olacaktır.

Çalışmada, Türkiye özelinde ve küresel çapta organik tarım faaliyetleri merkeze alınarak Kilis ilindeki organik tarım konusu kapsamındaki üretimin, yatırımın ve pazarlamanın uygulanışına dair konular öncelikli olarak ekonomiyle ilgili özelliklere önemli bir yer ayrılarak ayrıntılı bilgiler verilmeye gayret edilmiştir. Bunun yanında bu çalışma ile Kilis ilinde organik tarımın mevcut durumu, ekonomiye katkısı, organik tarımın geleceği anlatılmıştır. Bu amaçla hazırlanan anket 313 denek üzerinde uygulanmıştır.

Bu çalışmam da sürekli destek ve ilgisini gördüğüm, bilimsel anlayışından ve yaklaşımından dolayı alanında kendisinden çok istifade ettiğim, değerli büyüğüm ve danışman hocam Doç. Dr. Taner AKÇACI'ya en kalbi şükranlarımı sunuyorum. Organik tarım konusunu çalışma sahası olarak belirleme sürecinde bana tavsiyelerde bulunan ve tez hazırlama sürecinde her an benden desteğini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Sadettin PAKSOY'a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmamın her aşamasını titizlikle takip eden ve çeviriler konusunda bana yardımcı olan değerli büyüğüm Dr. Murat KARTAL'a minnet borçluyum. SPSS programında ve veri analizlerinde yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZÇALICI'ya şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, başta ailem olmak üzere, tezin tüm aşamasında bana destek olan değerli arkadaşlarım Eyüp KAYA'ya ve Nihal ÖZBEK'e, değerli şube müdürüm Meral KARABAŞLIK'a ve köylerdeki gezilerim sırasında bana ilgi ve desteklerini esirgemeyen çiftçilerimize, organik tarım üretimi yapan firmaların kıymetli yöneticilerine sonsuz teşekkür ederim.

Mehmet Serkan ÇINAROĞLU

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
Da	:Dekar
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
EFTA Birliği)	:The European Free Trade Association (Avrupa Serbest Ticaret Birliği)
ETO	:Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği
FAO	:Food and Agriculture Organization of the United Nations (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)
FIBL	:Research Institute of Organic Agriculture (Organik Tarım Araştırma Enstitüsü)
GDO	:Genetiği Değiştirilmiş Organizma
GDGP	:Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
Ha	:Hektar
HAYGEM	:Hayvancılık Genel Müdürlüğü
IFOAM	:The International Federation of Organic Agriculture Movements (Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu)
ITC	:Uluslararası Ticaret Merkezi
IUCN	:Uluslararası Doğa Koruma Birliği
İGEME	:İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi
İTO	:İstanbul Ticaret Odası
KOBİ	:Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	:Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Bşk.
NPK	:Azot, Fosfor ve Potasyum
OSB	:Organize Sanayi Bölgesi
OTA	:Organik Ticaret Birliği
OTBİS	:Organik Tarım Bilgi Sistemi

OTK	:Organik Tarım Kanunu
WHO	:The World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
WTO	:The World Trade Organization (Dünya Ticaret Örgütü)
TL	:Türk Lirası
\$	:Amerikan Doları

GİRİŞ

Organik tarım, günümüzde yalnızca kalkınmış ülkelerde değil, kalkınmakta olan ülkelerde de yaygınlaşmaktadır. Bilinçlenen tüketici ve üreticiler, doğal dengeye zarar vermeyen yöntem ve tekniklerle insanlara zararı olmayan tarım ürünleri üretmek ve bu ürünleri tüketmek tercih edilmeye başlanmıştır. Sürdürülebilir ve alternatif tarımı destekleyen bu yeni üretim tarzı ise “Organik Tarım” kavramı olarak adlandırılmaktadır (Candemir, Arpacı ve Akıncı, 2012). Organik tarım, ekolojik sistem içinde yanlış uygulamaların etkisiyle bozulan doğal dengenin tekrar kurulmasını amaçlayan, çevrenin ve insanının sağlığını önemseyen dost bir üretim sistemidir. Organik tarım, esas itibariyle kimyevi gübre ve ilaçların kullanılmasına yasak getirilmesinin yanı sıra organik ve yeşil gübre kullanma, nöbetleşe ekim, toprağın korunması, bitki direncini yükseltme ve biyolojik mücadeleden yararlanmayı ilke edinen, üretim artışından ziyade ürünün niteliğinin artırılmasını hedefleyen bir üretim biçimidir (Çobanoğlu ve Işın, 2009: 64). Organik tarım, son yıllarda sıklıkla gündeme gelen konulardan birisi olmuştur. Bunun en büyük nedeni de artan eğitim seviyesi ile birlikte çevre ve sağlık bilinci düzeyindeki artıştır. Her geçen gün organik tarım ürünlerine olan talebin artması, bu ürünlerin ticaret hacimlerinin artmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla devletler, sivil toplum kuruluşları ve üreticiler; bu piyasadan daha yüksek pay alabilmek amacıyla organik tarıma yönelik düzenlemelerle organik tarımı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada öncelikle organik tarım kavramına değinildikten sonra organik tarımın gelişimi uluslararası ekonomik boyutu ile ele alınacak, Dünya’da, Türkiye’de ve Kilis ilinde organik tarımın mevcut durumu incelenecektir.

Dünya üzerindeki mevcut doğal kaynaklar bilinçsiz kullanılmaktan dolayı hızla azalmakta ve uzun vadeli ekonomik ilerlemeyi öngören yeni bir tarımsal stratejik sistemin tatbik edilmesi planlanmaktadır. Bundan dolayı sonraki nesillere temiz ve yaşanması mümkün bir dünya bırakabilmek amacıyla organik dengenin bozulmasına sebep olan kimyevi maddelerden çevreyi korumak için organik tarım üretimi yapılması yoluna gidilmiştir.

Dünya nüfusunun artmasına bağlı olarak artan barınma ve özellikle de besin talepleri tarım üreticilerini birim alandan en yüksek verimi sağlamak için çözüm arama

yoluna sokmuş ve bu amaç doğrultusunda teknolojinin ilerlemesiyle beraber yeni yöntem ve teknikler üretilmiştir. Bu yöntem ve tekniklerin verdiği imkânlarla geliştirilen suni gübre, hormon ve tarım ilaçlarının bilinçsizce kullanılmasıyla verimde yükselme elde edilmiştir. Bu bilinçli olmayan kullanım, tarımsal sistemi, bununla beraber çağdaş üretimi sağlayan yöntemleri çevre kirliliğine sebep olan en büyük etken durumuna getirmiştir (Sönmez ve Kaplan, 2008).

Hayvanlarda ayak ve ağızla ilgili hastalıkların artış göstermesiyle beraber genetiği değiştirilmiş ürünlerin (GDO) yaygınlaşmasıyla tüketicilerin bu konudaki artan kaygıları, organik ürünlere olan ilgiyi arttırarak talebin de artması sonucunu doğurmuştur. Tüketicilerde görülen bu talep artışı, özellikle üreticilik yapanların tarımsal ürünlerden ilk başta sağladıkları yarar seviyesine yeniden ulaşabilmeleri için çevreci, maddelerin doğaya zarar vermeden, onunla uyum içinde kullanılması gerekliliğini yeniden konuşulur hâle getirmiştir. Böylece ülkelerin birçoğunda çağdaş (modern, konvansiyonel, klasik veya geleneksel) tarımsal üretimden organik (ekolojik, biyolojik) tarıma geçiş başlamıştır.

Organik tarımın, tabiatın düzenini bozmadan, ona zarar vermeden sağlıklı gıda üretebilmek için bitkisel ve hayvansal üretimin elverişli ortamlarda, kültürel önlemler, biyolojik mücadele ve tabii gübre kullanımı yöntemi ile yerine getirilmesini, üretimde yalnızca nicel büyümeyi değil, bir yandan da ürünün niteliğinin yükselmesini de hedefleyen alternatif bir üretme biçimi olarak tanımı yapılmaktadır. Organik tarımda öncelik, sadece çevrenin ve insanın sağlığına zarar vermemek değil, tüketiciler ve üreticiler için ikna edici bir yarar-maliyet/kâr ortamı sağlayarak toplumun güvenli besin gereksinimi sağlayabilmektir.

Organik tarım, insanların sağlıklı yaşamasını önemseyen, doğal yapıyı bozmadan, doğadan en verimli biçimde faydalanma yöntemidir. Bu yöntem, insanların ve hayvanların sağlığına zararı olan, sağlık koşullarından uzak ortamlarda üretimi yapılan yiyeceklerin ve yemlerin kullanılmasına da karşı çıkan bir stratejik tutum olarak bilinmektedir. Organik tarım, sağlıklı beslenmeyi temel aldığından sağlık yönünden en az sıkıntısı olan ürünler üretebilmek amacıyla her çeşit organik atık değerlendirilerek topraktan maksimum verimliliğe ulaşmaya çalışılacak ve böylece tarımda devamlılığın sağlanmasına katkısı olacaktır.

Organik tarımda beklenen düzeyde bir ilerleme sağlamak için, kanuni düzenlemelere gidilerek yeni amaçlar tespit edilmeye, organik tarım yöntemiyle elde edilmiş ürünlere olan yüksek talebe karşılık vermenin gerekleri yapılmalıdır. Çoğu

hükümetin organik tarıma destek vermeyi tercih etmesiyle beraber nitelikli ve güvenilir gıda ile ilgili kamunun ve tüketici vatandaşların yoğunlaşan ilgileriyle organik tarımda görülen büyük atılımda dikkate değer bir rol oynamıştır. Geleneksel yöntemlerle üretilmiş ürünlere kıyasla, organik ürünlerin sağladığı aşağı yukarı %10 ile %50 arasındaki yüksek fiyat, daha güvenilir bir piyasaya sahip olmalarıyla birlikte, geleneksel tarıma yönelik gündün güne düşen devlet teşvikleri de organik tarımın büyümesinde etkili olmuştur.

Organik tarım yöntemi Türkiye’de özellikle ihracat talebinde artışla beraber gelişme göstermiştir. Günümüzde ise Türkiye organik tarımı, genel özellikleriyle uluslararası standartları yakalamış, üreticilere kazanç sağlamasının yanı sıra tüketicilere de güvenli gıda arz edebilen bir yöntem haline gelmiştir. Bu yöntem, özellikle dış piyasaya dönük üretim yapan, ekolojik dengenin korunmasını önemseyen ve hâlâ gelişme sürecini tamamlamamış bir tarım yöntemi olarak değerlendirilmektedir. Organik tarımsal yapının, küresel anlamda değişmekte ve gelişmekte olan tarımsal sektörün bir unsuru olarak, giderek artan bir gelişme gösterdiği ifade edilmektedir. Türkiye, kirlilik seviyesi düşük ve potansiyeli gelişmeye uygun olan tarım faaliyetleri ile organik tarım sahasında üretici niteliğiyle dünyada üst sıralarda yeri olan birkaç ülkeden biri olarak gösterilmektedir. Su kaynaklarını ve elinde bulunan tarımsal arazilerin kirlenmesine fırsat vermeden; doğal kaynaklarının tahribine izin vermeden gelecek nesillere iletmesi beklenmektedir. Bununla beraber sürdürülmesi mümkün tarımsal kalkınmayı temin etmek, vatandaşlarına güvenli besin sunmak ve kazanç oranı yüksek tarım faaliyetleri gerçekleştirilerek üreticinin maddi gelir seviyesini arttırmak gibi hedeflere ulaşılması için organik tarımla ilgili faaliyetlerin geliştirilerek yaygınlaştırılmasının Türkiye için çok büyük kazanımlar sağlayacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmada, Dünyada ve Türkiye’deki organik tarım faaliyetleri temel alınarak Kilis ilindeki organik tarımla ilgili, üretim, yatırım ve pazarlama gibi uygulamalara dair konularda bir araştırma yapılmıştır. Bu doğrultuda 42 soruluk 313 anket uygulanmıştır.

Çalışma, giriş kısmının ardından dört ana bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde; organik tarımın kavramsal çerçevesi başlığı altında organik tarımın tanımı, hedefleri, amacı, ilkeleri, avantaj ve dezavantaj kavramları ele alınarak açıklanmaktadır. İkinci bölümde; Dünya’da ve Türkiye’de organik tarım başlığı altında, tarihsel süreçte organik tarım, dünyada üretilen organik ürünler ve üretici

lkeler, Türkiye’de organik tarımın yeri, organik ürünlerin pazarlanması, Türk organik tarımının stratejik analizi ve Türkiye organik tarımının hedefleri yer almaktadır. Çalışmanın nc bölümünde; Kilis ile ilgili verilen genel bilgilerden sonra, yapılan çalışmanın konusu, amacı, önemi ve veri toplama tekniğine yer verilmiştir. nc bölümün en sonunda, SPSS (Statistikal Package for Social Sciences) 18’e veri olarak girilen anket bulgularının ve oluşturulan hipotezlerin analiz kısmı yer almaktadır. Araştırmanın bu bölümünde; çiftçilere ait bilgiler, organik tarıma dair sorular, organik üretime dair sorular, pazarlama ve finansa dair sorular ve üreticilerin düşüncelerine dair sorularla Ki Kare (x^2) analizi sonuçları şeklinde bölümlere ayrılmaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümü olan en son bölümde ise; araştırmadan elde edilen bulguların toplu olarak değerlendirildiği sonuç kısmı ve bu sonuçlar doğrultusunda oluşturulan öneriler kısmı yer almaktadır.

KONU İLE İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda, Türkiye’de ve Kilis ilinde organik tarımla ilgili araştırma yaparken konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalar incelenmiş ve konuyla ilişkili olan çalışmalar özet olarak sunulmuştur.

Ülkemizde organik tarımın henüz yeni uygulanan bir üretim modeli olmasından dolayı bu konuda yapılan çalışmalarda yeterli seviyeye gilememiştir. Araştırma konusu ile ilgili bazı çalışmalar aşağıda özetlenmiştir.

Olhan (1996); çalışmasında organik tarımın ilkelerini ve Türkiye’deki organik tarım uygulamalarının genel durumunu değerlendirmiştir. Üreticilerin ve tüketicilerin bilinçlenmesi, tarım politikası çerçevesinde desteklenmeleri ile organik tarımın gelişiminin giderek hızlanacağını söylemiştir.

Akgüngör (1998); yaptığı çalışmasında ekolojik tarımsal faaliyetlerin üreticiler, tüketiciler ve ülke ekonomisi bakımından farklı bakış açılarını değerlendirmiştir. Sonuç olarak ekolojik tarım hakkında daha çok ve çok boyutlu araştırmalar yapılmasının bu sektörün geleceği açısından önemli olduğunu bildirmiştir.

Tozan ve Ertem (1998); çalışmasında tarım faaliyetlerinin insan hayatındaki ilk yıllarına kadar olan zamana dek, üreticiler kimyevi maddeleri hiç kullanmadan, hiç ilaçlama yapmadan ve gübre kullanmadan yaşamlarını sürdürüyorlardı. Ne var ki sanayide ve teknolojide ortaya çıkan gelişmelerle beraber üreticilerin her geçen gün artan bir biçimde kimyasal madde kullanımına sürüklendiğini ve organik tarıma geçilmesinin vurgusunu yapmıştır.

Akbay ve Usal (2000); bildirimlerinde, geleneksel tarım metodunda kullanılmakta olan kimyasal girdilerde yüksek seyreden fiyatlarının ürünlerde maliyetleri artırıcı bir etken olduğunu, ekolojik tarım sayesinde elde edilen kazancın geleneksel yöntemle yapılan tarım faaliyetlerine göre daha iyi düzeyde bulunduğunu söylemişlerdir. Öte yandan geleneksel tarımda gübre, hormon kullanımının çevreye ve sağlığa yaptığı negatif etkileri de göz önünde bulundurulduğunda ekolojik tarımsal faaliyetlerin topluma yararı artı bir gelir olacaktır hükmüne ulaşmışlardır.

Demirci, Erkuş ve Tanrıvermiş (2002); çalışmasında, organik tarımla geleneksel tarım ürün verimliliği bakımından karşılaştırıldığında temelde büyük farklılıklar bulunmamasına rağmen organik yöntemle yapılan tarımda dekar başına

düşmekte olan kar oranının geleneksel yöntemlerle yapılan üretimden çok daha yüksek düzeyde bulunduğu kanaatine varılmıştır. Sonuç olarak, organik tarımın üretici refahına olumlu katkı yaptığını vurgulamaktadırlar.

Sayın (2002); çalışmasında Türkiye'nin neredeyse kuru meyvelerle sınırlı olan organik yöntemle üretilmiş ürünlerin ihracının çeşitliliği artırılmış bir düzeye ulaştırılması için plan yapmanın gerekli olduğunu söylemektedir. Bu süreçte hedef piyasalardaki ve rekabet içinde bulunan ülkelerde meydana gelen gelişmelerin seyrini takip etmenin Türkiye'nin ihracat rakamlarına olumlu katkıları olacağını vurgulamaktadır.

Vatansever (2007); çalışmasında Türkiye'nin birçok bölgesinde tarımsal üretimin organik koşullarda yapılıyor olmasına karşın denetim ve belgelendirme sistemi kapsamına alınmadığından ürünlerin organik ürün niteliğinde pazarlanması mümkün değildir. Türkiye, farklılık gösteren organik şartların var olması, zengin biyolojik yapısı, bu farklılıklara uyulanmış geniş ürün çeşitliliği, toprak ve su başta olmak üzere doğal kaynaklarında henüz kirlenme olmadığı için organik tarımla ilgili birçok avantaja sahip olduğunu vurgulamıştır.

Er ve Başalma (2008); çalışmasında organik üretim fikrinin ilk önce bitki kökenli ürünlerde uygulandığını, bu konularda bazı çalışmalar yapıldığını, yapılan faaliyetlerden beklenen sonuca ulaşılmasından sonra aynı görüşün farklı sahalarda da tatbik edilme fırsatı yakalandığını belirtmiştir. Elde ettiği sonuçları organik üretimde, hatta tarımsal üretimde maksimum kimyasal girdi bitkisel üretimde kullanılmıştır. Bu şekilde bunların eksiklikleri ortaya çıkmıştır. Daha yüksek verimlilik ve daha çok üretim sağlamak ve haşere zararının önüne geçmek amacıyla kimyasal girdiler öncelikle bitkisel üretimde ilk olarak kullanılmış, ileriki zamanlarda diğer alanlara yayılma eğilimi göstereceğini söylemiştir.

Gök (2008); çalışmasında genetiği ile oynanmış gıdaların son yıllarda sürekli artarak pazara sürülmesi gıdaların güvenilirliği konusunda endişelerin yaşanmasına neden olmuş, bu durum üreticileri organik üretime itmiştir. Organik üretim sisteminde genetik medifikasyonun tümüyle reddedildiğini söylemiştir.

İlbaş (2009); çalışmasında ülkenin sınırları içerisinde veya ülke sınırları haricinde organik ürünlerin pazarlamasını yapacak birey veya firmaların satış alanlarında her dönem yeteri kadar ve aynı nitelikte ürünler bulundurmalarının şart olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca üretici, toptancı ve perakendeci üçgeninde iyi bir

pazarlama ağı oluşturulmasını, ürünlere olan talebin yükselmesiyle beraber pazarlama ağının da zorunlu olarak gelişeceğini vurgulamıştır.

Durmaz (2010); tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de organik tarım faaliyetlerin epeyce pahalı ve karmaşık işlemler gerektirdiği için hak ettiği düzeyde ilgi görmediği, yapılan üretimin ise ihracata yönelik üretilmiş olduğu belirlenmiştir. Devletin teşvik uygulamalarının içeriği ve kısıtlamaları tespit edilirken besin üretme seviyesi ve güvenilirliğinin dikkate alınması yönünde gerekliliklere dikkat çekmiştir. İthalatı yapılmış gıdalara dönük denetleme kriterleri daha aktif duruma getirilirken, hem insan sağlığı açısından zararlı olduğu belirlenenlerin ülkeye girmesine engel olunurken hem de ithal ürünlerin yurtiçi üretiminin artması sağlanabilecektir.

Özbağ (2010); tarafından yapılan doktora tezi çalışmasında Türkiye’nin küresel piyasalarda yer alabilmesi için işlenmiş tarım ürünleriyle piyasaya girmesinin doğru olacağını ifade etmektedir. Ancak bunu yapabildiği zaman Türkiye rekabet ortamında avantajı eline geçirmiş olacaktır. Coğrafi konumundan, iklim özelliklerinden, ürün çeşitliliğinden, tarım alanında istihdam edilen işgücü sayısının yüksek olmasından kaynaklan avantajları bulunan Türkiye, bu artılarının değerlendirmek suretiyle küresel organik piyasasında aldığı payı geliştirme şansı bulacaktır. Bu şansı eline geçirebilmesi için tüketicilerin bilinçli hâle gelmesi, organik ürünlerin tüketilmesinin teşvik edilmesi ve üreticinin bilgiye ulaşmasının kolaylaştırılması ve üreticiye gerekli eğitimin verilmesi gerekmektedir.

Ayla (2011); çalışmasında Türkiye’de yüksek bir potansiyeli bulunan organik tarım sektörünün daha ileri gelişim göstermesi ve yaygınlaşabilmesi için iç pazarın gözden kaçırılmaması gerektiğini söylemiştir. En başlarda dışarıdan gelen talebi yanıtlamak için yapılmış olan organik tarımsal üretimlerin gün geçtikçe belli bir ilerleme sağladığı bilinmektedir. Ne var ki Türkiye’de organik ürünlerle ilgili geçerliği olan bir iç pazar mekanizmasından söz edilememektedir. Bu olumsuzluğun sebepleri incelendiğinde; gelir seviyesi, bilgi eksikliği, ürünlerin pahalı olmaları, bilinçsiz tüketici, pazarlamayla ilgili sıkıntılarla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu sıkıntılar, organik yöntemlerle üretilmiş ürünlerin geniş tüketici kitlesine ulaşmasına engel olmaktadır. Organik ürün ihracatında Türkiye’nin rakibi sayılan ülkelerden örnek vermek gerekirse; Arjantin’de organik yöntemlerle yapılan üretimin aşağı yukarı %15’inin, İtalya’da ise %57 kadarının iç piyasada tüketildiğini söylemiştir.

Rehber (2011); çalışmasında organik tarımsal sektörde üretici ile tüketici arasındaki bütün kademelerde çözülmesi gereken birçok sorun ortaya çıkarmıştır.

Organik tarımla ilgili üretim, pazarlama, pazarlama kanalları, tüketici eğilimleri ve fiyatlandırma, belgelendirme konularında bilgilendirme yapılarak aşılması mümkün sorunlar tartışılmış ve bunlarla ilgili çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Merdan (2014); yaptığı çalışmada organik tarım alanında önemli bir gelişim süreci yakalayabilmek amacıyla yasal düzenlemelere gidilerek yeni hedefler belirlenmeye, organik tarımsal ürünlere olan taleplerin karşılanmasına gayret edilmektedir. Çoğu hükümetin organik tarımla ilgili girişimleri desteklemesiyle beraber daha nitelikli ve daha güvenilir besin üretimiyle ilgili konularda kamu kurumlarının ve tüketici kitlesinin organik ürünlere artan ilgileri organik tarım alanında görülen hızlı gelişme sürecinde önemli etken olduğu yönünde bulgular elde etmiştir. Geleneksel yöntemlerle üretilen ürünlere kıyasla organik yöntemlerle üretimi yapılmış olan satışlarında görülen aşağı yukarı % 10-50'lik fazla fiyat, daha güvenilir piyasaya sahip olmalarıyla birlikte, geleneksel yöntemlerle yapılan tarıma yapılan devlet desteğinin günden güne düşmesi, organik sektörün büyümesini sağlamıştır. Günümüzde kamunun uygulamalarının yanı sıra gıda sektöründe faaliyet gösteren büyük işletme ve pazarlamayla uğraşan firmaların da organik tarımsal üretimi, işlenmesini, paketlemesini ve pazarlamasını etkili bir biçimde destekleneceğini vurgulamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ORGANİK TARIMIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Organik Tarımın Tanımı

Birleşmiş milletlerin Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Avrupa Birliği tarafından modern tarımın alternatifi olduğu kabul edilmiş olan bu üretim farklı ülkelerde farklı adlarla kendine yer bulmaktadır. Almanca ve Kuzey Avrupa dillerinde ‘Organik Tarım’, Fransızca ve İtalyanca da ‘Biyolojik Tarım’, İngilizce de ‘Organik Tarım’, Türkiye de ‘Ekolojik yâda Organik Tarım’ eş anlama gelecek şekilde kullanılıyor (Atasay ve Türemiş, 2007:6). Organik tarımın birçok tanımı bulunmaktadır. Bu tanımlardan birkaçı şöyledir:

Organik tarım, üretim sürecinde kimyevi madde kullanmadan, üretimin ilk kademesinden tüketime kadar olan süre içinde her kademesinde denetim altında ve sertifikalı biçimde yapılan üretim yöntemidir (Er ve Başalma, 2008:13). Organik tarım, biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi, çölleşme, toprak aşınması ve iklimsel farklılığa yol açan etkenlerin tesirinin minimum seviyeye düşürülmesi, kimyasal kirlenme ve zehir içeren maddelerin önüne geçilmesini sağlamak gibi amaçlar taşımaktadır (Demir ve Gül, 2004:5). Bütün bunların yanında organik tarım, bir yandan da sağlıklı gıda üretimi ve doğal dengeyi korumaya dönük amacını destekleyen ve üretim sürecinde doğal gübre kullanılmasını öngören alternatif niteliğinde bir üretim yöntemidir (Atiker, 2004:1).

Organik tarım yapılırken ürün yetiştirilme evresinden itibaren ürünün toplanması, hasadı, kesimi, işlenmesi, paketlenmesi, etiketlenmesi, stoklanması, nakliye ile ürünün tüketicilere ulaşması sürecine dek olan iş ve işlemlerde, hiçbir şekilde kimyevi madde ya da tarımsal ilaç kullanılmamaktadır.

1.2. Organik Tarım Sistemi

İnsanoğlu, çevreyi göz ardı ederek devam ettirdiği tarımsal, teknolojik ve endüstriyel çalışmalar sonunda, canlı ve cansız çevresi ile beraber şimdiki ve ilerideki hayatını riske atacağına farkına varmıştır. Bu farkındalık, insanları tarımsal, teknolojik ve endüstriyel etkinliklerinde ve tüketimle ilgili alışkanlıklarında farklı arayışlara yöneltmiştir (İlbaş, 2009:1). Tarım, tohum ve toprağın kullanılmasıyla üretim araç gereçlerini, üretimin artmasını sağlayacak girdileri de ekleyerek bitkisel ve hayvansal ürün elde edilmesi, ürünlerin verimlilik ve niteliğinin yükseltilmesi, öte yandan bu ürünlerin elverişli şartlarda korunması, işlenerek değerlendirilmesi ve pazarlanmasıdır. Üretimi yapılan ürünler hammadde özelliği taşıdığı gibi, yarı mamul ve mamul madde olarak da değerlendirilebilmektedir (Er ve Başalma, 2008:7).

Tarımsal ürünlerin üretiminde kullanılan ilaç, gübre ve diğer kimyasal maddelerin bireysel ve toplumsal sağlık üzerindeki olumsuzlukları artmak suretiyle kendisini hissettirmiştir. Bu negatif olumsuz etkilerin yok edilmesi amacı ile kimyevi gübre ve tarım ilaçların hiç veya olabildiğince düşük oranda kullanılması, yerlerine bunlarla eşdeğer nitelikte olan doğal gübre ve biyolojik yöntemlerin getirilmesi temeline yaslanan Organik Tarım Sistemi ortaya çıkmıştır (Ayla, 2011:4).

1.3. Geleneksel Tarımla Organik Tarım Arasındaki Farklar

Organik tarım uygulamalarında, geleneksel tarım çalışmalarına oranla en bariz farklılıklar, zararlı yöntem ve tekniklerle mikrobiyal ilaçlar kullanılmaması, yeşil gübre, örtü bitkisi, azot sağladığı bilinen bitkilerin dönüşümlü olarak ekilmesi, ileri düzeyde ve korumaya dönük toprak sürümü, çapa yapma, tohum ekimi ve belgelendirme olarak gösterilebilir (www.ito.org.tr, 07.11.2016).

Geleneksel tarım, özellikle kimyevi ilaç ve suni gübre gibi tarımsal kimyasal maddelerin kullanılmasından önceki dönemlerde uygulanmış teknik ve yöntemleri içeren, yetiştiricilik metodudur. Geleneksel tarımda üst düzey verimliliğe dönük ıslah türleri ve belirli bir ölçü içinde mekanizasyon söz konusudur. Bu alanda çoğaltım mekanizması olarak kullanılmakta olan mutasyon, kombinasyon ve seleksiyon gibi yüksek verimlilik sağlayan çeşitler; doğal ıslah teknikleri ve uyum incelemeleri sonucunda elde edilmiştir (Er ve Başalma, 2008:18).

Geleneksel tarım, birim alandan azami verimliliği sağlamayı hedeflemiş, böylelikle bu alandaki bütün çalışma ve araştırmalar verimliliği, dolayısıyla üretimde artış sağlanması istikametinde olmuştur. Örnek vermek gerekirse, verimi yüksek türler

ve niteliği yüksek tohumluk önemsenmiş, farklı gübrelerin ve bunun kullanımındaki farklı dozlarının verim artırmaya katkıları da incelenmiştir. Aynı biçimde farklı sulama yöntemi ve farklı sulama dozlarının üretimin artmasındaki rolleri ele alınmış, insanın emeğine dayalı bedensel güç yerine yakıttan faydalanma yoluna gidilmiş ve tüm bu uygulamanın yapılabilmesi içinde makineler geliştirilmeye başlanmıştır (Kurtar ve Ayan, 2004:63).

Biyodinamik tarım, organik tarım uygulamasının bir nevi olup, bu uygulamanın belli oranda ruhsal boyutunu da içeren bir tarımdır. Bu tarım metodunda çiftçilerin ruh sağlıkları ve huzurları bakımından rehabilitasyonu da önemlidir.

Klasik tarım, alışılmış tarım ya da geleneksel (konvansiyonel) tarım da denilmekte olan klasik tarım, günümüzde yaygın bir biçimde kullanılan tarım sistemidir. Genetik yapısında değişiklik yapılmış, verimliliği arttırılmış bitki ve hayvan çeşitliliği ile ırklarının tek ürünlü tarım, tarımsal ve kimyasal girdilerin yoğun bir biçimde kullanılmasıyla sürdürülmektedir. Toprağın yoğun ve sıklıkla işlenmesinden kaynaklı olarak toprağın yıpranması ve yanlış yöntemlerle sulama uygulamasına bağlı olarak tarlalarda sodyum birikmesi ve çoraklaşma sorunları meydana gelmektedir (Er ve Başalma, 2008:18).

Sürdürülebilir tarım, yeteri düzeyde ve nitelikli bir besin ürünlerinin elverişli maliyetler ile üretilmesini, tarımsal faaliyet sürdürülen arazinin, üreticilerin, çevre değerlerinin ve tabii tarımsal kaynakları koruyacak ve geliştirecek birtakım teknik ve uygulamaları kapsayan tarımsal sistemdir [<http://www.tgdf.org.tr>, (Türkiye Gıda ve İçecek Sanayii Dernekleri Federasyonu), 08.11.2016].

Organik tarım, diğer bölümlerde de tanımlandığı üzere ekolojik - biyolojik prensip ve normlardan, sürekli kontrolü ve belgelendirme ihtiyacı bulunan toprak verimini, bitki sağlığını önemseyen, çevreye verilen zararların farkında olan, aslında sürekli olarak çevreyi korumayı ön planda tutan tarım çalışmalarında kimyasal ürünlerin kullanılmasını sınırlayan hatta kullanımını yasaklayan tarımsal uygulama sistemidir.

Entegre (bütünleşik) tarım ise, sürdürülmesi mümkün yetiştiricilik sistemi olarak da bilinmekte olan, kısıtlı bir biçimde, mevzuatın izin verdiği oranda kimyevi gübre ve ilaç kullanılmasına müsaade eden fakat çok bariz kaideleri olmayan tarım sistemidir.

Geleneksel tarımla organik tarım arasında bulunan farklılıklar aşağıdaki gibi sıralanmıştır: (Zengin, 2007:17).

- Geleneksel(modern) tarım uygulamalarında planlı ekim nöbeti söz konusu değilken, organik tarımda planlı ekim nöbeti mecburidir.

- Geleneksel tarım uygulamasında otlar tümü, zararlı veya yabancı olduğu için ilaçlanırken, organik tarımda yabancı otlar tamamen yok edilmez, denetim altında tutulmaya çalışılır.

- Geleneksel tarımda toprak işleme düzensizdir, üst 30-40 cm'lik alan alt-üst edilirken, organik tarımda toprak uygun şekilde işlenir, alt-üst edilmez.

- Geleneksel tarımda gübre verme ve zararlılarla mücadele maliyeti yüksektir, organik tarım uygulamasında ise gübre verme ve zararlılarla mücadele maliyeti yüksek değildir.

- Geleneksel tarımda hızlı bir şekilde organik malzeme ve humus eksilmesine sebep olurken, organik tarım uygulamasında organik maddeler birikerek humus oluşumu artar.

1.4. Organik Tarıma Geçiş Nedenleri

Tarımsal etkinliklerin birey hayatındaki ilk yılları olan yakın zamana dek, üreticiler kimyasal maddelere bağlı olmadan, mücadele ilacı ile gübre kullanıldığının farkında olmadan yaşamlarını sürdürüyorlardı. Ancak gelişmekte olan sanayi ve teknolojiyle beraber çiftçiler gitgide artan bir biçimde daha çok kimyevi madde kullanımına sürüklenmiştir (Tozan ve Ertem, 1998: 27).

Organik tarıma geçiş sebepleri şu şekilde sıralanmıştır: (Marangoz,2008:4-5).

- Bir sonraki nesilleri korumak,
- Sağlığa uygun ve gıda kalitesi yüksek ürün yetiştirmek,
- Yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmak ve enerji tasarrufu sağlamak,
- İlaç ve gübrelerin insanlar ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerinden sakınmak,

- Küçük üreticinin güvenlik ortamını, üretim sistemini ya da gelir seviyelerini artırarak devam ettirmek,

- Ekonomiyi canlandırmak.

1.5. Organik Tarımın Tarihsel Gelişimi

Doğal kaynakların ekonomik şartlara elverişli bir biçimde kullanılması anlayışı milattan öncesi zamanlara dayanmaktadır. Organik tarımsal üretimle ilgili düşüncelerin başlangıcı XIX. yüzyılın son çeyreğiyle XX. yüzyılın ilk yarısına kadar

uzanmaktadır. Organik tarımsal üretimin geçmişi ve gelişimi birbirini tamamlar şekildedir. Organik tarımın gelişimi 1.Dünya savaşı döneminde artarak devam etmiştir. 1930'lu yıllardan sonra dünya nüfusunun artması ile çoğalan nüfusa yeterli olacak oranda tarımsal ürün üretme endişesi ve 1950'li yıllarda ucuz gıda ürünü talebinin artmasıyla tarımsal girdiler yoğun bir şekilde kullanılmıştır. 1950'den itibaren ABD'nin Marshall yardımıyla değerini kaybetmiş, kimyasal madde, gübreler ve makineleşme süratle yayılmıştır. 1960'lı yılların sonlarında Avrupa Topluluğu'nun kurulması ve 1970 yılında kimyasal gübrenin keşfi ile bu gelişmeye destek olmuştur (Uranbey, 2004:48).

Türkiye'deki organik tarımla ilgili faaliyetler, 1986'da Avrupa'daki ilerlemelerin dışında, dışalım yapmakta olan firmaların istikametinde, dışsatıma dönük oluşmuştur. AB'deki bu gelişmelere uyumlu olabilmek için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, farklı kurum ve kuruluşların işbirlikleriyle yönetmelik hazırlıklarına başlamış ve "Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Organik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik" 24 Aralık 1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Sonraki dönemdeki katılım süreci içinde, "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" gereğine uygun olarak Avrupa Birliği Organik Tarım Yönetmeliği'ne getirilen ekler ve değişikliklerle bitki, hayvan kökenli ürünlerle su ürünlerini de içerecek biçimde hazırlanarak 11.07.2002 tarihli Resmi Gazetede, "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" yayımlanmıştır. Organik ürünlerin üretimi, tüketimi ve denetlenmesine dair kanun tasarısı hükümetin acil eylem planı içerisinde yer almış ve 5262 sayılı "Organik Tarım Kanunu" 03.12.2004 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanmıştır. Bu Kanun gereğince hazırlanan "Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik" 10.06.2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (<http://www.tarim.gov.tr>, 11.11.2016).

1.6. Organik Tarımın Amacı

Organik tarımın amaçları, iktisadi, toplumsal, çevre duyarlılığı olan bir tarım tercihi olarak, toprağa zenginlik katmak; bitki, hayvan, insan ve çevre sağlığını muhafaza etmek, sağlıklı besin ve tekstil hammaddeleri üretmektir.

Organik tarımın amaçlarının tümünü sıralamak mümkün olmamakla birlikte, aşağıdaki gibi sıralayabiliriz; (Çakmakçı ve Erdoğan, 2005:29,Özbağ, 2010:33).

- Yeterli miktarda ve kaliteli üretim yapmak,

- Toprak verimliliğini en üst seviyeye çıkarmak ve üretkenliğini sürekli kılmak,
- Doğa ile uyumlu bir şekilde üretimi devam ettirmek,
- Doğada genetik çeşitliliğini her geçen gün arttırmak,
- Su kaynaklarının dikkatli ve faydalı bir biçimde kullanılması ve tüm taraflarıyla yaşamın gelişimine katkıda bulunmak,
- Sürdürülebilir bir ekosistemi oluşturmak,
- Üretici örgütlenmesine destek vermek,
- Bitkisel ve hayvansal üretim arasında sürekli bir döngü bulunan denge oluşturmak,
- Üretim aşamasında olabildiğince yenilenebilir kaynakları kullanmaya özen göstermek,
- Toplumsal ve ekolojik bakımdan tam anlamıyla sorumluluk sahibi bir üretim, işleme ve dağıtım zinciri geliştirmek hedeflenmiştir.

1.7. Organik Tarımın İlkeleri

Organik tarımın ilkeleri, ekolojik tarımın içinden gelişmektedir. Bunlar, her türlü tarımsal faaliyeti ileriye taşıyacak ve gelişmesini sağlayacak bir anlayışı oluşturur.

Söz konusu ilkeler, insanların besinlerini ve ihtiyaç duyduğu eşyaları üretmek, kullanabilir hale getirmek ve dağıtmak üzere toprağa, suya, bitkilere ve hayvanlara nasıl ihtiyaç duyduğunu, bunlardan ne şekilde yararlandığını kapsayacak şekilde, tarımda en geniş biçimde uygulanır.

Organik tarımda dört temel prensip bulunmaktadır: (Sürmeli, 2003:29).

- Sağlık ilkesi: Toprak, hayvan, bitki ve insan sağlığının muhafaza edilmesi ve geliştirilmesi anlayışına bağlı bir ilkedir. Burada ki sağlık hastalık olmaması değildir. Canlıların devamlılık ve bütünlüğünü temin edecek fiziki, ruhi ve ekolojik iyi seyrin devam ettirilmesidir. Sağlık için olumsuz etkiye sahip pestisitlerin, gübrelerin, hormonların ve katkı maddelerinden kaçınılması organik tarımın ana ilkelerindedir.
- Dürüstlük ilkesi: Organik tarımın tüm çevreye saygı gösterecek dürüstlüğü ve adaleti sağlayacak ilişkiler kurmasıdır. Bu ilke üreticiler, tüketiciler, işletmeciler, dağıtıcıların oluşturduğu organik tarımla ilgilenen bütün kesimin dürüstlüğü esas alması gerektiğini vurgular.
- Ekoloji ilkesi: Organik tarımın ekolojik sistemleri dikkate alması, onlarla bir bütün içinde olması düşüncesine dayanan ilkedir.

• Duyarlılık ilkesi: Organik tarımın insanların ve bulunduğu ortamın sağlığını esas alan bir prensiptir.

Bu 4 ilkeye ek olarak organik tarımın beş ana ilkesi bulunmaktadır; (Özbağ, 2010: 36).

- Doğaya uyum
  - Yaban hayatın devam ettirilmesi,
  - Ekolojik dengeye uygun üretim yapılması.
- Kendine yeterlilik
  - Bitkisel üretim,
  - Hayvansal üretim,
  - Enerji için yenilenebilir iç kaynaklara eğilim.
- Sürdürülebilirlik
  - Nöbetleşe ekim,
  - Toprak, su ve biyoçeşitliliğin devam ettirilmesi.
- Sağlık
  - Organik yem temin etmez,
  - Biyolojik birikim ve kalıntıdan uzak durma,
  - Pestisit ve zararlı kimyasal maddeleri kullanmamak.
- İzlenebilirlik
  - Kayıt tutma
  - Kontrol
  - Sertifikasyon
  - Akredisyon

1.8. Organik Tarımın Avantajları

Organik tarım, doğaya duyarlı, sürdürülebilir bir tarım çeşididir. Bu ifadeyi şöyle açıklayabiliriz: Organik tarımda hiç bir şekilde ilaç, gübre, kimyasal maddelere yer verilmemektedir. Bu durum toprak öncelikli olmak üzere hava, su, çevrede yaşayan hiçbir canlıya zararı olmayan bir üretim olarak tanımlanmaktadır.

Organik tarım sadece insan sağlığının korunmasını değil, tüm dünyanın korunmasını da sağlar (Rehber, 2011:94).

Bunlara ek olarak organik tarımın avantajlarını şöyle sıralayabiliriz (Demir ve Gül, 2004:1):

• Sentetik kimyasal maddeler çiftçilerimiz tarafından çok düşük miktarda kullanılmakta veya hiç kullanılmamaktadır. Böylece ekolojik tarıma geçişte hız kazanılmıştır.

- Çiftçilerin gelirleri elde edilen ürüne doğru orantılı olarak artış göstermektedir (Ortalama %10 artış olduğu belirlenmiştir.).
- Her geçen gün fiyatı artan pestisit, kimyasal gübre girdilerinden tasarruf edilmektedir.
- Üst düzey bilgi birikimi gerektiren organik tarım çalışmaları, ziraat mühendisleri için yeni iş olanakları ortaya çıkmıştır.

1.9. Organik Tarımın Dezavantajları

Organik tarım yöntemiyle bitkisel üretimde meydana gelen bir problem arazilerin küçülmüş, kesikli ve yakın olmasıdır. Bu durumun organik tarımsal üretimi olumsuz etkilediği görülmektedir. Organik tarım işletmesinde yetiştirilmiş ürünlerin satışa sunulması özellikle yerli pazar için yeni ve net olmayan bir sorundur. Ayrıca konunun yeni olması sebebiyle yeteri kadar tarımsal çalışmalar ve personel bulunmaması organik tarımın başka bir negatif tarafını ortaya koymaktadır (Merdan, 2014:17).

Tarımsal ürün arzında günden güne önemli dalgalanmalar meydana gelmektedir. Sürekli artan genç nüfus, tüketim ve çeşitliliğin devamlı yükselmesi; çevrede bulunan bütün ülkelerin tarım ürünleri talebinde bulunmasından dolayı organik tarımın verimlilikte oluşabilecek düşüş sebebiyle kısa vadede gelişmesinin zor olduğu gözükmemektedir (Demir ve Gül, 2004:2).

1.10. Organik Tarımın Hedefleri

1.10.1. Mevzuat

Organik tarım sektöründe yapılanma sürecinde karşı karşıya kalınan zorlukların tanınması yapılması ve çözümler üretilmesi, organik tarımla alakalı uluslararası kurum ve kuruluşların sorumluluklarının tanımlanması, uygulama ve değerlendirme gibi konuların ülkemizi güçlü bir konuma getirecek önlemlerin en başında yer almaktadır. AB organik tarım politikaları gözetilmeli ve uygulamalar önemsenmeli, dünyada organik tarımla ilgili yaklaşımlara özel stratejiler oluşturulmalı, AB dışında bulunan ülkelerin organik tarımla ilgili yasalarının dış ticarete dönük olan bölümlerinin yakından izlenmesi amaçlanmaktadır (Sayın, 2002:2).

1.10.2. Kurumsal Yapı

Organik tarıma dair daha kapsamlı ve daha aktif bir kurumsal oluşumun ortaya konulması, organik tarımla ilişkili çalışan teknisyenlerin uzmanı oldukları alanlarda gelişmelerine fırsat verilmesi, kırsal alanlarla ilgili kalkınma projelerinin

hazırlık aşamasına geçilmesi tarımsal çevre programlarının bütünleşmesi, anlık bilgi toplama ve paylaşımın sağlanması, tüm üretim ve tüketim halkasında problemlerin bulunarak önlenmesine yönelik çözüm geliştirilmesi ve uygulanması, bununla birlikte tüm bu süreç izlenebilirliğin sağlanması, ilerde oluşabilecek tüm engellerin erken teşhis sistemi kurulması, kırsal ve merkezdeki yapılanmanın güçlendirilerek en üst seviyeye getirilmesi amaçlanmaktadır (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2016).

1.10.3. Eğitim ve İletişim

AB ülkeleri ve diğer işbirliğiyle birlikte sürdürülen organik tarım ile ilgili eğitim faaliyetlerine etkin bir şekilde katılmalarının sağlanması, çiftçilerin satış, üretim ve işletmeyle ilgili konularda gerekli bilgi ve dokümana çabucak ulaşabilmeleri için örgütlenme süreçlerini teşvik etmeleri nedeniyle eğitimler tertiplenmesi, Bakanlık, Kurum ve Sivil Toplum Kuruluşları ile uyumlu bir şekilde organik tarım ve organik ürünlerin tanıtımı ile ilişkili geliştirme programlarının, seminerlerin düzenlenmesiyle üretici ve tüketiciler hem bilgi sahibi olmalı hem de aydınlatılmalıdır (Merdan, 2014:21).

Hizmet içi eğitim faaliyetleri kapsamında, organik tarımın başlıca ilkeleri, değişik ürün kategorilerinde yetiştirme metodu, hasattan sonra yapılacak işlemler, ürünü piyasaya hazır duruma getirme ve satış, denetim ve belgelendirme gibi değişik konulara değinilmiştir. Yine aynı faaliyetlerde organik tarımın ve organik gıda ürünlerinin tanıtılması ve tüketici farkındalığının çoğaltılmasına öncülük ederek medya araçlarından, başta görsel medyadan en aktif biçimde kullanılması amaçlanmıştır; bu amaç doğrultusunda yaratıcılık ve etkisi bakımından güçlü, içerik bakımından zengin tanıtımların düzenlenmesi, sektör temsilcilerinden meydana gelen tanıtma ve reklam ekibinin meydana getirilmesi; bununla ilgili alanlarda halkla ilişkiler ve reklamcılık kuruluşlarından en üst seviyede yardım alınması sağlanmıştır (www.tarim.gov.tr, 16.11.2016).

1.10.4. Üretim

Türkiye'nin kazanç sağlama olasılığı olan organik tohum, şeker, zeolit gibi mamullerde üretim fırsatlarının geliştirilerek girdilerde ulusal kaynakların kullanılmasının göz önünde bulundurulması öteki organik girdiler hususunda yapılacak olan gereksinim ayrıştırmaları neticesinde sektörün ihtiyacı olan girdi üretiminde artışa gidilmesi ve bu türde üretimin yaygınlaştırılması tavsiye edilmektedir. Öte yandan organik tarımın temel felsefesine uygun olarak bitkisel ve hayvansal ürünlerin kapalı yöntemde üretiminin iyileştirilmesi ve organik tarım

sanayisiyle bütünleşmenin sağlanabilmesi için girişimcilerin denetim ve belgelendirme giderlerinin azaltılması amacıyla üreticilerin bir araya getirilerek büyük ölçekli projelere imza atmalarının özendirilmesi öngörülmektedir (Merdan, 2007:71).

1.10.5. Araştırma

Organik tarımın yaygınlaştırılması, üretimin maksimum seviyeye ulaştırılması için araştırma ve incelemelerin konu ve ürün bazında olması, organik tarım araştırmalarıyla ilgili projelerin geniş kapsamlı, çoklu disipline uyumlu, problemleri çözücü ve uygulanması mümkün olmalıdır. Organik bitkisel, hayvansal ürün üretimi için hazırlanmış lokal çeşit ve cinslerin iyileştirilmesi doğrultusunda çalışmaların ön plana çıkarılması, organik ürünlerle konvansiyonel ürünlerin karşılaştırılması; iktisadi çözümlenmeleri yapıldıktan sonra araştırma neticelerinin değerlendirilmesi gerekir. Dış pazar araştırmalarıyla beraber iç piyasada organik tarımsal ürünlere potansiyel talep düzeyinin tespit edilmesi için girişimlerde bulunulması, bunun neticelerinin eğitim ile uygulamaya konulması ve program öngörülerinin araştırma projesi içeriğinde bulunmasının sağlanması, Avrupa Birliği tarafından sağlanan fonlardan faydalanmak amacıyla araştırma projelerinin hazırlanması, ekolojinin korunması için mücadele, araştırma programları çerçevesinde teknolojinin ilerletilmesi ve mevcut problemlere sonuç getirilmesi açısından çalışmaları yürütmek hedeflenmektedir (Durmaz, 2010: 50-51).

1.10.6. Pazarlama

Organik tarımsal ürünlerin ve organik girdilerin markalaşması sağlanarak iç ve dış piyasadaki talep düzeyini; organik ürünlerdeki seçeneklerin ve işlem görmüş ürün miktarının çoğaltılması, ülkemizde iç piyasanın iyileştirilmesi amacıyla tüketici gereksinimlerinin araştırılmasıyla hastaneler, okul ve diğer resmi kurumlarda organik ürün tüketiminin teşvik edilmesi; hassas tüketici grubu olarak bilinen bebeklere, çocuklara, yaşlılara, hastalara ulaşmayı amaçlayan özel tanıtım çalışmalarının artırılması desteklenmelidir.

Organik tarımın tekstil, kozmetik, agro-ekoturizm gibi farklı sektörlerle bütünleşmesi, dış ticaret sonuçlarında organik tarımsal ürünlerin farklı bir kategori olarak algılanmasını temin edecek bir veri toplama sisteminin oluşturulması, işletmelerin ihracat ortamındaki sert rekabete direncini arttırıcı danışmanlık ve enformasyon hizmetleri verilmesi amaçlanmaktadır (Merdan, 2014:23).

1.10.7. Destekleme

Organik tarım sektörünün ilerlemesi için üretim ve ürünlerle ilgili teşvikler, geleneksel tarım sisteminden organik tarım sistemine geçme desteği, pazarlamayla ilgili destek sağlanması; Türkiye’de ekonomik gelişim bakımından dezavantajları olan bölgelerin tespit edilerek organik tarımla uğraşan çiftçilere veya ürettiği ürün miktarlarına göre bir desteklenmesi gerekir. Organik tarım uygulamalarının çevreye sağlamış olduğu pozitif katkıların çevre faaliyetleri içinde incelenmesi, organik tarım alanında çalışan üreticilerin denetim ve belgelendirme giderleriyle, analiz masraflarının destekleme kapsamında karşılanmalıdır. Üretim ve tüketim sisteminde stoklama, paketleme, işleme ve ulaştırma gibi hasattan sonra yapılan işlerin geliştirilmesine yönelik teşvikler ve krediler sağlanmalıdır. Avrupa Birliği ülkelerinde yapıldığı gibi Türkiye’de de organik ürünlerde pazarlama, üreticilere yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin üretici birliklerince yapılması, üretici birliklerine mensup üreticilerin bu destek ve teşviklerden maksimum seviyede faydalanması gerekmektedir (Sayın, 2002:5).

1.11. Organik Üretim

Bir işletmede bitkisel ve hayvansal üretim planlı, dayanıklılığı yüksek ve piyasadan talep edilen çeşit ve türler tespit edilerek kapalı bir organizasyon oluşturulmak amaçlanır. Organik üretim sürecinde, insan, toprak, bitki ve piyasanın bir arada düşünülme suretiyle üretimde bir bütünlük sağlanması amaçlanır. Organik üretim yapmak isteyen girişimciler, ilk olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Organik Tarım Komitesi tarafından çalışma izni verilmiş herhangi bir denetleme ve belgelendirme kuruluşuna bir dilekçeyle başvuruda bulunurlar ve üretimini yapacağı ürünlerin organik nitelikte yetiştirilebilmesi için çeşitli uygulamaların yapılmasını isterler. Gerekli çalışmalar sonucu organik üretim yapmasına karar kılıp, bunu organik tarım komitesine sunar. Kontrol kuruluşu organik üretim yapmasına kabul ettiği girişimciyi öncelikle geçiş süreci içinde ele almaktadır. Geçiş süreci, bir yıllık bitkiler için iki, çok yıllık bitkiler için üç yıldır. Hayvansal üretimde ise bu geçiş süreci türlere göre farklılık göstermektedir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2016).

1.11.1. Organik Bitkisel Üretim

Organik ürün üretme fikri ilk başta bitkisel ürünlerde uygulanmış, bu alanlarda çalışmalara başlanmış, bu çalışma ve uygulamalardan hedeflenen sonuç alındıktan sonra aynı anlayış, farklı sahalarda da tatbik etme fırsatı yakalamıştır. Çünkü organik üretim alanında hatta tarım üretimlerinde maksimum kimyevi girdi

bitkisel ürünlerin üretiminde kullanılmıştır. Bu şekilde bunlardaki eksik noktalar ortaya çıkmıştır. Hem daha yüksek verimlilik hem de daha fazla ürün sağlamak ve haşere zararının önüne geçmek amacıyla kimyasal girdiler öncelikle bitkisel üretimde ilk olarak kullanılmış, ileriki zamanlarda diğer alanlara yayılma eğilimi göstermiştir (Er ve Başalma, 2008:163).

1.11.1.1. Organik Tarım Ürünü Yetiştirme Teknikleri

Organik bitki yetiştirmek için üretim faktörlerinin kullanılmasının artırılması sayesinde büyük bir gelişme sağlanması ve bu girdilerden hangi şartlarda maksimum yarar elde edilir anlayışı ön plandadır. Bitki yetiştirmede üretimde kullanılan girdiler ile en kısa zaman içinde, en yüksek üretime ulaşma amacı vardır. Bu düşünce doğal yapıya, doğada bulunan kaynaklara zarar vermeyi ve çevre dengesinin bozulmasına yol açmaktadır. Bunun gibi bütün olumsuzluklardan kurtulabilmek için organik tarım yöntemlerini kullanmamız gerekir (Er ve Başalma, 2008:169).

1.11.1.2. Toprak İşleme

Toprağın niteliğini tespit eden girdiler; toprağın kimyasal, biyolojik ve fiziksel özelliklerini içermektedir. Toprağın yapısının ayrıntılı bir biçimde belirlenmesi, tarım alanında ve laboratuvar ortamında analiz edilmesi gerekmektedir. Toprak numunesinin incelenmesiyle toprağın nitelik özellikleri ortaya çıkarılabilir. Organik tarımsal uygulamalara başlamadan ve uygulama sürecinde bu incelemelerin devam ettirilmesi gerekebilir. Toprağın kimyasal, fiziksel ve biyolojik nitelikleri organik tarımın uygulanmasında önem arz etmektedir. Toprak yapısı, toprak parçalarının dağıtımı, azot, fosfor ve potasyum gibi gıda elementlerinin oranı, bitkiye uygunluğu, pestisit kalıntısı, toprakta bulunan metal yığılı, topraktaki mikroorganizmalarının biyolojik etkinlikleri bahsedilen değişkenler içinde ele alınabilir (Merdan, 2014:38).

Özellikle organik tarım uygulamaları yapabilmek için arazi uygunluğu ve toprağın niteliği önem arz etmektedir. Toprak işlenmesi, toprağı gevşetip yumuşattığı için bitki köklerinin toprağın içinde yayılması ve gelişmesi kolay olur, toprağın gözeneklerinde bulunan hava yenilenir, bu şekilde daha çok azot ve oksijen almaları sağlanır, toprak mikroorganizmalarının gelişimi ve artması sağlanmış olur, toprağa zarar veren otlar azaltılır, bitkisel artıklarını ve hayvansal gübrenin toprağın yapısına girmesi sağlanmış olur ve toprağın sıkışmasının önüne geçilmiş olur. Toprak işletmenin tam bu faydalarının yanı sıra bazı olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Bunlar; toprak işletme ve toprak organik maddesinin ayrışması yavaşlar, besin maddeleri gaz

halinde atmosfere karışır, toprak canlılarının bir kısmı zarar görür, toprağın yapısı bozulur, organik tarımla uğraşan çiftçiler, toprağın doğal özelliğini değiştirmeyecek biçimde kendi seçimlerini uygulamalıdır (Er ve Başalma, 2008:173).

1.11.1.3. Ekim Nöbeti

Organik tarım uygulamalarında ekim nöbeti çok önemlidir. Ekim nöbeti, belirli bir bölgenin belli alanlarda iklimsel koşullar ve toprağın nitelikleri gözetilerek en yüksek verimli ve en nitelikli üretimi sağlayabilmek için farklı bitkilerin birbirini destekleyip, tamamlayabilecek biçimde ardı ardına yetiştirilmesi işlemidir. Toprak verimliliğinin üst düzeyde tutulmasıyla yüksek ürün alması sağlanabilir. Üretilecek ürünler ekim nöbeti esasına göre yetiştirildiğinde alınan ürün %10-15 oranında daha çok olabilmektedir. Ekim nöbeti tatbikinde biyolojik yoldan açığa çıkan besin maddelerinin bitkiler tarafından iyi şekilde kullanılması verim artışına sebep olur. Ayrıca yeşil gübreleme ve hasattan sonra arazide kalan organik maddeler, toprağı humus yönünden zenginleştirmektedir (Er ve Başalma, 2008:175).

Ekim nöbeti, iş gücünden imkân olduğu ölçüde ekonomik bakımdan yararlanmayı sağlamaktadır. Ekim nöbeti sadece organik tarımda değil, bitkisel tarımda da ortaya çıkacak riskin düşmesini sağlar (Er ve Başalma, 2008:176).

Ekim nöbetiyle elde edilmek istenen faydalar incelendiğinde; toprak verimliliğinin muhafaza edilmesi ve artırılması, iş gücünün değerlendirilmesi ve bitkisel üretimde ortaya çıkacak risklerin en az seviyeye indirilmesi amaçlanmaktadır.

1.11.1.4. Toprak Verimliliği ve Bitkilerin Beslenmesi

Organik tarımda amaç toprağın verimliliğinin korunması ve toprağın canlılığının sürdürülmesidir. Bu amaçla uygun toprak işleme, ekim nöbeti gibi uygulamaların yanı sıra besin maddelerinin yetersiz kaldığı durumlarda gübre ve toprak düzenleyicilerinin kullanımına izin verilmektedir. Bunların yapılmasındaki amaç, toprak verimliliğinin devamı ve bitkilerin yeteri kadar beslenmesidir (Tüzel, 2004:78).

1.11.1.5. Hasat ve Hasat Sonrası İşlemler

Organik üretim sürecinde kaliteli ürün önem taşıdığından dolayı hasattan sonra yapılacak işlemler de önemlidir. Kullanılan alet ve malzemelerin temizliği çok önemlidir. Hasattan önce tarlanın yeşil yabancı otların temizlenmesi gerekmektedir. Ayrıca tohumda çatlamaya engel olmak için hasat sürecinde nemin %13-14 olması gerekmektedir (Rehber, 2011:104-105).

1.11.1.6. Depolama

Organik tarımda, ürünler depoya stoklanmadan önce küflenmiş tanelerin ayıklanması gerekmektedir. Taneli ürünler depolarda temiz kapların içinde silme şeklinde yerleştirilmelidir (Rehber, 2011:105).

1.11.2. Organik Hayvansal Üretim

Organik hayvan kaynaklı ürünlerin üretilmesiyle ilgili gelişme sağlanması, tarımın bitkisel ve hayvansal üretimi kapsayan yapısı ve besin zinciri incelendiğinde bitkisel üretim alanıyla doğru orantılı olan bir olaydır. Organik hayvancılığın gelişmesi sürecinde sağlıklı gıdanın beraberinde hayvanın refahı ve sağlığının korunmasında kamuoyunun bilinçlenmesi en önemli faktör olarak belirtilmektedir (Rehber, 2011:104-105).

Son yıllarda hayvansal üretimle alakalı bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Tüm dünyada rasyonlardan hayvansal protein kaynaklarının ortaya çıkartılması, yeme katkı maddeleri eklenmesinin yasaklanması, et ürünlerindeki sağlık kısıtlamaları hayvansal üretime farklı bir yaklaşım getirmiştir. İnsanların giderek bilinçlenmesi, sağlıklı beslenmeye olan ilginin artmasıyla gıda güvenliği önem arz etmektedir (Demirören, 2004:98).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nca yayımlanan Organik Tarım Yönetmeliğinde organik tarımla ilgili kapsam dâhilinde “Organik hayvansal üretim, damızlık hayvan ya da dölleme araç gereci kullanmak suretiyle, hayvan ve hayvansal ürünlerin insan besini, hayvan ve bitki besin ürünlerinin üretilmesi, hammaddesini tarımsal alandan temin eden sanayi sektörüne organik nitelikte hammaddenin sağlanması; spor amaçlı, tıbbi ve bilimsel amaçlarla her aşaması ilgili yönetmelik uyarınca bir kontrol ve sertifikasyon kuruluşunun denetiminde kontrol edilen ve sertifikalandırılan üretim faaliyetleridir.” şeklinde belirtilmiştir. Türkiye’de organik hayvancılığın örneği sayılabilecek birkaç faaliyet olup, organik hayvancılık en çok arıcılık alanında yapılmaktadır.

1.11.3. Organik Üretimde Pazarlama Metodu

Organik ürünün üretim alanından son kademe olan tüketiciye varıncaya dek birtakım pazarlama yöntemleri kullanmak suretiyle piyasada pazarlanmaktadır. Bahsedilen pazarlama tekniklerini şu şekilde belirtebiliriz: (Tozan ve Ertem, 1998:113).

✓ Organik ürünün üreticisi sayesinde son tüketicinin eline geçinceye kadar aracı olmadan, doğrudan yapılan satışı belirtir. Semt pazarlarında gerçekleşebilir. Bu satış türü alıcı ve satıcı arasında tamamen güvene dayalıdır.

✓ Organik ürün üreticisinin ürününü hipermarketler, süpermarketler ve başka satış yerlerinde doğrudan satış yapmasıdır. Ürünün takibi, tüketici haklarının savunulması açısından faydalı bir pazarlama şeklidir.

✓ Kurumlar veya alanla ilgileri olan kuruluşlar üretim noktalarından topladıkları organik ürünleri ihracata veya iç piyasaya yönelterek pazarlama yöntemini gerçekleştirmesi işlemidir.

1.11.4. Organik Üretimde Maliyet Unsurları

Organik tarımsal üretimde farklı iş ve işlem süreçlerinin insani işgücüne gereksiniminden dolayı işçi girdileri daha yüksektir. Geleneksel üretim tarzında kullanılmakta olan suni gübrenin yerine hayvansal gübre ya da organik malzemelerin kullanılması, yapay kimyevî gübre kullanmaktansa organik preparatların kullanımı her iki tarımsal tarzın birbirlerine göre maliyetlerini kimi üretim alanlarında yükseltmekte, ürünlerin bazılarında ise azalmasına sebep olmaktadır (Durmaz, 2010:29).

1.11.5. Sübvansiyonlar

Organik üretim sisteminin üreticilerce benimsenmesiyle üreticilere dağıtılan girdi tutarının genel maliyetin gerisinde kalması ve uzun döneme yayılmış faizi uygun krediler sağlanması ürün fiyatlarının %3 ile %5'ekadar değişmesine sebep olmaktadır (Merdan, 2014:41).

1.11.6. Çiftçilere Sağlanan Teknik Yardım Maliyeti

Organik üretimde kullanımına izin verilen ilaçların tamamının veya birazının üreticilere verilmesi veya kredilendirilmesi yoluyla olmaktadır. Üretim aşamasında kullanılan alet, ekipmanlar, çuval, etiket gibi ürün fiyatını %2-3 oranında değiştirmektedir (Merdan, 2014:41).

1.11.7. Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar

Genetiği ile oynanmış gıdaların son yıllarda sürekli artarak pazara sürülmesi gıdaların güvenilirliği konusunda endişelerin yaşanmasına neden olmuş, bu durum üreticileri organik üretime itmiştir. Organik üretim sisteminde genetik modifikasyon tümüyle reddedilmektedir. Günümüzde piyasadaki ürünlerin hangisinin içinde GDO olduğunu bilmek kolay değildir. Birçok ürün, "GDO YOKTUR" ibaresi taşıyor olsa bile buna ispat sayılabilecek geçerli bir sebep bulunamamıştır (Gök, 2008:65).

Genetiği değiştirilmiş ürünler hakkında yapılması gerekli olanlar; kontrol altında olmayan tarım alanlarında GDO'lu tohum ekilmesine müsaade edilmemeli, iç pazarda aktif bir denetleme düzeni geliştirilmelidir. Türkiye'de GDO'lu ürünlere dair iç piyasaya dönük özgün araştırma sistemi kurulmalı, bu alanda kullanılabilecek bilimsel ve teknolojik nitelikleri öne çıkan araçlar üretilmeli, GDO konusuyla ilgili bütün sahalarda yüksek potansiyelini kullanmasına zemin sağlayacak bir strateji belirlenmelidir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE ORGANİK TARIM

2.1. Dünyada Organik Tarımın Tarihsel Gelişimi

Başlangıcı XIX. yüzyılın ilk yıllarına dayanan organik tarım, 2. Dünya Savaşı’ndan sonra endüstrileşmenin gelişmesiyle daha da önemi artmıştır. Çevreye duyarlı akımlarında yayılan etkisinden dolayı organik tarım son on yıllık süreçte büyük bir hızla ilerleme kaydetmiş ve bunun sonunda ülkelerin birçoğu kendilerinin organik tarımla ilgili programlarını oluşturmuştur. Organik tarım 1900’lerin ilk yıllarından beri İsviçre ve İngiltere başta olmak üzere bazı ülkelerde ufak çaplı programlarda kendini gösterme imkânı bulmuştur. Bununla birlikte Almanya’da 1893-1925 yılları arasında kaliteli ürünlerin pazarlandığı reform mağazalarının oluşturulması da organik tarıma dönük programları arasında kabul edilebilir (Uzun, 2006:4).

20. yüzyılın ilk yıllarında sentetik tarımsal maddelerin oluşturduğu olumsuz etkiler ilk olarak bu maddelerin yoğun şekilde kullanıldığı gelişmiş ülkelerde kendini göstermiş, 1910 senesinde Albert Howard’ın ‘Tarımsal Vasiyetnamesi’, 1924 senesinde Dr.Rudolf Steiner’in ‘Biyodinamik Tarım Yöntemi’ adlı çalışmaları ile konvansiyonel tarım metoduna alternatif yöntem arayışlarına başlamıştır. Geleneksel tarımın olumsuz etkileri görüldükçe, Avrupa’da birçok ülke organik tarım çalışmalarına yönelmiştir. 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde dünyanın karşılaştığı en büyük sorun, nüfusun hızlı bir şekilde çoğalmasına karşılık, insanlara yeteri kadar ucuz gıda temin edilememiştir (Babaoğlu, 2006:683).

1972 yılına kadar ayrı ayrı devam eden çalışmalar, bu yılda bir çatı altında toplanmış, organik tarıma daha düzgün bir şekilde yön vermeyi, gerekli yasal düzenlemeleri yapmayı, bütün gelişmeleri üreticilere ulaştırmayı hedefleyen Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu’nun (IFOAM) kurulmasıyla değişik bir konuma gelmiştir (Er ve Başalma, 2008:28).

1990'ların son yıllarına doğru dioksin, deli dana ve GDO gibi terimlerle ilgili hissedilen korku nedeniyle organik ürünler için tüketici tercihinde yükselişler ortaya çıkmış ve organik tarım, uluslararası kuruluşların gündem konusu haline gelmiştir (Er ve Başalma, 2008:28).

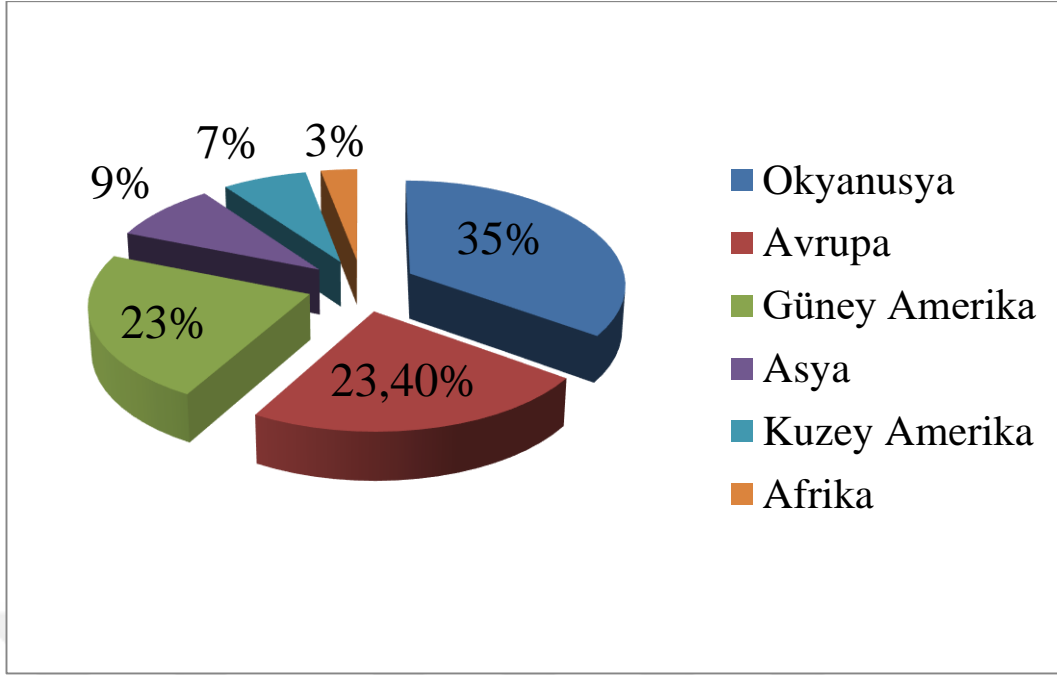
Yakın zamana bakıldığında dört büyük Alman birlikleri Bioland Naturland, Bio Avusturya ve Bio Suisse Başkanı ve CEO'su Augsburg'da 17 gün boyunca toplanarak organik çiftliklerin genel sürdürülebilirliğini geliştirmeye karar verdiler. Bu işbirliği sayesinde organik tarımın gelişmesine öncelik ediyor olacaklardır. Konvansiyonel tarımın olumsuz etkileri ortaya çıktıkça organik tarım Avrupa'da, Amerika'da önemini artırmış, ithalat ve ihracat yükselmeye başlamıştır. Bu yükselişler daha çok gelişmiş ülkelerde kendini göstermiştir (www.fibl.org.tr, 11.08.2017).

2.2. Dünyada Organik Tarımın Üretim Yapısı

Organik tarım alanında üretim yapan ülkeler, bütün dünyada genel olarak üretime geçiş sürecinde kendi yaygın ürünlerini üreterek başlamayı seçmişlerdir (Marangoz, 2008, s.30). Hindistan'da çay, Arjantin'de et, Danimarka'da süt ve süt ürünleri, Orta Amerika ve Afrika ülkelerinde muz, Tunus'ta hurma, zeytinyağı, Türkiye'de kurutulmuş ve sert kabuklu meyveler, organik tarım yöntemiyle üretilmiş başlıca ürünlerdendir (Usal, 2006:18).

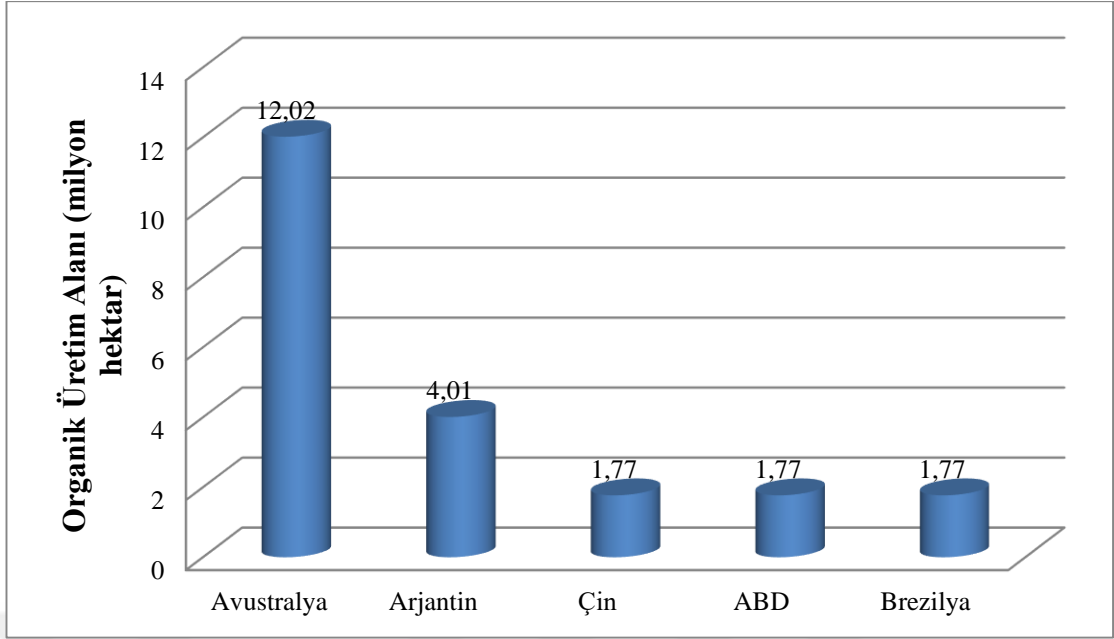
Afrika ve Asya kıtasında otuz ülke, Orta Amerika ve Karayipler'de yirmi ülke, Latin Amerika'da on ülke, Pasifik ve Avusturya'da beş ülke ve öte yandan Avrupa'da bulunan ülkelerin birçoğuyla Kanada ve ABD'nin de bu grubun içinde olmasıyla toplamda 130 ülkede organik tarımsal ürün üretimi yapılmaktadır. Dünyada organik yöntemlerle ürün yetiştiriciliğinin %90'ı kalkınmakta olan ülkelere organize edilmekte ve bu ürünler büyük ölçüde dış piyasalara ithal edilmektedir. Kalkınmış ülkelerdeyse genel olarak bu durum, organik yöntemlerle üretilmiş tarım ürünlerine talepte bulunan durumunda seyretmektedirler. Küresel anlamda birçok ülke piyasasında organik tarım ürünlerine olan talep hızla artmaktadır (Atlı, 2005:156).

Kıtaldaki organik tarım yapılan alanlarla ilgili bir değerlendirme yaptığımızda, tarıma elverişli alanlarındaki %35 gibi büyük bir oranını organik tarıma ayırmasıyla en yüksek paya sahip olan Avusturya ilk sıralarda yer bulmaktadır. Okyanusya'yı %23,4 ile Avrupa, %23 ile Güney Amerika, %9 ile Asya, %7 ile Kuzey Amerika ve %3'lük pay ile Afrika kıtası takip etmektedir (Şekil 1).

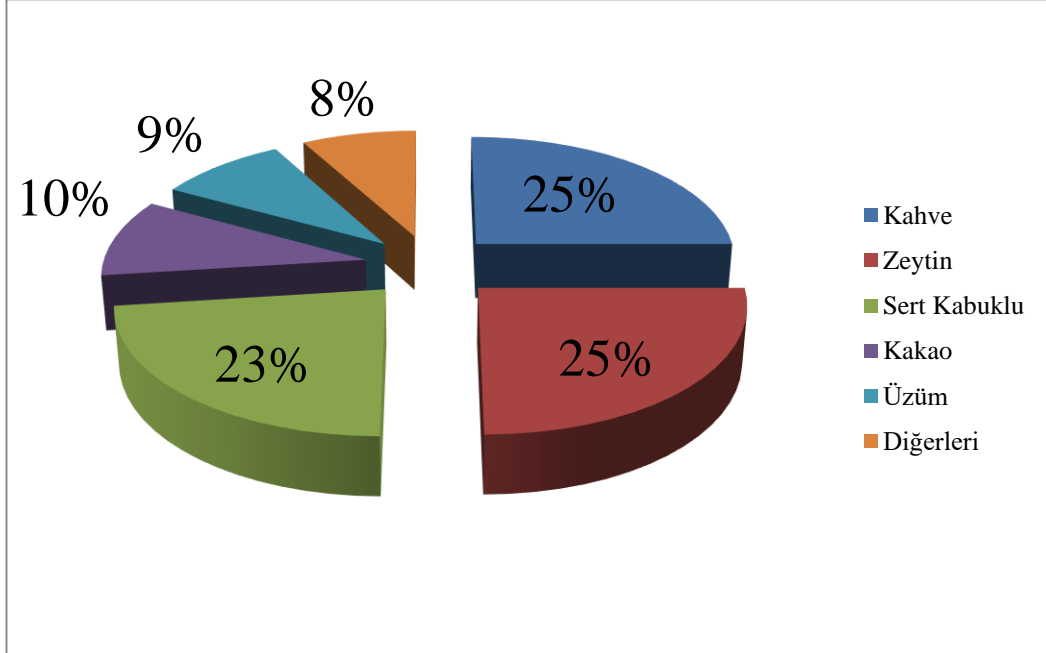
Şekil 2.1.2016 Yılında Kıtalara Göre Organik Tarım ve Doğal Toplama Alanlarının Dağılımı

Organik üretim alanları ülkeler nezdinde incelendiğinde beş ülkenin öne çıktığı görülmektedir. 2016 yılı istatistiklerine göre en büyük pay 12,02 milyon hektar gibi geniş alanda organik tarım yapılan öncü ülke olarak görülen kıta, Avustralya'nın bulunduğu Okyanusya'dır. Avustralya'nın organik üretiminin yaklaşık %97'si büyükbaş hayvan besiciliği yaparken kullanılmakta olan organik belgeli geniş mera alanlarının oluşturulmasını sağlamaktadır. Arjantin ise Avustralya'nın ardından 4,01 milyon hektarlık mera alanı ile ikinci sırada yer almaktadır. Arjantin'in sahibi bulunduğu organik mera alanının önemli bir bölümü küçükbaş yetiştiriciliği için ayrılmış meralardan oluşmaktadır. Bunun bir neticesi olarak organik koyun eti üretiminde kendisine ilk sırada yer bulmuştur. Organik koyun eti üretimini çay, şeker, hububat, meyve, sebze ve yağ üretimi için kullanılan tohumlu bitkiler izlemektedir. Son yıllarda ABD, Çin ve Hindistan organik tarımda gelişme gösteren ülkeler olarak göze çarpmaktadır. İspanya ise 2016'da AB ülkeleri arasındaki en büyük payın sahibi olan ülke konumunda yer almıştır (www.eto.org.tr, 30.12.2016).

Şekil 2.2. Organik Üretim Alanına Sahip En Büyük 5 Ülke

Dünyada organik üretim yöntemleriyle üretilen çok yıllık bitkiler ele alındığında en geniş üretim payının %25'lik oran ile kahve ve zeytinde olduğu görülmektedir. Bunu %23 ile sert kabuklu türler, %10'lık payla kakao, %9'luk oranla üzüm ve %8 ile diğer ürünler takip etmektedir (Şekil 3).

Şekil 2.3. Dünyada Organik Olarak Yetiştirilen Çok Yıllık Türlerin Dağılımı

Dünyada organik ürün üretimi bakımından AB ülkeleri, üretim payı bakımından ve piyasa payı bakımından en önde bulunmaktadır. Bunda etkili olan temel etken 1992 yılındaki Ortak Tarım Politikası çerçevesinde ele alınmış çevreyi ve

doğal kaynakları korumaya yönelik önlemler ve destek politikalarının olmasıdır. Organik tarımda takip edilebilirliğin ve teminat verilen yöntemlerin önemli paydaşlarından olan denetleme ve belgelendirme kuruluşlarının olmasıdır. 2010 istatistiklerine göre küresel alanda bu sektörde 523 kuruluşun görev yaptığı belirlenmiştir. Bunları kıtalar bakımından değerlendirdiğimizde, Avrupa'da 177, Asya'da 157, Kuzey Amerika'da 78, Latin Amerika'da 48, Okyanusya'da 11, Afrika'da 10 adet denetleme ve belgelendirme firması hizmet vermektedir. Bazı denetleme ve belgelendirme firmaları farklı ülke ve kıtaların birkaçında hizmet vermektedir. Görevlendirilmiş sertifikasyon firmalarının sayıları ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Sırasıyla Japonya'da 60, ABD'de 57, Almanya ve Güney Kore'de 32, Çin'de 28, İspanya'da 27, İtalya'da 16 tane ve dünyanın en etkin organik tarım yapılan arazilere sahip olan ülke Hindistan'da ise 13 adet sertifikasyon firması hizmet vermektedir (ETO, 2016:14-15).

Organik tarım alanında en hızlı büyüme Güney Amerika ve Avrupa'da meydana gelmiştir. Organik tarım alanlarından ortalama 1/3'ü bir yıllık ve çok yıllık bitkisel üretme sahalarından, 2/3'ü ise mera ve çayırılık olarak kullanılmakta olan alanlardan meydana gelmektedir. Sonuçta organik üretime dair yetki belgesi alınmış alanların toplamı 2015 sonuçlarına göre 66,5 milyon hektara 2016'daysa 79,1 milyon hektar seviyelerine gelmiş bulunmaktadır (ETO, 2016:9).

2.3. Dünyada Organik Tarım Ürünleri ve Üretici Ülkeler

Bu bölümle ilgili anlatılan bilgiler IFOAM, FAO gibi kuruluşların kaynaklarından faydalanılarak derlenmiştir.

2.3.1. Bitkisel Ürünler

Organik olarak üretilen bitkisel ürünleri sıraladığımızda; yaş meyve ve sebzeler, hububatlar, bakliyatlar, baharatlar, tıbbi ve aromatik bitkilerdir. Ürünlerin büyük bir kısmı dış ülkelere satılmaktadır.

2.3.1.1. Meyve ve Sebzeler

Dünyada organik meyve üretimi yaş meyve, kuru ve sert kabuklu meyveler şeklinde üretilmektedir. Organik yaş meyve üretimi arasında ABD, İsrail ve Avustralya yer almaktadır (Durmaz, 2010:17).

Organik kuru meyve üretiminde en etkin söz Türkiye'ye aittir. Türkiye'den sonra söz sahibi ülkeler arasında ABD, Cezayir, Mısır ve İsrail'de bulunmaktadır.

Sert kabuklu meyveler üretiminde öncelikli ülke fındık üretimiyle Türkiye'ye aittir. ABD'de badem, İtalya'da fındık ve badem, Fransa'da ise ceviz üretimi yapılmaktadır.

Organik sebze üretiminde öncelikli ABD olmak üzere, Avrupa Birliği mensubu olan ülkeler havuç, patates, domates gibi sebzelerin üretiminde büyük paya sahiptir. Bu ülkeleri organik sebze üretiminde İsrail takip etmektedir. Diğer bazı önemli sebze üretici ülkeler ise şöyledir: Türkiye, Tunus, Polonya, Gana, Uganda.

2.3.1.2. Hububatlar

Organik temel besin ürünü olarak dünyada büyük bir önemi olan pirinç, buğday, mısır, yulaf, çavdar, arpa üretilmekte olan ürünlerin başında yer almaktadır.

Amerika, Avustralya, Kanada gibi çok büyük üretim hacmi olan ülkelerle beraber Çin, Brezilya, Arjantin, Mısır, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Türkiye gibi ülkeler de buğday üretiminin yüksek olduğu diğer ülkeler arasındadır (Durmaz, 2010:17).

Organik pirinç üretimi ise daha çok Çin, Hindistan, Sri Lanka ve Tayland'da üretilmektedir.

2.3.1.3. Baklagiller

Nohut, kuru fasulye, mercimek, barbunya ve bezelye, baklagiller üretimi alanında öne çıkan ürünler arasında yer almaktadır.

Dünyanın önde gelen üreticileri arasında yer alan ABD, organik kuru fasulye üretiminde birinci sıradadır. Türkiye'de mercimek ve nohut üretimi önemli bir paya sahiptir. Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerde ise bezelye, nohut, beyaz kuru fasulye, barbunya üretimi organik bir şekilde yapılmaktadır (Durmaz, 2010:17).

2.3.1.4. Baharatlar, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler

Mısır, organik baharat ve tıbbi bitkiler üretiminde ilk sırada yer almaktadır. Mısır'ı Hindistan, Tanzanya gibi ülkeler takip etmektedir (Durmaz, 2010:17).

Brezilya, Çin, Kolombiya, Dominik Cumhuriyeti, Guatemala, Meksika, Endonezya, Jamaika, Papua Yeni Gine, Sri Lanka, Filipinler, Togo, Tunus, Türkiye, Zimbabve baharat ve tıp alanında kullanılan bitki üretiminde diğer ülkeler arasında yer almaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinde adaçayı, maydanoz üretimi yapılmaktadır. Vanilya üretimi ise Kosta Rika, Madagaskar, Meksika, Papua Yeni Gine'de yapılmaktadır.

2.3.2. Hayvansal Ürünler

Dünyada organik hayvansal ürünlerin üretimine dair veriler yetersiz olup bu üretim hakkında sağlıklı bir bilgiye ulaşılamamıştır. Organik bitkisel üretimle kıyaslandığında bu sektöre ait veriler sektörel durumunu tam olarak ortaya çıkaramamaktadır. Ancak, organik hayvansal üretimin gelecek yıllarda düzeleceği öngörülmüştür.

Dünyada üretilen hayvansal ürünlere bakıldığında süt, yumurta, kırmızı ve beyaz et, bal ve balık üretimine ağırlık verildiği görülmüştür. Organik süt sektörü, et sektörüne göre daha hızlı ilerleme kaydetmiştir. Organik su ürünleri üretimi ise henüz gelişme aşamasındadır.

2.3.2.1. Et ve Süt Ürünleri

Küresel anlamda organik et ve süt ürünü üretiminin en önemli üreticileri ABD ve AB ülkeleridir. Bunların yanında öncelikle organik et üretiminde Arjantin, Yeni Zelanda ve Uruguay'ın dikkate değer bir yere sahip olduğu bilinmektedir (Durmaz, 2010:18).

Süt ve süt ürünleri organik üretiminde Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, İsveç, Hollanda, İngiltere önemli bir paya sahiptir. Türkiye süt üretimiyle organik ürün pazarında yer alan diğer bir ülkedir.

2.3.2.2. Yumurta

Arjantin, dünyada organik yumurta üretiminde en büyük paya sahip ülkedir. Mısır ise peynir üretim payı ile organik üretim piyasasında yer bulan bir başka üretici ülkedir (www.ifoam.org).

2.3.2.3. Bal

Meksika, dünyada organik bal üretimi sahasında en yüksek paya sahip ülkedir. Organik bal üretiminde Meksika'yı, Brezilya, Kolombiya, Mısır, Arjantin, Çin, Bolivya, El Salvador, Madagaskar, Tanzanya ve Zambiya izlemektedir.

2.3.2.4. Balık

Dünyada somon balığının ve bazı balık çeşitlerinin organik olarak üretiminin yapıldığı başlıca yerler Norveç ve İrlanda'dır. Organik balık üretimini geliştirmeye yönelik ABD, Hollanda ve Brezilya'da farklı çalışmalar devam ettirilmektedir (www.ifoam.org).

2.4. Kıtaların Organik Üretim Açısından Değerlendirilmesi

2.4.1. Avrupa Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri

Avrupa'da 1990'ların başından sonra organik tarıma olan ilgi artmaya başlamış, ileriki yıllarda bu ilgi yavaş yavaş azalma eğilimi içine girmiştir (Vatansever, 2007:239).

AB'de hatta Avrupa'da piyasanın en güçlü aktörü olan Almanya'nın özellikle ekolojik süt ve süt ürünleri ihracında önemli bir artış meydana gelmiştir. Almanya'nın organik üretim yapısının Fransa ile benzeşiyor olması organik üretimin aynı şekilde bağımsız çok sayıda üretici firma aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Almanya, Avrupa Birliği ülkeleri arasında en önemli paya sahip süt üreten ülkedir. 28.500 ton organik süt üretimi olan Almanya'da, süt ve süt ürünleriyle ilgili piyasası komşu ülkelere kıyasla oldukça ağır seyretmektedir. Organik et dağıtım ve pazarlama yolları yeteri düzeyde gelişme göstermemiş olmasına rağmen organik domuz eti üretim miktarı 3.475 ton, sığır eti üretim miktarı 1.540 ton, tavuk eti üretim miktarı ise 734 ton seviyesindedir (Marangoz, 2008:42).

Almanya'da organik ürünlerinin %80'ini tüketiciye doğrudan doğruya kendisi satmakta üretici firmaların organik gıda satışları toplamı, genel gıda ürünleri satışının aşağı yukarı %18'ini oluşturmaktadır. Organik et ve organik et mamulleri satış payında ise gıda marketleri ve kasaplar ön planda olduğu görülmektedir. Son dönemlerde organik gıda ürünleri arzında küçük işletmelerin payı azalmış, indirimli ürün satan mağazalar ve hipermarketler ön plana çıkmıştır. Almanya'da organik ürünlerin pazarlanmasına dönük dağıtım kanallarının yaygınlaştığı görülmektedir (Merdan, 2014:57).

İngiltere'de ise organik tarım 1980'li yıllara kadar kısıtlı alanlarda kalmış, sadece o dönem içinde artan çevre kirliliğinden dolayı ortaya çıkan problemlerden dolayı yine ele alınan bir konu olmuştur. İngiltere iç pazarın %66 kadarını kendi iç üretim mekanizmalarından karşılamaktadır; üstelik bu ülkede hemen hemen her çeşit organik ürüne büyük bir talebin olduğu görülmektedir. Fakat bu sektörde kesinleşmiş bir tüketim modeli meydana gelmemiştir (Ece, 2008:18).

Diğer ülkelerle kıyaslandığında organik ürünlerin geleneksel ürünlerin fiyatından daha ucuz olması, Danimarka'nın organik ürün pazarı açısından oldukça gelişmiş duruma gelmesini sağlamıştır. Ayrıca, Danimarka, Avrupa'daki en güçlü organik et ve süt üreticisidir. Hollanda'da ise organik ürün üretimi bakımından en fazla

hayvansal üretime ağırlık verilmektedir. Organik gıda mağazalarının payı bir hayli fazladır (Marangoz, 2008:45).

Fransa, organik ürünler bakımından iyi bir piyasa olduğu kadar rekabet direnci de yüksek olan bir ülke konumunda bulunmaktadır. İthal ürünlere talebin en yüksek olduğu ülke olan Fransa, bir yandan da AB ülkeleri arasında bebek mamasının en çok talep edildiği ülke olarak öne çıkmaktadır (<http://www.vethekimder.org.tr>, 07.01.2017).

Sonuç olarak, Avrupa'da bulunan ülkeler genelinde organik tarım oldukça büyük bir hızla gelişme kaydetmiştir. Organik üretim yapan kişi ve kuruluşlara sağlanmakta olan maddi kolaylık ve desteklerin fazla olması, bu gelişmenin asıl nedenidir. Bu kolaylık ve desteklerin birkaçı: Doğrudan maddi destekler, ürün çeşitliliği ve planlama faaliyetleridir.

2.4.2. Asya Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri

Asya kıtasında son zamanlarda organik tarım faaliyetlerine yönelen Çin, en önemli ülke konumunda bulunmaktadır. Çin'i, Hindistan, Rusya ve Endonezya gibi ülkeler takip etmektedir. Asya kıtasında belgelendirme yetkisi taşıyan 117 firmanın büyük bir kısmını Çin, Hindistan ve Japonya oluşturmaktadır. Japonya, organik tarımla ilgili bilimsel çalışmalarda öncü olan ülkelerdendir (Durmaz, 2010:23).

2.4.3. Amerika Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri

ABD küresel anlamda organik ürünlerin satışında ilk sırada yer almaktadır. Sebze ve meyve çeşitleri bu satışlar arasında önem arz eden bir yere sahiptir. Kıtanın önemli ülkeleri Brezilya, Meksika, Uruguay, Kosta Rika ve Arjantin'dir. Brezilya dışındaki ülkelerin hiçbiri organik tarımla ilgili çalışmalara devlet desteği vermemektedir. Amerika kıtasında bulunan ülkelerin bir kısmı, Avrupa ülkeleriyle organik tarımla ilgili araştırmaya ve geliştirmeye yönelik çalışmalarda işbirliği yapmaya başlamıştır (Durmaz, 2010:35).

Organik tarım alanında en hızlı gelişen kıtalardan biri olan Kuzey Amerika kıtasında, ortalama 1,4 milyon hektarlık arazide organik tarım uygulanmaktadır. Bu noktada ABD ve Kanada en önde gelen üretici ülkelerdir. ABD'de kanuni düzenlemelere gidilmiş ancak Kanada'da henüz yasal düzenleme mevcut değildir. Bu düzenlemeden sonra ABD'de organik gıda ve içecek satışları çok yüksek seviyelere ulaşmış, organik tarımda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir (Vatansever, 2007:239-240).

2.4.4. Afrika Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri

Afrika kıtası düşük girdi maliyetleri esasına göre işleyen tarımdan dolayı organik tarımsal sisteme geçmesinde ez az sıkıntıya sahip olan kıta olarak kabul edilmektedir. Güney Afrika ülkelerinin bununla ilgili ön planda seyrettiği bilinmektedir (Merdan, 2014:59).

Son zamanlarda Uganda, Tanzanya, Etiyopya ve Kenya'da sertifikalı ekolojik üretimde ciddi artış görülmeye başlanmıştır. Kenya'da sebze, meyve ve kahve üretimi yapılırken Uganda'da kuru ve yaş meyve, pamuk, susam üretilmektedir. Organik ürünler, makro düzeydeki ihracat kuruluşlarınca satışa sunulmakta ve en önde gelen alıcılarının da Avrupa olduğu ifade edilmektedir (<http://www.eto.org.tr>, 13.01.2017).

2.4.5. Avustralya Kıtası Organik Tarım Faaliyetleri

Avustralya kıtası dünya genelinde organik üretim yapılmakta olan arazinin %50'sine sahiptir. Avustralya kıtasında en büyük organik tarımsal üretimin Avustralya ile Yeni Zelanda'da yapıldığı bilinmektedir. Dünya'da en geniş organik tarımsal arazileri olan ülke Avustralya'dır (Çetin ve Başarır, 2006:68-82).

Avustralya, Yeni Zelanda, Fiji ve Tonga Avustralya kıtasının en önemli ülkeleridir. Bu kıtada arazinin en geniş bölümü çayır ve meraya ayrılmış alanlardır. Bundan dolayı etkin organik tarım ürünleri üretim alanları Avrupa'dan farklılık göstermektedir. Burada en dikkat çekici üretim; et ve süt ürünleri ile sebze, meyve ve hububat alanındadır. Yeni Zelanda'da ise kivi ve elma öne çıkan iki üründür. Avustralya ve Yeni Zelanda'da organik üretime dönük yatırım yapanlara devletin bir desteği söz konusu değildir. Avustralya'da 1992'den, Yeni Zelanda'da 2003'ten bu yana organik tarımsal standartlarla ilgili kanuni düzenlemeler yer almaktadır (Vatansever, 2007:239).

2.5. Organik Tarım Alanında Faaliyet Gösteren Uluslararası

Kuruluşlar

Organik tarımla ilgili alanlarda oluşturulan kuruluşlar ve teşkilatlar genellikle ülkeler düzeyinde belirmektedir. Tüm ülkeler kendi içinde organik tarımsal faaliyetleri geliştirmeye ve bu tarım tekniklerini destekleyenler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlamaya yönelik birtakım organizasyonlar oluşturulduğu görülmektedir. Bununla birlikte ekolojik tarımsal etkinlikleri geliştirmek amacıyla oluşturulmuş uluslararası organizasyonlarda mevcuttur (Merdan, 2014:18).

2.5.1. IFOAM, Standartları ve Amaçları

Her ülke 1970'lerin ilk yıllarına dek organik tarımla ilgili araştırma ve incelemelerini müstakil devam ettirirken, 5 Kasım 1972 yılında Fransa'da kurulmuş olan IFOAM(International Federation of Organic Agriculture Movements: Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu) çatısı altında birleşmişlerdir. IFOAM'in kuruluşundaki esas düşüncesi, organik tarımsal hareketlerin ihtiyacı olan hizmetlerin uluslararası alanda kabul görmüş bir tek organizasyonun çatısı altında birleşmesini sağlamaktır. Ayrıca yenilenmeyen doğal kaynakların kullanılmasını minimum seviyeye düşüren besin üretim yöntemlerinin kullanılmasıyla organik tarımsal faaliyetleri geliştirmektir. IFOAM, dünya genelinde organik üretime dair kaidelerin ilk kez tanımını yapan ve bunu yazılı duruma getiren bir kuruluştur. Kuruluş, AB, Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO), Dünya Ticaret Organizasyonu (WTO), Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), Organik Ticaret Birliği (OTA) gibi uluslararası kuruluşlarla organik üretim anlamında sıkı bir işbirliği içindedir (Zengin, 2007:54).

IFOAM' in amaçları aşağıdaki gibidir;

- Düşünce ve bilgilerin üyeler arasında değişimini belirlemek,
- Halkı bilinçlendirmek,
- Ekolojik tarım hareketini uluslararası seviyede farklı kuruluş ve temsilciler vasıtasıyla temsil etmek,
- Uluslararası üretimle, işleme ve ticaretle ilgili normların gözden geçirilmesini temin etmek.

Aşağıda belirtilen standartları organik tarımla uğraşan çiftçilerden benimsemesini istemiştir.

1. Yeter düzeyde ve besleyicilik değeri yüksek kaliteli besin maddeleri üretimi yapmak.
2. Doğaya sahip olmak düşüncesiyle değil, doğal sisteme uyum göstererek çalışmak.
3. Bitkilerin ve yaban hayatına canlılık getirecek tarımsal sistemlere destek vermek,
4. İşletme sistemini yaşam tarzı şeklinde benimseyerek çok geniş bir perspektif içinde ele almak.

2.5.2. OTA, Standartları ve Amaçları

Organik ürünlerde kaliteyi muhafaza etmek ve piyasadaki payını artırmak için 1985 yılında Kuzey Amerika'da kurulmuş olan bir tarımsal birliktir. Kuzey Amerika, Kanada ve Meksika'da bulunan organik üretim yapan çiftçi, nakliyecisi, komisyoncu, denetleyici, dağıtım yapan ve perakende satan kişileri kapsamakta olan üyelerden meydana gelmektedir (Türköz, 2002:22).

2.5.3. FAO, Standartları ve Amaçları

1945 senesinde İtalya'da kurulmuş olan FAO (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü)'nin kuruluş amaçları insanların hayat standartlarında yükselme sağlamak ve tarımsal verimliliğin en üst seviyeye çıkarılmasıdır. FAO'nun kuruluş amaçları arasında dünyada açlık sorunlarını yok etmek ve tüm insanların istedikleri zaman açlık ihtiyaçlarını karşılamak ve tüketilen yiyeceklerin sağlıklı olarak üretilmelerini sağlamak bulunmaktadır (Çetin, 2005:17).

FAO'nun organik tarım üretimine ilgi göstermesinin nedeni organik tarımla sağlanacak yararların FAO hedefleriyle paralellik göstermesidir. Bunlar tarımsal yapının doğal kaynaklar kullanılarak çevrenin korunmasına yarar sağlama hedefleridir. FAO uluslararası kaliteli gıda güvenliği ile ilgili standardın tespit edilmesinde öne çıkmakta, bu sayede tüketicinin de sağlığını korumak suretiyle uluslararası ticarete kolaylık yaratmaktadır. Gıdanın niteliği ve insan sağlığına faydalı olmayı hedefleyen organik tarım yöntemleri, FAO'nun bu amacı ile uyum sağlamaktadır (Gök, 2008:108).

2.6. Dünyada Organik Tarımın Ekonomik Boyutu

Küresel anlamda 8-10 yıl içinde organik tarımın yapıldığı alanda beş kattan daha fazla bir genişleme meydana gelmiştir. Fakat dünyada, organik tarım ürünleri üretme alanları ve organik tarımla uğraşılan işletmelerden başka, özellikle üretim, tüketim, dışalım ve dışsatım gibi alanlarda düzenli veri elde etmekte zorlanmaktadırlar. Üretim sektöründekiler, işleyiciler ya da bunların ticaretini yapanlar, pazardaki talebin yüksek olmasından kaynaklanan açığı ya da ürün arzının çokluğunu belirlemede bir hayli güçlük çekmektedirler (Durmaz, 2010:16).

Dünya genelinde organik ürün talebinde her geçen gün yükselme görülmektedir. Bu yükselişin orta vadede sürdürüleceği planlanmaktadır. Bu talebin karşılanmasını sağlayacak satışın önemli bir kısmı Kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da bulunan ülkelere yapılmaktadır. Bu ülkelerin organik gıda piyasasındaki yeri yaklaşık %97 düzeyindedir. Bununla birlikte, Avustralya ve Güney Amerika'da bulunan

ülkelerin çoğunda da organik mamul talebinde ve üretiminde giderek artan bir yükselme görülmektedir (Rehber, 2011:149).

Organik ürün talebini yukarı çeken faktörler arasında sanayici ve işleyiciler tarafından sürdürülen ürün geliştirme, paketlenme vb. alanlarındaki birtakım çalışmaları yer almaktadır. Organik tarım ürünlerinin üretimini ve tüketimini yaygınlaştırma konusundaki kamu politikaları ve destekleri de bu artış eğilimine önemli derecede katkı sağlamıştır. Mesela, AB komisyonu 26 Haziran 2008’de Berlin’deki organik tarım fuarında yeni bir organik tarım sloganı kullanmıştır. “Organik tarım, çevre için yararlı, senin için de” sloganını kullanmıştır. Bu kampanyadaki amaç tüketicileri organik tarımın faydaları hususunda bilgilendirmektir. Bu kampanya özellikle organik tarım hayalini ileriye taşıyacak olan gençlerin daha da bilinçlenmeleri hakkında yoğunlaşma eğilimi göstermiştir (<http://ec.europa.eu/agriculture>, 14.01.2017).

2.7. Türkiye’de Organik Tarımın Yeri

Türkiye’de organik tarım, 1984-1985 döneminde ülkenin yıllardır dış piyasada talep gören ürünleri kuru üzüm ve kuru incir satışlarıyla başlamış ve sonraki dönemlerde hızlı bir artış göstererek neredeyse tamamı öncelikle Avrupa Birliği ülkeleri, ardından da Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya gibi kalkınmış ülkelere gönderilmektedir. Önceleri organik tarımsal üretimin gelişiminde katkısı olan kuru meyve ile kurutulmuş meyve başta olmak üzere organik pamuk piyasasında da Türkiye en önde gelen ülke konumunda bulunmaktadır (<http://www.tarim.gov.tr>,25.01.2017).

Organik tarımdaki faaliyetleri sağlıklı bir biçimde tamamlamayı sağlamak için 1992’de kurulan Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO), kurulduğu yıl İzmir’de geniş katılımlı ‘2.Akdeniz Ülkelerinde Ekolojik Tarım Konferansı’nı düzenlemiştir. Böylece, organik tarım sahasında Türkiye’de yeni bir sürece girilmiş olmasıyla beraber İzmir merkez konumu kazanmıştır. Organik tarımsal çalışmaları, Türkiye’de ilk kez Ege Bölgesi’nde, özeldede İzmir’de başlamıştır. Ürünlerin işlenebileceği kuruluşların önemli bir ağırlığının İzmir’de bulunması ve bunların ihracının İzmir Limanı’ndan yapıyor olması bu faaliyetlerin burada başlamasının temel nedenidir. Aynı sebeplerden dolayı, organizasyonla uğraşan kurum ve kuruluşların, denetim ve belgelendirme yetkisi olan firmalar gibi organik tarımla ilgili neredeyse bütün kurum ve firmalarının ana şubeleri İzmir’de yer almaktadır (<http://www.izmirtarim.gov.tr>, 25.01.2017).

Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO)'nun da katkılarıyla “Bitkisel ve Hayvansal Tarım Ürünlerinin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik”, o zaman ki adıyla Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca 18 Aralık 1994 yılında yayımlanmak suretiyle yürürlüğe geçmiştir. Bu yönetmelik, Avrupa Birliği standartlarına uygun olarak derlenmiştir (Durmaz, 2010:59).

Türkiye'nin birçok bölgesinde tarım ürünleri üretiminin organik koşullarda yapılıyor olmasına karşın buradaki arazilerin çoğu denetim ve belgelendirme sistemi içinde yer almadıklarından dolayı buradaki üretimin organik ürün standartlarında pazarlanması mümkün değildir. Türkiye, çok çeşitli organik şartlara sahip olması, biyolojik çeşitliliği, bu farklılıklara uyum sağlamış geniş üretim skalası, temizliğini koruyan başta toprak ve su gibi doğal kaynaklara sahip olmasından dolayı organik tarımda birçok avantajı olan bir ülkedir (Vatansever, 2007:115).

Türkiye’de organik tarım, 2015 yılında elde edilen verilerine göre 69.967 çiftçi tarafından 515.260 hektar alanda sürdürülmektedir. Bu arazinin 29.199 hektarlık kısmı doğadan toplama sahası olup, 486.069 hektarlık arazide ise yetiştiricilik yapılmaktadır. 2015’teki verilere göre tamamı organik olmak üzere 8.234 tane büyükbaş, 36.863 adet küçükbaş, 952.610 adet kanatlı varlığı ve 38.296 adet kovan yetiştirilmektedir. Türkiye’deki toplam tarım faaliyetleri içinde organik tarım yapılmakta olan arazi, %2 düzeyindedir. Dünya genelinde, özellikle de Avrupa’da yaygınlaşmakta olan organik ürün talebindeki artış, Türkiye’nin ileride iyi bir pazar yakalama şansını da beraberinde getirmiştir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2016).

Organik tarım üretiminin başladığı yıllarda dışarıya satılmakta olan kuru üzüm ve kuru incirle başlamış olan organik ürünlerin çeşitliliği ilerleyen yıllar içinde hızlı bir biçimde artarak bunlara hububat, yağlı tohumlar ve hayvanlardan imal edilen bazı ürünler eklenmiştir. Türkiye’de üretilmekte olan bitki kökenli organik mamullerin üretim ölçüleri Tablo 2.1.’de gösterilmiştir. 2015 yılındaki veriler göz önünde bulundurulduğunda bitkisel organik ürünlerde ilk sırada 31.286 ton ile üzüm bulunurken; bunu 22.600 ton ile buğday 16.462 ton ile şeker pancarı takip etmektedir.

Tablo 2.1. Türkiye’de Üretilen Başlıca Organik Ürünler (Ton)
(TÜİK ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 27.01.2017).

Ürünler	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Buğday	20.010	17.782	19.660	21.800	20.100	22.050	19.000	22.600
Arpa	9.551	5.923	7.240	760	7.100	7.900	6.300	8.000
Ayçiçeği	1.118	992	1.320	1.335	1.370	1.523	1.638	1.681
Mercimek	623	131	447	405	438	417	345	360
Üzüm	16.687	15.510	22.012	22.665	27.782	28.961	29.054	31.286
İncir	7.563	5.938	7.891	9.644	10.256	10.054	11.112	11.564
Ş.Pancarı	14.452	15.488	17.942	16.126	15.000	16.489	16.743	16.462
Kayısı	9.019	9.628	9.491	7.767	14.925	13.564	13.856	14.156
Soğan(K)	1.765	2.007	1.900	1.141	1.736	1.905	1.790	1.879

Günümüzde yaklaşık 197 değişik üründe, 515.260 bin hektarlık alanda 69.967 civarında üretici 168.306 ton organik ürün üretimi yapmaktadır.

Türkiye’nin organik tarımında önemli tarihler ve önemli dönüm noktaları bulunmaktadır (<http://www.izmirtarim.gov.tr>, 26.01.2017).

- 18 Aralık 1994, Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Üretilmesine İlişkin Yönetmeliğin çıkarılması.
- 29 Haziran 1995, Yönetmelik değişikliği.
- 11 Temmuz 2002, Yönetmeliğin yeniden düzenlenmesi.
- 22 Temmuz 2003, ATÜT’ün kuruluşu.
- 3 Aralık 2004, Organik Tarım Kanunu’nun çıkarılması.
- 10 Haziran 2005, Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin çıkarılması.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin çıkarılmasından sonra önceden yürürlükte olan yönetmeliğin geçerliği kalmamıştır. Sonra da bu yönetmelik 17 Ekim 2006, 25 Ekim 2008 ve 17 Ekim 2009 tarihli Resmi Gazete ’de yayımlanan üç düzenleme yapılmıştır. Türkiye’deki kanuni değişikliklerle ülke şartlarının yanında AB ile mevzuat uyumunun da korunmasına özen gösterilmiştir. Avrupa Birliği’nde 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe girmiş olan yenilenmiş yönetmelikten sonra 18 Ağustos 2010’da bu mevzuata uyumlu yönetmelik kabul edilerek 18 Kasım 2010’dan beri uygulamaya konulmuştur (Altındişli ve Aksoy, 2016:17).

2.8. Türkiye’de Organik Hayvancılığın Yeri

Organik tarım, Avrupa Birliği ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ekonomik kalkınmışlığını sağlamış ülkelerin tarım sektörleri içinde en büyük gelişme hızını yakalamış alanlar içinde bulunmaktadır. Dünyada ekolojik tarım alanında bitkisel üretimin yanı sıra hayvansal üretim alanında da dikkate değer gelişmeler olmuş, süt, süt mamulleri, yumurta, et ve bal gibi ürünlerin ekolojik denge ortamında üretilmesine ve tüketilmesine başlanmıştır (Ak, 2007:175).

Tavukçuluk dışındaki hayvancılıkla ilgili dalların hepsinde ilkel şartlarda yapıldığı Türkiye, hayvan sayıları bakımından büyük potansiyeli olan ülkelerden biridir. Türkiye’de organik tarım, dışarıya bağlı olarak gelişme göstermişken, hayvansal ürünler içinde yalnızca arıcılık ürünlerinin ihraç edilme olanağı bulunmaktadır. İç piyasada ise bu konuda tüketicilerin bilinç düzeyi ve alım potansiyeli yetersiz seviyededir. Ülkemizde organik hayvancılığın gelişebilmesi için kesinlikle desteklenmelidir. Türkiye’de günümüzde organik hayvancılıkla uğraşan işletmelerin sayısı neredeyse yok denilebilecek düzeydedir. Son yıllar içinde Doğan Holding’in Kelkit Havzasında başlatmış olduğu organik süt sığırı yetiştiriciliği ile ilgili olarak yürütülmekte olan proje, organik hayvancılıkla ilgili yürütülmekte olan en geniş çaplı ulusal projeden birisidir (Merdan, 2014:99).

Türkiye’de organik hayvansal üretimle uğraşan sertifikalı çiftçilerin sayısı, yetiştirilmekte olan hayvan türleri ve bunların sayısı Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. Yıllar İtibarıyla Organik ve Geçiş Sürecinde Yer Alan Hayvancılık Göstergeleri

(Hayvancılık Genel Müdürlüğü (HAYGEM), TÜİK, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 28.01.2017).

Yıllar	Üretici Sayısı	Büyük Baş (Adet)	Küçük Baş (Adet)
2010	174	11.454.526	29.382.924
2011	225	12.483.969	32.309.518
2012	1587	14.022.347	35.782.519
2013	1685	14.532.848	38.509.795
2014	1856	14.345.223	41.485.180
2015	1875	14.127.837	41.924.100
2016	1902	14.323.941	44.034.062

Tablo 2.2.'de görüldüğü gibi 2016 yılında elde edilen verilere göre Türkiye'de organik ve geçiş süreci içinde toplam 14.323.941 adet büyükbaş hayvan, 44.034.062 adet küçükbaş hayvan bulunduğu belirlenmiştir. Organik tarım alanında üretim yapanlarda büyük artışlar gözlenmektedir. Küçükbaş hayvan sayısı üretici sayısı ile orantılı bir şekilde artış gösterirken büyükbaş hayvancılıkta 2015 yılında bir önceki yıla göre düşüş yaşanmıştır. 2015 yılında görülen azalma, 2016'da yükselmeye başlamıştır.

2.9. Türkiye'de Organik Tarımın Üretim Boyutu ve İhracatı

Türkiye'de organik tarımda belli bir ivme ile gelişme görülmektedir. Organik ürünlerde üretimin ve ihracatın yoğunlaştığı ürünler sert kabuklu meyveler ve kuru meyveler, dondurulmuş sebze ve meyveler, taze sebze ve meyveler, bakliyat ve baharat çeşitleridir. Pamuk, zeytinyağı, gülsuyu, gülyağı ve tekstil ürünleri üretiminde ve ihracatında belli seviyelerde yükselme sağlanan başka organik ürünler arasındadır (İlbaş, 2009:98).

Türkiye'de organik üretim yapmakta olan çiftçi sayısı, ürettikleri ürün miktarı, üretim yapılan arazi ve ürün çeşitlilikleri yıllar içinde değişim göstermektedir (Tablo 2.3.). Tabloya bakıldığında ürün sayısının 2009 yılında 247 iken 2016 yılına gelindiğinde 197 ürüne düştüğü görülmektedir. Çiftçi sayısı incelendiğinde ise 2009'de 14 bin yakınlarında olan çiftçi sayısı 2015'de 71.000'e kadar yükselmiş fakat 2016'da tekrar gerileyerek ortalama 69.000 düzeylerine inmiştir. Üretim yapılan araziler ele alındığında ise yıllar içinde iniş çıkış gösteren bir seyir izlemiştir. 2009'da yetiştiricilik yapılmakta olan arazi ortalama 109 bin hektarken, 2016 yılına gelindiğinde 486 bin seviyelerine ulaşmıştır. Doğal toplama alanları incelendiğinde 2009 senesinde yaklaşık 57 bin hektar olan alan 2015'de 350 bin seviyelerine kadar yükselerek 2016 yılında aşırı düşerek 29 bin seviyelerine yaklaşmıştır. Toplam üretim alanı incelendiğinde 2009 yılında yaklaşık 166 bin hektar olan alan, 2015'de 842 bin seviyelerine ulaşmasına rağmen 2016 yılında 515 bin seviyelerine gerilemiştir. Üretim miktarı değerlendirildiğinde ise 2009 yılında 530 bin ton olan üretim seviyesi 2016'da 1 milyon 829 bin tona varmıştır. Genellikle organik tarım yapılan alanlarda ve üretim miktarında yükselme gözlemlenmektedir.

Tablo 2.3. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Organik Tarımsal Üretim Verileri (Geçiş Süreci Dâhil)

(<http://www.tarim.gov.tr>, Organik Tarım Bilgi Sistemi Kayıtları, 01.02.2017).

Yıllar	Ürün Sayısı	Çiftçi Sayısı	Yetiştiricilik Yapılan Alan (ha)	Doğal Toplama Alanı (ha)	Toplam Üretim Alanı (ha)	Üretim Miktarı (ton)
2009	247	14.926	109.387	57.496	166.883	530.224
2010	212	35.565	325.831	175.810	501.641	983.715
2011	216	42.097	383.782	126.251	510.033	1.343.737
2012	225	42.460	442.581	172.037	614.618	1.659.543
2013	204	54.635	523.627	179.282	702.909	1.750.126
2014	213	60.797	461.395	307.619	769.014	1.620.466
2015	208	71.472	491.977	350.239	842.216	1.642.235
2016	197	69.967	486.069	29.199	515.268	1.829.291

Türkiye üretilmekte olan ürünler bazında değerlendirildiğinde bunlardan birçok ürünün ihraç edildiği görülecektir. Türkiye'de organik tarım üretiminin başlatılması sipariş usulü üretime dayanmaktadır; bunlarda dış ülke taleplerinin yoğunlaştığı görülmektedir (Kırmacı, 2003:84). 1984-1985 senelerinde kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısı dışsatım yapılan ürünlerken, 2000'li yıllarda ürün ve sektör skalası çeşitlilik göstermiştir.

2016'da, Türkiye organik ürünlerle ilgili ihracatında, incir ve incir ürünleri, kuru üzüm, meyve ve meyve mamulleri, ceviz, pamuk ve tekstil mamulleri ihraç edilen başlıca ürünler arasında bulunmaktadır. Tablo 2.4.'ten de anlaşılacağı üzere ihraç edilmekte olan ürünlerde ilk sırada 4.523.936 ile incir ve incir ürünleri bulunurken bunu 4.118.835'le kuru üzüm ve 1.975.009 ile de kayısı ve kayısıdan imal edilen ürünler takip etmektedir. Elde edilmekte olan gelir bakımından ise ilk sırada 21.626.691 ile incir ve incirden üretilen mamuller alırken bunu 17.046.378 ile fındık ve fındık ürünleri ve 13.557.823 ile kuru üzüm izlemektedir.

Tablo 2.4. 2016 Yılında En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler
(Ege İhracatçı Birlikleri Kayıtları, 2016).

Ürün	Miktar(kg)	Tutar(\$)	%KG	%%
İncir ve İncir ürünleri	4.523.936	21.626.691	29.09	27.5
Fındık ve Fındık ürünleri	1.642.488	17.046.378	10.56	21.6
Kuru Üzüm	4.118.835	13.557.823	26.48	17.2
Kayısı ve Kayısı ürünleri	1.975.009	11.102.466	12.70	14.1
Pamuk ve Tekstil ürünleri	132.447	1.814.432	0.85	2.3
Antep Fıstığı	21.807	854.089	0.14	1.1
Kebere	76.125	604.698	0.49	0.8
Ceviz	22.258	343.069	0.14	0.4
Sebze ve Sebze ürünleri	56.256	347.835	0.36	0.4
Buğday ve Buğday ürünleri	845.340	364.871	5.44	0.5
Meyve ve Meyve ürünleri	1.292.370	8.595.480	8.31	10.9
Mercimek ve Çeşitleri	365.125	709.020	2.35	0.9
Toplam	15.071.994	76.966.852	96.9	97.7
Diğer Toplam(Diğerleri Dâhil)	15.552.638	78.779.537	100	100

Tablo 2.5.'e bakıldığında ihracat yapılan ülke sayısı on iki olduğu; AB ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri ön sıralarda bulunmaktadır. Almanya, Fransa, Hollanda, İsviçre ve İsveç gibi diğer ülkeler önem arz eden ihraç piyasalarını meydana getirmektedir. Bu piyasalar içinde en önemli kazancın Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nden sağlandığı görülmektedir.

Tablo 2.5. 2016 Yılında En Çok Organik Ürün İhracatı Yapılan Ülkeler
(Ege İhracatçı Birlikleri Kayıtları, 2016).

Ülke	Miktar(KG)	Tutar(\$)	%Değer
Almanya	3.335.466	19.248.646	24.4
Birleşik Devletler	3.782.712	19.053.760	24.2
Fransa	1.488.675	8.507.402	10.8
Hollanda	1.254.091	7.075.308	9.0
İsviçre	1.190.599	6.217.360	7.9
Birleşik Krallık	998.137	4.446.227	5.6
İsveç	808.811	4.360.203	5.5
İtalya	389.770	2.775.607	3.5
Japonya	296.571	1.910.147	2.4
Danimarka	250.452	1.201.498	1.5
Avusturalya	211.130	1.038.758	1.3
Belçika	136.720	471.784	0.6
Toplam	14.143.134	76.306.700	96.9
Genel Toplam(Diğerleri Dâhil)	15.552.638	78.779.537	100

2.10. Türkiye’de Organik Ürün İthalatı

Türkiye’nin organik ürünlerde ithalatının her geçen gün arttığı görülmektedir. Organik tarım ithalatında çeşitli ürünler içinden tercih yapılmaktadır. Farklı sebze, fındık, kuru üzüm, kuru meyve, sumak, agave şurubu, tıbbi ıtrı bitkiler, kahve ve kahve çeşitleri, meyve reçeli çeşitleri olmak üzere 2016senesinde 17 ülkeden organik mamul ithal edildiği görülmektedir. Tablo 2.6.’da görüldüğü üzere ülkeler bakımından değerlendirildiğinde en önemli orana Almanya sahipken, onu ABD, İngiltere ve Hollanda takip etmektedir. Avrupa ülkelerinde genellikle işlenmiş ürünler ihraç edilmektedir.

Türkiye’nin ithalatını azaltması için gelecekle ilgili birkaç yılı içeren hedefler saptanmalı, piyasa payı ve gelişme oranlarına uygun olarak izlenmelidir. Bu konularda tüketicileri bilgilendirecek irtibatı sağlamak üzere bürolar kurulmalıdır. Bu bürolar vasıtasıyla üreticilerin problemleri çözülmeli soruları cevaplandırılmalı ve onların motivasyonlarını arttırmak için tüm yöntemlere başvurulmalıdır.

Tablo 2.6. 2016 Yılı Organik Ürün İthal Edilen Ülkeler
(Ege İhracatçı Birlikleri Kayıtları, 2016).

Ürün Adı	Miktar(KG)	İthal Edilen Ülke
Bebek Gıdası ve İçeceği	1.532.14 8	Almanya, Avusturya, Polonya, Çek Cumhuriyeti
Üzüm Kuru	268.000	ABD, Hollanda, İngiltere
Komposto(erik, incir, kayısı, şeftali, vişne)	178.592	Almanya
Meyve Çeşitleri(armut, çilek, erik, mandalina)	122.502	Almanya, Danimarka, Fransa, Hollanda
Kuru Meyve(dut, incir, erik, hurma)	53.118	Afganistan, Almanya, Moldova, Polonya, Tunus
Sebze	24.120	Afganistan, Almanya
Tıbbi İtri Bitkiler(defne, kekik, keçiboynuzu gamı, stevia)	23.612	ABD, Hollanda, İngiltere, İtalya
Çörek otu ve Çörek otu Ürünleri	12.850	Almanya, Hindistan
Agave Şurubu	8.500	İngiltere, Meksika
Fındık	7.000	Almanya
Hindistan Cevizi Sütü ve Yağı	6.083	Sri Lanka
Ekmek Karışımı	4.300	Almanya
Kahve ve Kahve Çeşitleri	4.050	ABD, Belçika, Hollanda
Sürülebilir Çikolata	2.548	Belçika
Barbunya	2.322	Fransa
Ayçiçek Yağı	1.824	Almanya, İtalya
Meyve Çayı ve Çay Çeşitleri	1.739	Hollanda
Meyve Reçeli Çeşitleri	1.076	Belçika
Organik Zencefilli Kurabiye	122	Afganistan
Arısütü Bal	116	Afganistan
Sumak	20	Danimarka

2.11. Türkiye’de Organik Ürün İç Pazarının Yapısı ve Geliştirme

İmkânları

Ülkemizde yüksek bir potansiyeli bulunan organik tarımın daha iyi gelişim göstermesi ve daha geniş bir alana yayılmasını sağlamak için iç pazarın mutlaka dikkate alınması gerekir. En başta dış talebi karşılamak için yapılmaya başlanan organik tarım üretiminin gelişen ihtiyaçların etkisiyle zamanla ilerlediği kaydedilmektedir. Ne var ki Türkiye’de organik ürünlerle ilgili geçerliği olan bir iç Pazar sistemi vardır. Bu olumsuzlukların sebepleri incelendiğinde; gelir seviyeleri, bilgi eksikliği, fiyatı yüksek ürünler, tüketicilerin bilinçsizliği, pazarlama zeminindeki

sıkıntılarla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu sıkıntılar, organik ürün arzının geniş kitleler tarafından kabul edilmesine engel olmaktadır. Organik ürün ihracatında Türkiye'nin rakibi olan ülkelerden Arjantin'de organik üretimle elde edilen ürünün yaklaşık%15'i İtalya'da, ortalama %57 oranında olan kısmı ise iç piyasada eritilmektedir (Ayla, 2011:73).

İhracatla ilgili karşılaşılmakta olan problemler ve rekabet içinde olunan ülkelerin kimi zaman bazı avantajlara sahip olunan bir konuma ulaşmaları ve Türkiye'de organik üretime dair potansiyel talep, iç piyasanın gelişmesini sağlayacak temel etkenler olarak kabul edilebilmektedir. Fakat günümüze kadar beklenen düzeyde bir iç piyasa meydana getirilememesinde yeterli talebin olmamasının önemli bir etkisi bulunmaktadır. İç piyasada hazır olan potansiyelin değerlendirilebilmesi amacıyla tanıtma ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması kesin bir önem arz etmektedir. Bu konularda yapılmış araştırma çalışmalarında üst gelir seviyesine sahip ve orta yaşlardaki tüketici grubunun talep oluşturmada dikkat çekici bir potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir. Organik üretilen ürünlerin iç pazarda eritilebilmesi amacıyla pazarlama sürecinde çok önemli bir yere sahip hipermarketlerin ve süpermarketlerin çok etkili olacağı öngörülmüyor. Fakat bahsedilen satış noktalarının organik ürünleri teşhir edilmesi özel bir stant tahsisıyla ilgili düzenleme yapmasında maddi açıdan problemler olduğu öngörülmektedir (Durmaz, 2010:46).

Organik ürünlerin iç piyasada satışa sunulabileceği bir başka noktaysa organik ürünlerin satışını yapan dükkânlardır. Türkiye'deki şehir merkezlerinde tüketicilerin organik ürünlere ulaşabileceği bu türden satış yerleri çok az sayıdadır. Hâlbuki Avrupa Birliği ülkeleri içinde tüketicilerin büyük bir bölümü organik ürün gereksinimlerini temin ederken böyle dükkânlardan alışveriş yapmaktadırlar. Ancak bu dükkânlarla yapılmakta olan değerlendirmelerde; esnafın dükkân kirasının yüksekliğinden, ürün yelpazesinin sınırlı olmasından ve tanıtıma yönelik kampanyalarının azlığından ötürü satış yapamadıklarını ayrıca ürün raf ömürlerinin geleneksel ürünlerin raf ömründen daha az olduğundan daha fazla riskle karşı karşıya kaldıklarından şikayetçi oldukları belirlenmiştir (Kaya, 2003:12).

Sonuç olarak, iç pazarda oturmuş, yaygınlaşmış ve fonksiyonel bir piyasanın gelişebilmesi için ülke çapında organik üretimle ilgisi bulunan tüm kurum ve kuruluşların bir araya gelmek suretiyle bahsedilen sorunların çözümü istikametinde çalışmalara gidilmesi gerekmektedir.

2.12. Türkiye’de Organik Ürünlerin Pazarlanması

Sürdürülmesi mümkün tarım tekniklerinden olduğu bilinen “Organik Tarım”, Türkiye’de küresel hızla yaygınlaşmaktadır. Türkiye’nin ekolojik tarım ürünleri üretimi açısından birçok avantajı bulunmaktadır. Tüm bu avantajlarına karşın Türkiye, dünyadaki organik tarım piyasasından potansiyeli dâhilinde pay elde edememektedir. Bunun sebebi genel olarak organik tarımsal ürünleri piyasaya verilmesinde yanlış pazarlama teknikleri kullanılmasıdır (Pezikoğlu, 2004:11).

Türkiye genelinde sözleşmeye dayalı yetiştiricilik sistemiyle başlamış olan organik tarımsal ürün üretimleri, konvansiyonel ürünlerle ilgili alanlarda yapıldığı gibi talep oluşturma çabaları sonucu yoğunlaşmasıyla bağımsız proje ile yerine getirilen üretim biçimleriyle teşvik edilmeye başlanmıştır. Dış piyasadan talepte bulunulmuş ürünlerin talep edildiği kadar üretilmesi ile 1985’te başlamış olan organik tarımsal ürün üretimine, 2000’lere gelindiği zaman farklı bir boyut getirilmiştir. Kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısıyla başlamış olan organik tarımsal ürün üretimleri; bitkisel ürünler, işlem görmüş besin ürünleri olarak sınıflandırabilen sektörel çeşitliliğe erişmiştir (Nasır ve Kıymioğlu, 2006:146-147).

İlk zamanlarda sadece birkaç ürün üretilirken, 2016 yılında yapılan üretimde ürün çeşitliliği 197’ye kadar yükselmiş, 69.967 üretici 515.260 hektar alanda ürün elde edilmiştir. Ancak, bu çeşitliliğe karşın üretim miktarlarının iç ve dış pazarlarda yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye piyasasında ürünlerden hangisinin potansiyelinin yüksek olabileceğine dair tüketiciyi merkeze alan piyasa araştırmaları yapılmaktadır. İlk olarak organik ürünlerin rekabetle ilgili avantajları bulunan güvenilirlik konusunun da önem taşıdığı ürünlerde piyasa ortamı yaratılabilir. Bebeklerin tüketimine yönelik gıdalar buna örnek verilebilir (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016).

Organik ürünlerin halkın ihtiyaç listesine girmesinin güçlüğüyle beraber bu ürünleri piyasaya sürme işiyle uğraşan müteşebbisleri bekleyen birtakım risklerin olduğu da bilinmektedir (Özbağ, 2010:82).

Türkiye’de organik ürünlerin pazarlanması evrelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

2.12.1. Pazarlama Stratejileri

Organik ürünlerin pazarlanması sürecinde takip edilmekte olan birtakım yöntem ve teknikler bulunmaktadır. Bunlar, ürünün tüketiciyle doğrudan buluşturulması ya da dolaylı yoldan tüketiciye en kolay şekilde ulaştırılmasıdır.

Bahsedilen iki yöntemde de organik ürünler güvenli ve sağlıklı bir biçimde tüketicinin hizmetine sunulmaktadır. Son dönemlerde yaygınlaşan organik ürünler satan dükkân ve stantlar, tüketicinin organik ürünlerle buluşmasını kolaylaştırmaktadır. Üretilen organik ürünlerin dış pazara arz edilmesinde ise çeşitli firma ve kuruluşlar etkin rol üstlenmektedir (Gök, 2008:53).

2.12.2. Ürün Çeşitliliği

Ülkenin sınırları dâhilinde veya ülkenin sınırları dışında organik ürünlerin pazarlamasını yapacak birey ya da firmaların pazarlama alanlarında her dönem yeteri kadar ve aynı nitelikleri taşıyan ürünler bulundurması gerekmektedir. Ayrıca üretici-toptancı-perakendeci üçgeninde sağlam bir piyasa ağı kurulmalıdır. Ürünlere olan talep artışıyla birlikte pazarlama ağının gelişeceği de kaçınılmazdır (Merdan, 2014:89).

2.12.3. Tüketici Tercihleri

Türkiye’de en başta Avrupa Birliği ülkelerinden gelen taleplerin karşılanmasına yönelik çalışmalara gidilmiştir. Bu çalışmalar, Türkiye’de organik yöntemlerle üretimi yapılmış ürünlere dönük bir iç piyasanın yaratılma olanağı ve tüketici tercihleriyle ilgili araştırmalar yapılmıştır. Organik ürünlerin içinde en fazla talep gören türler; sebzeler ve meyvelerdir. Sebze ve meyve üretiminde çoğunlukla suni kimyeviler kullanılmakta olup bunları, et ve süt ürünleri, meyve suları, un ve unlu ürünler takip etmektedir (Kaya, 2003:25-26).

2.12.4. Fiyat Oluşumu

Organik ürünlerin satışlarında belirlenen fiyatlarının yüksekliği, bunları çekici duruma getirse de, satış işleminde aksaklıklar çıkarmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de organik ürünlerin satıldığı, yerlerinin daha çok kazanç seviyesi yüksek olanların oturmakta olduğu bölgelerde yoğunluk kazandığı, buralarda bile beklenen talebe ulaşamadığı birçok dükkânın kısa zamanda kapandığı görülmektedir (Özbağ, 2010:88).

Tablo 2.7. Bazı Ürünlerde Geleneksel ve Organik Ürünlerin Satış Fiyatları
(<http://www.ekolojimarke.com>, Kilis şehir merkezindeki süpermarketlerden ve iki farklı organik ürünler satışı yapan dükkânların fiyatlarıdır, 05.02.2017).

Ürünler	Geleneksel Ürün Fiyatı (1000 TL)	Organik Ürün Dükkânı (A) Fiyatı (1000 TL)	Organik Ürün Dükkânı (B) Fiyatı (1000 TL)
Nohut(1000gr)	4.000	6.750	7.250
K. Mercimek(500gr)	3.250	7.000	6.750
Pirinç(500gr)	4.500	8.750	9.000
Makarna(500gr)	1.500	7.000	7.000
Zeytinyağı(500gr)	6.500	19.000	21.000
İç Fındık(250gr)	20.000	25.000	25.000
Kuru Kayısı(250gr)	12.500	16.000	16.250

Tablo 2.7.'de görüldüğü üzere Türkiye'deki organik ürünlerin perakende satış fiyatlarının geleneksel ürün fiyatlarına göre oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Türkiye'de bir yıl içinde kişi başına düşmekte olan milli gelire bakıldığında bu fiyatların bir hayli yükselmiş olduğu anlaşılabacaktır.

2.13. Türkiye Organik Tarımının Stratejik Analizi

İşletme, kurum ve kuruluşların stratejik planlarını hazırlamalarında başvurdukları araçlardan biri (güçlü, zayıf, tehditler, fırsatlar) GZTF analizidir. Bu analiz, herhangi bir faaliyet gerçekleştiren yapının(işletme, kurum ve kuruluş vb.) bir bütünlük içinde ele alınıp, güçlü olan ve olmayan yanlarını tespit eden, çevresel sebeplerin neden olduğu fırsatları ve tehditleri belirlemede kullanılan bir yöntemdir. Ülkemizde organik tarımın yönlendirilebilmesi için, stratejik planın hazırlanışında sektör bütün yönleriyle ele alınmakta, güçlü olan ve olmayan yanlarıyla birlikte elde edilen fırsatlar ve tehditler çözümlenmektedir. Bu analizin kurumsal strateji planının hazırlanmasında paydaşların da dikkate alınması gerekmektedir. Aşağıda Türkiye organik tarımının GZTF analizi sunulmuştur (İlbaş, 2009:239-240).

Güçlü Yanları

- Fındık, incir, kayısı, üzüm, pamuk gibi rekabetle ilgili güce sahip olduğumuz ürünlerle ilgili küresel organik ürünler piyasasında söz hakkımızın olması.
- Yenilenebilir enerji kaynaklarımızın yüksek olması. Enerji temininde kendine yeterliliğin sağlanabilmesi.
- Kırsal nüfusumuzda yoğun tarım işgücü ve ailedeki bireylerin fazla iş gücü varlığına sahip olması ve bunun çok ucuz olması.

- Tarımsal ürün çeşitliliğine imkan veren farklı iklim ve ekolojik koşullara sahip olmamız ve organik hayvancılığa uygun kaynaklara sahip olmamız.

- Avrupa Birliğinin mevzuatlarına uygun olarak düzenlenmiş yasaların ve değişmelerin takip edilmesi güçlü yanlarımızdandır.

Zayıf Yanları

- Ürünlerin çözümlenmesinin yapıldığı akredite bir laboratuvar ortamının bulunmaması ve bu sebeple ürün maliyetlerinin artması.

- Organik tarımsal yapının geliştirilmesi ve yaygın hale getirilmesine olanak veren uygun destekleme stratejilerinin yokluğu.

- Pazar sıkıntısı, iç pazarımızın yeterince gelişmemesi.

- Organik girdilerin yetersiz ve çok pahalı olması.

- Organik ürün maliyet fiyatlarının çok yüksek olması.

- Organik tarım konusunda eğitim seviyesinin düşük olması, bilgi eksikliği ve örgütlemeye yetersizlik zayıf yanlarımızdandır.

Tehditler

- Dünya gıda üretimindeki yetersizliğin organik tarım karşısında geleneksel üretimi teşvik etmesi.

- Rakip ülkelerde organik tarımın gelişmesi ve devlet desteklemelerinin artması.

- Organik gıda fiyatlarının konvansiyonel ürünlere göre çok yüksek olması.

- Organik girdi temininde yeterli seviyede gelişmenin sağlanamaması ve dışa olan bağımlılık en büyük tehditlerdendir.

Fırsatlar

- Özellikle AB, ABD ve Japonya gibi pazarlarda görülen hızlı büyüme ve bu piyasalarla ilgili ihracatımızın her yıl biraz daha artması.

- Coğrafi konum nedeniyle ana pazarlara yakınlığımız.

- Agro – ekoturizm ve sağlık turizmine yönelik taleplerimizin artması.

- Dış pazarlara erişim imkânlarımızın giderek güçlenmesi.

- Dünyada organik ürünlere olan isteklerin giderek yükselmesi.

- Organik ürünlerin daha yüksek fiyatlarla satılabiliyor olması.

2.14. Türkiye Organik Tarımının Hedefleri

Türkiye’de özellikle miras sebebiyle küçülmüş ve parçalı tarımsal işletmelerinin yaygınlaştığı dikkate alındığında organik tarımda üretimle ilgili bir planlamaya gidilmesinin gerekliliği ortaya çıkacaktır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık

Bakanlığı'nın organik tarımla ilgili olarak açıklamış olduğu hedefler şu şekildedir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 13.02.2017):

- Organik tarımsal faaliyetler bakımından büyük bir potansiyeli olan bölgelerin tespit edilmesiyle üretimin en iyi şartlarda yapılmasını sağlamak için çalışılmalı, organik tarımın bu üretimin yapıldığı bölgedeki halk için sürdürülebilir bir geçim kaynağı olması,

- Denetleme ve belgelendirmenin sebep olduğu giderleri azaltmak amacıyla üreticilerin ortaklık kurmaları sağlanarak büyük ölçekli projeler özendirilmeli,

- Türkiye birçok bakımdan avantajlı durumda bulunduğu şeker, tohum, fosfat kayaçları, zeolit benzeri alanlarda üretimini artırmalı, yerel kaynakların kullanımına önem verilmelidir.

- Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimleri mutlaka kapalı sistem içinde yapılmak suretiyle geliştirilmeli, organik tarımsal sanayiyle uyum sağlamaları için girişimcilerin üretim yapmaları teşvik edilmelidir.

- 2010'da işlenmekte olan tarımsal alanların %3 oranındaki bölümünde organik tarım yapıyorken 2020 yılında bu oranın %10'a yükseltilmesinin hedeflenmesi ve bu hedeflere ulaşmak amacıyla gerekli olan şartların hazırlanmasına önem verilmesi gerekir.

Netice itibariyle organik üretim sürecinde kullanılmakta olan üretim masraflarında marka yaratılmasıyla iç ve dış piyasadaki taleplerin yükseltilmesi organik ürünlerin pazarlamasında önem teşkil etmektedir. Buna ek olarak organik ürün çeşitliliğine işlenmiş ürün sayısı da artırılmalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KİLİS İLİNDE ORGANİK TARIM ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. Kilis İlinin Ekonomik Yapısı

Kilis ili Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Hatay ve Kahramanmaraş ovalarıyla Fırat nehri arasındaki Gaziantep platosunun güneybatısında bulunan bölümde, Türkiye ile Suriye sınırları arasında kalmaktadır. Bu konumundan dolayı Kilis, Akdeniz Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi arasında yer alan geçiş kuşağında bulunmaktadır. Kilis ili yaklaşık olarak 1.642 km²'lik bir alana sahiptir (<http://www.kilis.gov.tr>, 06.02.2017).

Tablo 3.1. Kilis İli 2016 Yılı Arazi Dağılımı
(Kilis İl Tarım Müdürlüğü, 2016).

Alanların Kullanım Durumu	Kapladığı Alan(Ha)
Yüzölçümü	152.100
Tarım Alanı	105.500
Çayır-Mera Alanı	8.592
Diğer Alanlar	38.008

Tablo 3.1. Kilis ili 2016 yılı arazi dağılımını göstermektedir. Bu dağılımda 1.642 km²'lik alanın tarım için kapladığı toplam alan 152.100 ha olup bunun 105.500 ha'lık kısmını tarım alanı, 8.592 ha'lık kısmını çayır-mera alanları ve 38.008 ha'lık kısmını ise diğer alanları teşkil etmektedir. Toplam yüzölçümünün %69'unu oluşturan tarım alanları oranı, Türkiye ortalamasının üstündedir. İlde, çayır ve mera olarak kullanılmakta olan alanın genel alana olan oranı %6 civarındadır. Bu oran ortalamanın altında seyretmektedir. Diğer alanların toplam alana oranı ise %25 civarındadır.

Kilis ili 1.055.000 dekar toplam tarım alanına sahiptir. Bu alanların büyük bir kısmı meyvelik alanlardan oluşmaktadır. Meyvelik alanların Türkiye'deki toplam

meyve üretim alanına oranı %48'dir. İlin toplam ekilen tarla alanları miktarı 475.918 dekar'dır. Bu alanın yaklaşık 24.677 dekarlık alanı kadar da nadas alanları bulunmaktadır. Sebzeçilik ise ilin toplam tarım alanları içerisinde 56.810 dekarlık alanı kadar bulunmaktadır. Sebze arazisi Türkiye'nin toplam tarım alanının %6'sına sahiptir (Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2016).

Kilis ilinde tarımsal üretim ve tarıma dayalı ticaret oldukça yaygındır. Kilis ilinin tanıtıcı bitkisel ürünü zeytin, üzüm ve antepfıstığıdır. 2016 yılı verilerine göre zeytin ekim alanımız 276.305 da olup üretim miktarımız 31.933 tondur. Türkiye'deki üzüm ekim alanları içerisindeki payımız %3.13 olup üretim miktarımız 470 kg/da'dır. İlimizde, antepfıstığı ekim alanı 64.677 da olup 2016 yılı üretimimiz 35 kg/da'dır (www.investinkilis.gov.tr, 15.03.2017).

Kilis ilinde işletmelerin büyük ölçüde zeytin ve üzüm üzerine yoğunlaşırken başka işletme kollarında da giderek sayının arttığı görülmektedir. Tablo 3.2'de bazı ürünlerin işletme sayıları ve üretim alanları gösterilmiştir.

Tablo 3.2. Kilis İlinde Faaliyet Gösteren İşletme Sayıları ve Üretim Alanlarının Sayısal Değeri, 2016.

(Kilis İl Tarım Müdürlüğü, 2016).

Ürün Adı	Ürün Bazında İşletme Sayısı	Üretim Alanı (da)
Zeytin	321	25.458
Üzüm	56	1.352
Antep fıstığı	14	637
Buğday	5	3.517
Nohut	5	963
Arpa	3	982
Diğer Ürünler	14	1.774
Toplam	418	34.683

Tablo 3.2.Kilis ilinde faaliyet gösteren işletme sayıları ve üretim alanlarının sayısal değerini göstermektedir. Bu dağılımda Kilis ili için toplam işletme sayısını 418 olarak tespit ettiğimizde, ürünler arasında en fazla işletme sayısını zeytin oluşturmaktadır. Zeytinin üretim alanı 25.458 dekar'dır. Zeytinden sonra tarım alanında en çok işletme sayısı 56 adet işletmeyle üzüm bulunmaktadır.

Kilis İli Organik Zeytin Üreticileri Birliği, 2009 yılında Organik Tarım yapmaya başlayan zeytin üretimi yapan çiftçiler tarafından 6 Mayıs 2011'de Kilis İli Merkez İlçe Organik Zeytin Üreticileri Birliği adıyla kurulmuştur. İlk kurulduğu yıl

146 üyesi olan birlik her geçen yıl üye sayısını artırarak 2015 yılında birlik 315 üye sayısına ulaşmıştır.

Kilis'te "zeytincilik sektöründeki" gelişmeler organik tarıma olan ilgiyi arttırmakta ve konvansiyonel üretim yapan çiftçilerin organik tarıma geçmelerini teşvik etmektedir. 2014 yılı için organik üretimden 2milyon TL üzerinde bir meblağ Kilis ekonomisine katkı sağlamıştır. Uzun dönemli hedefler doğrultusunda, markalaşma çalışmalarına da ağırlık verilmiş ve yapılan ön çalışmalar neticesinde yöre adını ve özelliklerini de çağrıştıran "KİLİZİ" marka olarak tescil ettirilmiştir (www.kilizi.org, 14.03.2017).

Tarımsal ve hayvansal kaynaklarla ilgili potansiyel üzerine kurulmuş olması, Kilis ilindeki sanayi sisteminin en önemli niteliğidir. Şehrin tarımsal yapısı içinde önem taşıyan bir yeri olan buğday, zeytin ve üzüm üretimi bir yandan da imalat sanayi içinde; pekmez, alkol, zeytinyağı ve bulgur üretimi yapmakta olan kuruluşlarda hammadde niteliği de taşımaktadır. Kilis'in ekonomik sistemine katma değer kazandırmakta olan iki dikkat çekici tarım ürünü ise üzüm ve zeytindir. 90 hektarlık bir alanda kurulmuş olan Kilis Organize Sanayi Bölgesi, 37 sanayi parselinden oluşmaktadır. İlde Organize Sanayi Bölgesi'nin sınırları dışındaki bölgelerde faaliyet gösteren sanayi işletmeleri de vardır. Bu işletmelerde; pekmez, döğme, bulgur, tahin, helva, sabun, yorgan, hazır yemek üretimi yapılmaktadır; bunlara ek olarak zeytinyağı üretimi yapan otuz dokuz tane fabrika da bulunmaktadır (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016).

Bölgedeki öteki şehirlerle kıyaslandığında sanayileşme düzeyinin istenilen düzeye ulaşmadığı görülen Kilis'te "Yeni Teşvik Sistemi" ile beraber yapılması planlanan Kilis Polateli Şahinbey Tekstil İhtisasında ve il genelinde gerçekleştirilen yeni yatırımlar umut verici niteliktedir. Kısa bir süre içinde ilin bir çekim merkezi konumuna geleceği öngörülmektedir (www.investinkilis.gov.tr, 16.03.2017).

Yıl içinde yaklaşık 2.945 saatlik güneşlenme süresi bulunan Kilis ili, bu potansiyeliyle Türkiye'de güneş enerjisi üretiminde elverişli iller arasında yer almaktadır. Güneş enerjisi, gerek geniş potansiyeli gerekse kullanımda sağladığı kolaylıkla öteki yenilenebilir enerji kaynaklarına kıyasla yaygınlaşması ve fayda sağlanması daha kolay olan bir kaynaktır. Özellikle 1970'lerin sonundan itibaren geliştirilen güneş enerjisi kullanma teknolojisiyle güneş enerji sistemi maliyetleri bakımından iyice ucuzlamış ve günümüzde yaygın bir şekilde kullanılır duruma gelmiştir. Günümüzde güneş enerjisi kullanılarak sıcak su elde etme tekniğinin yanı

sıra fotovoltaik piller yardımıyla güneş enerjisinden elektrik üretilmesi de bir hayli yaygınlaşmış durumdadır (<http://www.eie.gov.tr>, 16.03.2017).

Kilis ili, Türkiye’de endüstriden kaynaklanan kirlenmeden düşük düzeyde etkilenmiş nadir bölgelerden birisidir. İlin kimyevi gübre ve ilaçlarla kirlenmemesi, çevre duyarlılığı olan bilinçli bir davranışın sonucu değildir. Tam tersine, ildeki arazilerin küçük olması, maddi olanaksızlıklar nedeniyle kimyasal ürünler kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan Kilis ili organik tarımla ilgili büyük bir potansiyel taşımaktadır (www.csb.gov.tr, 16.03.2017).

Kilis ilinde tarım yapmak için birçok sebep sayılabilir. Bunlardan birkaçı şöyledir (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016).

- Ucuz ve kalifiye işgücünün olması,
- Ulaşımın basit olması,
- Güneşli gün sayısının çok ve güneşlenme şiddetinin yüksek olması,
- GAP bölgesinde bulunması dolayısıyla devletin uyguladığı teşviklerden öncelikli iller arasında yer alması,
- Toprağın verimli, iklimin tarımsal üretime uygun ve organik tarım ve seracılığa elverişli olması,
- Tarımsal hammadde ihtiyacının kolay ve ucuz olması,
- Kamu ile özel sektör işbirliği ve diyalogunun güçlü olması sayılabilir.

3.2. Kilis İli Organik Tarım Potansiyeli

İlimizde son 3 yıl içinde en fazla üretimi yapılan organik tarım ürünleri aşağıdaki tablolar da T.C Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Tarım Bilgi Sistemi, OTBİS İl Raporlarında İl Bazlı Üretim İstatistiklerine göre hazırlanmıştır.

İlimizde 2014 yılı için organik üretici sayısı 308, 2015 yılı için 465, 2016 yılı için ise 530 üreticidir.

Kilis ilinde organik sebze, meyve ve tarla ürünleri üretim miktarları Tablo 3.3’de verilmiştir. Kilis ili 2016 yılı itibariyle 530 organik çiftçi sayısı ile her geçen yıl artış göstermektedir. Ekilen alan ve elde edilen ürün miktarı açısından en fazla üretimi yapılan ürün zeytindir. Bunun yanında, ilde küçük çapta organik antepfıstığı, biber ve nohut üretimi yapılmaktadır.

Tablo 3.3. Organik Bitkisel Üretim Alanında Kilis İli 2016 Yılı İtibari İle Çiftçi Üretici Parsel Sayıları, Ekim Alanları ve Ürün Miktarları(Geçiş Süreci Dahil)
(Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Organik Tarım Bilgi Sistemi Kayıtları, 2016).

Ürün Adı	Çiftçi Üretici Parsel Sayısı	Ekilen alan / dekar	Elde Edilen Ürün Miktarı / Ton	Türkiye
Zeytin	3.027	36.076	5.437	1.730,000
Buğday	9	1.595	287	20.600
Üzüm	264	2.570	1.929	4.000
Antepfıstığı	303	1.817	255	170.000
Biber	11	164	44	1.500
Nohut	9	510	131	2.300
Mercimek	2	719	190	1.700

Tablo 3.4.'de organik bitkisel üretim alanında Kilis ili 2015 yılı itibari ile çiftçi üretici parsel sayıları, ekim alanları ve ürün miktarlarını(Geçiş Süreci Dâhil) göstermektedir. Bu dağılım incelendiğinde ekilen alan ve elde edilen ürün miktarı açısından en fazla üretimi yapılan ürün zeytindir. Geçiş süreci tamamlandıktan sonra görüldüğü üzere üzümde hızlı bir artış sağlanacaktır. Bunların yanında, ilde şu an için küçük çapta organik antepfıstığı üretimi yapılmaktadır.

Tablo 3.4. Organik Bitkisel Üretim Alanında Kilis İli 2015 Yılı İtibari İle Çiftçi Üretici Parsel Sayıları, Ekim Alanları ve Ürün Miktarları(Geçiş Süreci Dâhil)
(Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Organik Tarım Bilgi Sistemi Kayıtları, 2015).

Ürün Adı	Çiftçi Üretici Parsel Sayısı	Ekilen alan / dekar	Elde Edilen Ürün Miktarı / Ton	Türkiye
Zeytin	3.470,8	37.351	11.078,2	1.768,000
Buğday	44	3.966	966,4	20.900
Arpa	40	2.635	570,1	17.200
Üzüm	483	5.924	6.291,6	4.300
Antepfıstığı	188	2.739	732,417	2.000

Kilis ili 2014 yılı organik çiftçi sayısı 308 adet olup, organik zeytin, buğday ve arpa üretimi oldukça yaygındır. Tablo 3.5.'de görüldüğü gibi, ekilen alan ve elde edilen ürün miktarı açısından en fazla üretimi yapılan ürün zeytindir. Geçiş süreci tamamlandıktan sonra görüldüğü üzere üzüm ve antepfıstığında önemli bir artış sağlanacaktır.

Tablo 3.5. Organik Bitkisel Üretim Alanında Kilis İli 2014 Yılı İtbari İle Çiftçi Üretici Parsel Sayıları, Ekim Alanları ve Ürün Miktarları(Geçiş Süreci Dâhil)
(Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Organik Tarım Bilgi Sistemi Kayıtları, 2014).

Ürün Adı	Çiftçi Üretici Parsel Sayısı	Ekilen alan / dekar	Elde Edilen Ürün Miktarı / Ton	Türkiye
Zeytin	2.036	19.146	6.453,8	1.676,000
Buğday	86	5.185	1.215,7	20.300
Arpa	34	2.594	569,6	16.950
Üzüm	80	4.731	3.394,3	3.800
Antepfıstığı	134	2.096	613,816	9.000

3.2.1. Kilis İlinde Organik Ürünlerin Pazarlanması

Organik ürünler yurt içine pazarlanmaktadır; pazarlanma işlemleri % 80 yerinde, toptancılar, diğer bölgedeki büyük firmalar tarafından, % 10 Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği tarafından yapılmaktadır. Birliğin yeni kurulması bu yıl markalaşıp pazara yeni girmesi pazar oranının düşük olmasında etken sebeplerdendir. Organik tarım üreticileri tarafından % 90'ı grup olarak % 10'luk kısmı da bireysel olarak yapılmaktadır (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016).

3.2.2. Kilis İlinde Organik Tarımın İşlenmesi

Organik ürünlerin işlenmesi, markalaşıp ambalajlanarak pazarlanması gerekmektedir. İlimizde organik zeytinde tesisleşme Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği kurulması, birlik adına Türkiye Cumhuriyeti Devleti destekli, işleme ve paketleme ünitesi kurulması ile başlamıştır (Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği, 03.03.2017).

Kilis Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü 2006 yılında ilimizde başlattığı organik tarımı geliştirmek amacıyla sadece teknik destek vermemiştir. Organik tarımın gelişmesi, yayılması için her türlü mali destekleyici projeler hazırlayıp uygulatmıştır. Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliğinin kurulmasında birlik adına tesisin kurulmasında ürünün markalaşıp piyasaya sürülmesi her aşamasında mali ve teknik destekleyiciler projeler hazırlayıp uygulatmıştır. Organik zeytin yetiştiriciliğinin ilimizde gelişmesi, tesisleşmesi il Müdürlüğümüzün kararlılığından kaynaklanmaktadır. İlimizde organik pazarın bulunmayışı organik ürünlerin üreticiden tüketiciye ulaştırılmasında ve organik ürünlerin daha iyi tanıtılmasında olumsuz etki oluşturmaktadır. Organik ürünlerin muhafazasında önemli

bir yeri olan soğuk hava deposunun ilimizde olmayışı özellikle organik pekmez üreticilerini zor duruma sokmaktadır (Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2016).

3.3. Araştırmanın Metodolojisi

Bu başlığın olduğu bölümde yapılan araştırmanın amacı, evreni, materyali, örnekleme, yöntemi, sınırlılığı ve çalışmada kullanılan teknik ve yöntemlere ait bilgilere değinilmiştir.

3.3.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de son dönemlerde tarla ürünleri, sebze ve meyve üretilmesinde hem tarım ilaçlarının, hem de bilinçsiz gübre kullanımının, bitkisel üretimdeki yükselmenin yanında niteliksiz ve insan sağlığına olumsuz etkileri olacak üretim yapılmasına yol açmıştır. Bütün negatif şartlar karşısında gelir seviyeleri belli düzeylerin üzerinde bulunan ülkelerin öncülüğünün yaptığı ülkelerin birçoğunda bilinç kazanarak büyüyen üreticiler ve tüketiciler; doğayı koruyan, insanlarda olumsuz etkiler bırakmayan tarım ürünlerinin üretilmesini ve tüketilmesini öngörmüşlerdir.

Bu bölümde Kilis ilinde organik tarımın üreticileri bakımından yaratmış olduğu katma değer, şehrin ekonomik yapısına etkileri ve organik tarımsal faaliyetlerin önemi ve yeri saptanmaya gayret edilmiştir. Bu belirlemeler bir anket uygulamasıyla yerine getirilmiş ve araştırma organik tarım çalışmalarının il çapında uygulanabilirlik düzeyini tespit etmeye yönelik olarak düzenlenmiştir.

3.3.2. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemini, Kilis ilinde organik tarımla iştigal eden üreticilerin araştırmalarının kapsamı içinde bulunan organik tarım yöntemi ve çiftçilere yönelik anket sistemiyle ulaşılan veriler meydana getirmektedir.

Organik üretim uygulamalarının Türkiye boyutunda değerlendirilmesi aşamasında ise; Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Ekolojik Tarım Organizasyonu (ETO), Ege İhracatçı Birlikleri, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi (İGEME)’nin istatistiklerinden faydalanılmıştır.

Türkiye’de organik tarımsal üretim, üretime dair yeni bir metot olması sebebiyle hem ekilen alan hem de üretimin miktarı açısından genel tarım üretimi içinde küçük bir yeri kapsamaktadır. Bu sebeple Türkiye’deki organik üretimle ilgili istatistiksel çalışmaların çok sınırlı olduğu bilinmektedir.

3.3.3. Araştırmanın Hipotezleri

Kilis İl’inde organik tarımla iştigal eden üreticilerin organik tarımsal üretimleri bakımından cinsiyet, eğitim seviyesi gibi nüfus yapısıyla ilgili etkenlerle

beraber istihdam, gelir seviyesi, pazarlama gibi kimi iktisadi değişkenler birbirleri ile ilişkilendirilmesiyle anlamlılık seviyeleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yukarıda belirtilen varsayımlar kapsamında oluşturulan 7 hipotezi maddeler halinde sıralayacak olursak;

1. Organik tarım yapmaya yönelten faktörler cinsiyete göre değişmektedir.
2. Organik tarım alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumları cinsiyet özelliklerine göre değişiklik göstermektedir.
3. Organik tarımsal üretimden elde edilen yıllık kazanç aile fert sayısına göre değişkenlik göstermektedir.
4. Organik tarımda istihdam düzeyi organik tarım ürünleri açısından pazarlama yollarına göre değişkenlik göstermektedir.
5. Organik tarımda üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeyi yaşa göre farklılık göstermektedir.
6. Organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alınıp alınmadığı üreticilerin eğitim durumuna göre değişmektedir.
7. Üreticilerin organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye etme konusundaki görüşleri organik tarım yapma süresine göre değişmektedir.

3.3.4. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Tezin hazırlanmasında sözel ve sayısal bölümler için resmi yayınlar, bilimsel ve süreli yayınlar taranmış, veriler, bilgi ve belgeler bilimsel araştırma yöntemlerine uygun olarak yalınlaştırılarak derlenmiştir.

Araştırma için yapılan literatür taramasının ardından anket soruları hazırlanmıştır. Anket soruları hazırlanırken konu ile ilgili daha önce yapılmış olan benzer çalışma ve araştırmalardan kullanılan soru listelerinden de faydalanılmıştır. Araştırma metodunda kullanılan anket çalışması, 42 sorudan ve çoktan seçmeli cevapların bulunduğu bir form aracılığı ile Kilis ilini esas alarak çiftçilerle bire bir görüşülerek yapılmıştır. Çalışmada organik tarımsal üretim yapan çiftçilere kolay bir şekilde ulaşım sağlanmıştır. Bu doğrultuda verileri belirlemek için anket uygulamasından yararlanılmıştır. Hazırlanmış olan anket formu dört temel kısımdan oluşmaktadır. Anketin ilk kısmında kişilerin demografik özellikleri ve organik tarıma dair sorular, ikinci bölümünde organik tarımsal üretime ilişkin sorular, anketin üçüncü bölümünde organik tarımın pazarlanması ve finansmanına dair sorular, dördüncü bölümünde ise organik tarım üreticilerinin düşüncelerine dair sorular 5’li LİKERT ölçeği kullanılarak;

1:Kesinlikle Katılmıyorum

2:Katılmıyorum

3:Kararsızım

4:Katılıyorum

5:Kesinlikle Katılıyorum biçiminde ölçeklendirilmiştir.

Örneklem hacmi aşağıda yer alan formül yardımıyla hesaplanmıştır (Weiers, 2008: 300).

$$n = \frac{q * p * \left(\frac{Z_{\alpha}}{d}\right)^2}{1 + \frac{1}{N} * \left[q * p * \left(\frac{Z_{\alpha}}{d}\right)^2 - 1\right]} + p$$

p: Ana kütlede gözlenen X'in oranı

q: (1-p) değeri

N: Ana kütle hacmi

n: Örneklem hacmi

Z_{α} : $\alpha=0.05$ için 1.96.

d: kabul edilebilir hata oranı

Yukarıdaki formülde, p ve q değerleri genel olarak bilinmemektedir. Bu nedenle ana kütle en iyi temsil edecek örneklem seçimi için başarı oranı (ana kütlede gözlenen X olayının oranı) p=0,5 olarak kabul edilir. Anakütlenin 530 olduğu bu çalışmada güven seviyesi %99 kabul edilebilir hata payı %3 ile önerilen örneklem büyüklüğü 312 adettir. Bu çalışmada 313 organik tarım yapan çiftçiyle anket yapılmıştır.

Bütün sorular, SPSS paket programında bir bir değerlendirilmek suretiyle frekans dağılım tabloları elde edilip, 0,05 anlamlılık seviyesinde güvenilirlik testleri uygulanmış, standart sapma ve ortalama değerleri mukayese edilmiş, çapraz tablolara ise Pearson'ın Chi-Square (ki-kare) testi uygulanmıştır.

3.3.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın sonuçları incelenirken, demografik bulguları, genel katılım düzeyleri, açık uçlu soruların analizi ve üreticilere göre oluşturulan hipotezlerin Ki₂ Kare (χ^2) Test çapraz analiz sonuçları incelenecektir.

3.4. Kilis İlinde Organik Tarımsal Üretim Yapan Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Değerlendirilmesi

Kilis ili içerisinde organik tarımsal üretim yapan 1 üretici firma ve organik tarımla iştilal eden 312 üreticiye yönelik bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu anket

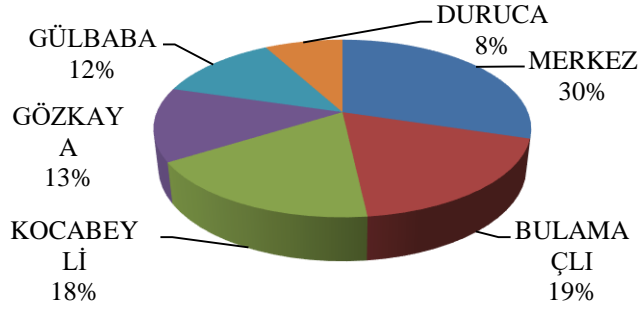
sorularına verilen cevaplardan sağlanan bilgiler tablo haline getirilerek değerlendirme yapılmıştır.

3.4.1. Anket Uygulanan Organik Tarım Üreticilerinin Bulunduğu Yere Ait Bilgiler

Anket uygulanırken ilin sınırları dâhilinde yer alan tarımsal alanların dekar oranları göz önünde bulundurularak dağılım yapılmaya çalışılmıştır. Anketin uygulandığı organik tarım üreticilerinin bulunduğu yerlere göre yapılan dağılıma bakıldığı zaman 93 tanesinin yani %30 Kilis Merkez ilçesinde bulunduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla Bulamaçlı köyü %19, Kocabeyli köyü %18, Gözkaya köyü %13, Gülbaba köyü %12, Duruca köyü %8 oranla takip etmektedir. Tarımsal alanların dağılımı bakımından en dikkate değer oran Merkez ilçe ve Bulamaçlı köyüne aittir (Tablo 3.6.).

Tablo 3.6. Anket Yapılan Üreticilerin Dağılımı

İlçe-Köy	Adet	Yüzde(%)
Merkez	93	30
Bulamaçlı	58	19
Kocabeyli	56	18
Gözkaya	42	13
Gülbaba	39	12
Duruca	25	8

Şekil 3. 1. Anket Yapılan Üreticilerin Dağılımı

3.4.2. Anket Uygulanan Üreticilere Ait Bilgiler

Organik tarımsal faaliyette bulunan üreticilerle ilgili kişi bilgileri verilmiştir. Araştırmanın kapsamı içinde organik tarımla uğraşan üreticilerin demografik nitelikleri, yaş grupları, cinsiyetleri, eğitim durumları, medeni durumu, arazi mülkiyet durumu, aile fert sayısı gibi ölçütler değerli görülerek ortaya konulmuştur. Bu durum Tablo 3.7.'de belirtilmiştir.

Tablo 3.7. Araştırmaya Katılan Organik Tarım Üreticilerinin Demografik Özellikleri (N=313)

(Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, Organik Tarım Bilgi Sistemi Kayıtları, 2014).

Cinsiyet	Frekans	%	Eğitim Durumu	Frekans	%
Erkek	251	00,2	Okur-Yazar Değil	72	33
Kadın	62	9,8	Okur-Yazar	80	55,6
Medeni Durumu	Frekans	%	İlkokul	88	88,1
Evli	273	77,2	Ortaokul	18	00,8
Bekâr	40	22,8	Lise	47	55
Aile Fert Sayısı	Frekans	%	Ön lisans ve Lisans	8	00,6
1	-	-	Yüksek Lisans	-	-
2	15	00,8	Doktora	-	-
3	33	00,5	Yaş Grubu	Frekans	%
4 ve Üzeri	265	4,7	0-20	-	-
Arazi Mülk Durumu	Frekans	%	21-30	55	77,6
Mülk	274	7,5	31-40	31	00,9
Kira	8	0,6	41-50	94	100
Ortakçı	31	0,9	51 ve Üzeri	133	2,5
Toplam	313	100	Toplam	313	100

Araştırmaya katılan organik tarımsal üretim yapan üreticilerin demografik nitelikleri göz önünde bulundurularak hazırlanmış olan Tablo 3.7.'ye göre araştırmaya %80,2'lik oranla 251 erkek, %19.8'lik oranla 62'sikadın olarak toplam 313 bireye uygulanmıştır. Araştırmaya katılmış olan tarım üreticilerinin %42,5'i 51 yaşında ve bunun üstündeki yaş aralığındayken, %30,0'u da 41-50 arası yaş grubunda bulunmaktadır. Buradan tarımsal etkinlikleriyle daha çok belli yaşın üstünde nüfusun uğraştığını; genç yaşta bulunanların tarımsal faaliyetlere yeteri kadar ilgi göstermedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Eğitim düzeyi bakımından değerlendirildiğinde üretici grubunun %28,1'inin ilkokul mezunu, %25,6'sının ise sadece okuma yazma bildiği görülmektedir. Araştırma kapsamındaki tarım üreticilerinin aile fert sayılarına dikkate alındığında en başta %84,7'lik oranla 4 ve üstü, %10,5'lik oranla 3, %4,8 ile de 2 kişilik bir aileden meydana geldikleri belirlenmektedir. Arazilerin mülkiyet özellikleri dikkate alındığında tarımsal üretim yapanların kullanmakta oldukları alanların %87,5'inin kendi sahibi oldukları arazilerden oluşurken, %9,9 kısmı da ortak olarak kullandıkları görülmektedir.

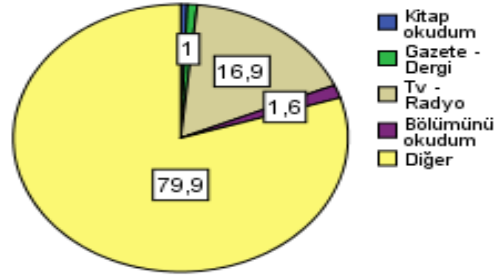
3.4.3. Organik Tarıma Dair Sorular

Üreticilere organik tarım alanındaki faaliyetlerle ilgili bilgilere nasıl ulaştıkları hakkında birtakım sorular sorulmuştur. Üretim yapanlara organik tarım deneyimi, organik tarımla uğraşma süreleri, üreticilere ait özel değişkenler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üreticiler organik tarımla ilgili geniş çaplı bilgilere uygulama kademelerinde ulaşabildiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.8. Üreticilerin Organik Tarım Hakkında Gerekli Bilgiyi Nerden Öğrendiğine Dair Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Aile büyüklerinden	250	79,9
Gazete-Dergi	3	1,0
TV-Radyo	53	16,9
Bölümünü okudum	5	1,6
Diğer	2	0,6
Toplam	313	100,0

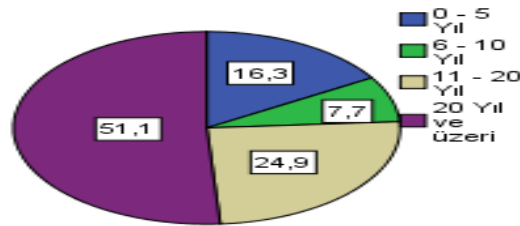

Şekil 3. 2. Üreticilerin Organik Tarım Hakkında Gerekli Bilgiyi Nerden Öğrendiğine Dair Dağılımı

Anket uygulamasına katılmış üreticilerin organik tarımsal faaliyetleri hakkında gereken bilgileri nereden öğrendiğine dair sorulara vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.8.'de gösterilmiştir. Organik tarımla ilgili sorulardan seçim yapmaları beklenen üreticilerden 250 kişi %79,9'luk bir oranla aile büyüklerinden öğrenerek organik tarımsal üretime başlamış olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun dışında araştırmadaki sorulara cevap veren üreticilerin organik tarımla ilgili bilgileri nereden öğrendiklerine dair soruya %16,9'luk oranla 53 kişi TV-radyolardan, %1'lik oranla 3 kişi gazete-dergilerden, 2 kişilik bir kısım ise diğer seçeneğini oluştururken bu seçeneği de organik zeytinyağı üreticileri birliği oluşturmaktadır.

Tablo 3.9. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarım Faaliyetinde Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
0 - 5 yıl	451	16,3
6 - 10 yıl	424	7,7
11 - 20 yıl	878	24,9
20 yıl ve üzeri	6160	51,1
Toplam	313	100,0

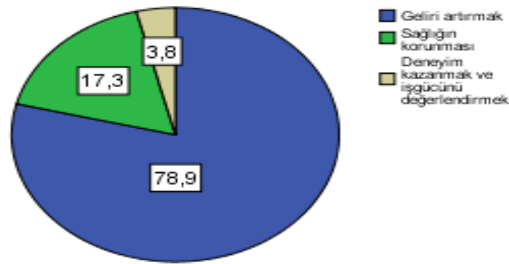

Şekil 3. 3. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarım Faaliyetinde Bulunma Sürelerine Göre Dağılımı

Tablo 3.9.'da "Kaç yıldan beri organik tarım yapıyorsunuz?" sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde 160 kişinin (%51,1) 20 yıl ve üzeri, 78 kişinin (%24,9) 11-20 yıl arasında, 51 kişinin (%16,3) 0–5 yıllık bir süreçte üretim yaptıkları ifade edilmiştir. Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları yanıtlar yorumlandığında organik tarımla ilgili üreticilerin yeteri düzeyde deneyim sahibi oldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3.10. Üreticilerin Organik Tarım Faaliyetine Başlamalarında Etkili Olan Faktörün Ne Olduğuna Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Geliri artırmak	247	78,9
Sağlığın korunması	54	17,3
Deneyim kazanmak ve işgücünü değerlendirmek	12	3,8
Toplam	313	100,0

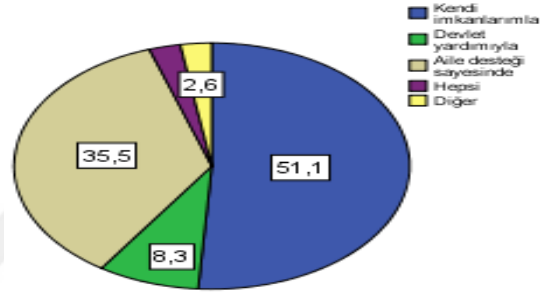

Şekil 3. 4. Üreticilerin Organik Tarım Faaliyetine Başlamalarında Etkili Olan Faktörün Ne Olduğuna Dair Düşünceleri

Tablo 3.10.'da üreticilere organik tarım yapmalarındaki en büyük faktörün hangisi olduğuna dair soruya vermiş oldukları yanıtlar görülmektedir. Tablo 3.10'a bakıldığı zaman organik tarım yapmalarındaki en önemli etkenin 247 kişi (%78,9) ile geliri artırmak, 54 kişi (%17,3) ile sağlığın korunması, 12 kişi (%3,8) ile de deneyim kazanmak ve işgücünü değerlendirmek olduğu görülmektedir. Bu durumda üreticilerin daha çok ceplerini düşündükleri insan sağlığının ikinci planda olduğu görülmektedir.

Tablo 3.11. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretime Başlarken Gerekli Sermayeyi Nasıl Oluşturduklarına Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kendi imkanlarımla	160	51,1
Devlet yardımıyla	26	8,3
Aile desteği sayesinde	111	35,5
Hepsi	8	2,6
Diğer	8	2,6
Toplam	313	100,0

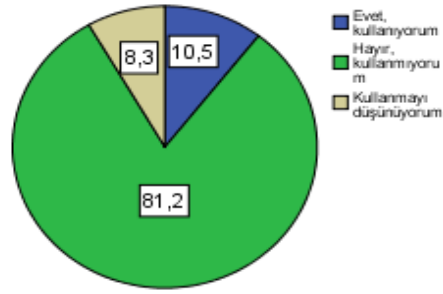

Şekil 3. 5. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretime Başlarken Gerekli Sermayeyi Nasıl Oluşturduklarına Dair Düşünceleri

Ankete katılan üreticilerin “Organik tarım için gerekli sermayeyi nasıl temin ettiniz?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.11.’de yansıtılmıştır. Üreticilerin verdikleri yanıtlarda 160 kişi %51,1’lik oranla genel olarak kendi imkânlarıyla sermaye meydana getirdikleri belirtilmiştir. Üreticilerin sermaye yapılarına bakıldığında sırası ile %35,5’lik oranda aile katkısı sayesinde, %8,3’lük oranla devlet yardımıyla yerine getirdikleri görülmektedir. Netice itibariyle organik tarım üreticilerinin üretim sürecine geçerken genellikle kendi çabalarıyla ya da aile desteği sayesinde gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Tablo 3.12. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretimde Hayvansal Gübre Kullanıp Kullanmama Durumuna Göre Dağılım

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet, kullanıyorum	33	10,5
Hayır, kullanmıyorum	254	81,2
Kullanmayı düşünüyorum	26	8,3
Toplam	313	100,0

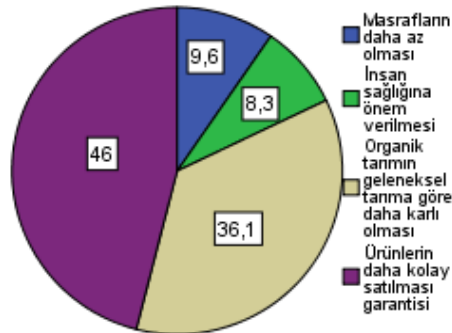

Şekil 3. 6. Organik Tarım Üreticilerinin Organik Tarımsal Üretimde Hayvansal Gübre Kullanıp Kullanmama Durumuna Göre Dağılım

Tablo 3.12.'de görüleceği üzere ankete katılmış olan üreticilerin “Organik tarımda hayvansal gübre kullanıyor musunuz?” sorusuna 254 kişi (%81,2) ile hayır, kullanmıyorum cevabını, 33 kişi (%10,5) ile evet, kullanıyorum cevabını vermiştir. 26 kişi (%8,3) ise ileriki yıllarda kullanmayı düşünüyorum dediği görülmektedir. Üreticilerin günlük olarak sulama yaptığı gübreyi daha az kullandığı görülmüştür.

Tablo 3.13. Üreticileri Organik Tarımsal Üretim Yapmaya Yönelten En Önemli Faktörlerle İlgili Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Masrafların daha az olması	30	9,6
İnsan sağlığına önem verilmesi	26	8,3
Organik tarımın geleneksel tarıma göre daha karlı olması	113	36,1
Ürünlerin daha kolay satılması garantisi	144	46,0
Toplam	313	100,0

Şekil 3. 7. Üreticileri Organik Tarımsal Üretim Yapmaya Yönelten En Önemli Faktörlerle İlgili Düşünceleri

Tablo 3.13.'de üreticileri organik tarım yapmaya yönelten en önemli faktörün ne olduğu sorusuna vermiş oldukları yanıtlar görülmektedir. Tablo 3.13'e bakıldığı

zaman organik tarıma yönelten en önemli faktörün 144 kişi (%46,0) ile ürünlerin daha kolay satılması garantisi, 113 kişi (%36,1) ile organik tarımın geleneksel tarıma göre daha karlı olması belirtilmektedir. Böylelikle üreticiler daha karlı olduğu için organik tarımı tercih etmektedirler.

3.4.4. Organik Üretime Dair Sorular

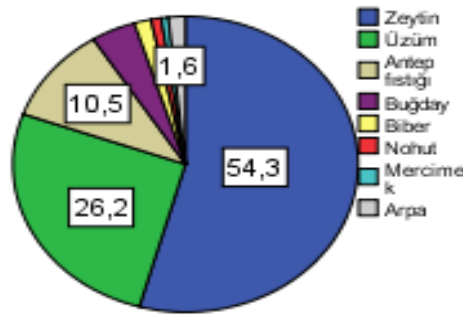
Organik tarımla ilgili üretimin hangi etkinlik sahasında yer alındığı, yapılan organik tarımsal üretimden ne kadar gelir elde edildiği, birtakım sorularla açıklanmaya çalışılmıştır.

“Hangi organik tarım ürünü üretiyorsunuz?” sorusuna üreticiler özellikle ilin uyumluluk düzeyi ve yetiştiriliş yöntemini de dikkate alarak, zeytin, üzüm, antepfıstığı, buğday ile ilgili ürünlerde organik üretimde bulduklarını belirtmişlerdir. Bu cevaplar değerlendirildiğinde üreticiler özellikle zeytin ve üzümde %80 üstünde organik tarımsal üretim yapılırken, bunu sırasıyla %10,5 ile antepfıstığı, %4,2 ile buğday izlemektedir. Üreticilere organik hayvancılıkla ilgili gelir elde edip etmediği sorulduğunda ise herhangi bir gelir elde etmediğini belirtmişlerdir.

Ankete katılan organik üreticilerin “Yapılan organik üretimden elde edilen yıllık kazancınız nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde %61,3'lük oranla 10.001 – 30.000 TL arasında değiştiğini ifade etmişlerdir.

Tablo 3.14. Üreticilerin Hangi Organik Tarım Ürünü Ürettiğine Dair Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Zeytin	170	54,3
Üzüm	82	26,2
Antepfıstığı	33	10,5
Buğday	6	1,6
Biber	4	0,9
Nohut	3	0,6

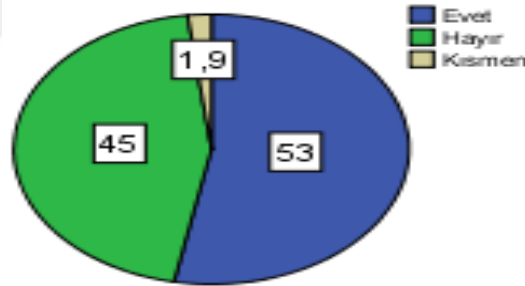

Şekil 3. 8. Üreticilerin Hangi Organik Tarım Ürünü Ürettiğine Dair Dağılımı

Ankete katılan üreticilerin “Hangi organik tarım ürününü üretiyorsunuz?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.14.’de verilmiştir. Üreticilerin vermiş oldukları yanıtlarda 170 üretici, %54,3’lük oran ile zeytin üretimi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bunları 82 kişi %26,2’lik oranla üzüm, 33 kişi %10,5’lik oranla antepfıstığı izlemiştir. İl şartları değerlendirildiğinde ve devletin vermiş olduğu ağaç başı destekler göz önünde bulundurulduğunda zeytin üretiminin her geçen gün daha da artması beklenmektedir.

Tablo 3.15. Üreticilerin Sadece Organik Tarımsal Üretim Alanında Üretim Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet	166	53,1
Hayır	141	45,0
Kısmen	6	1,9
Toplam	313	100,0

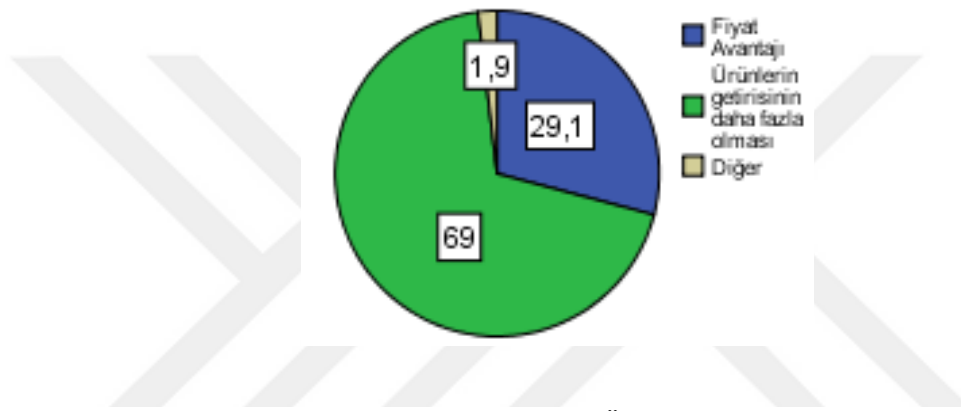

Şekil 3. 9. Üreticilerin Sadece Organik Tarımsal Üretim Alanında Üretim Yapıp Yapmama Durumuna Göre Dağılımı

Organik üretimde bulunan çiftçilerin üretim yaptıkları alanda “Yalnızca organik tarımsal üretimde mi bulunuyorsunuz?” sorusuna 166 kişi %53,1’lik oranla ‘Evet’ cevabını verirken, 141 kişi %45,0’lık oranla ‘Hayır’ cevabını vermişlerdir. Her ikisini de yapan 6 kişi %1,9’luk oranla kendini göstermektedir. Netice itibariyle, üreticilerin yalnızca organik tarımsal üretim yapılan alanda değil öteki tüm tarım alanlarında da üretim yapma gayreti içinde olduklarıdır.

Tablo 3.16. Organik Tarımsal Üretim Yapmanın Avantajları

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Fiyat avantajı	91	29,1
Ürünlerin getirisinin daha fazla olması	216	69,0
Diğer	6	1,9
Toplam	313	100,0

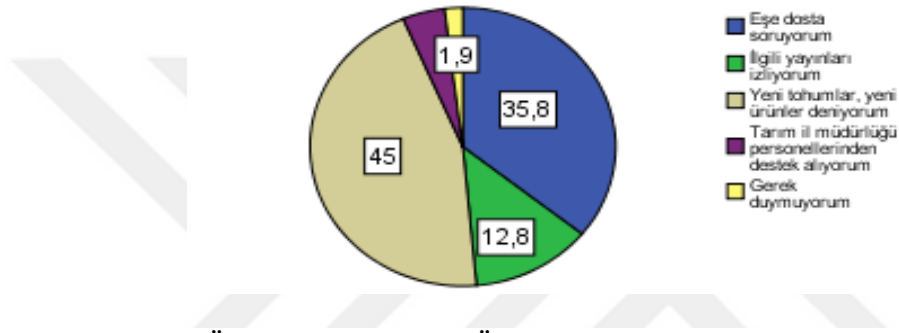

Şekil 3. 10. Organik Tarımsal Üretim Yapmanın Avantajları

Tablo 3.16.'da üreticilerin organik tarımsal üretim yapıyor olmanın avantajlarıyla ilgili yöneltilen soruya vermiş oldukları yanıtlar bulunmaktadır. Bu soruya verilen yanıtlardan en fazla tercih edilen seçenek 216 kişiyle “Ürünlerin getirisinin daha fazla olması” olmuştur. Fiyat avantajı da 91 kişiyle %29,1'lik oranla önemli bir avantaj olarak görülmektedir. 6 kişi ile %1,9'luk oranla ise öteki üreticiler için iyi bir örnek teşkil etmek, ekim yapılmayan ve verimli alanların değerlendirilmesi, organik tarımsal üretim faaliyetlerinin avantajları içinde gösterilmiştir.

Tablo 3.17. Üreticilerin Organik Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Ediyorsunuz Sorusuna Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Eşe dosta soruyorum	112	35,8
İlgili yayınları izliyorum	40	12,8
Yeni tohumlar, yeni ürünler deniyorum	141	45,0
Tarım il müdürü personellerinden destek alıyorum	14	4,5
Gerek duymuyorum	6	1,9
Toplam	313	100,0

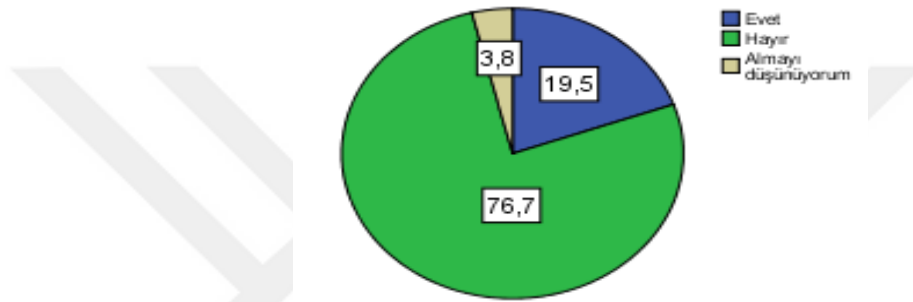
Şekil 3. 11. Üreticilerin Organik Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Ediyorsunuz Sorusuna Dair Düşünceleri

Ankete katılan üreticilerin “Organik üretim süreci boyunca kendinizi geliştirmek için ne tür çaba sarf ediyorsunuz?” sorusuna vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.17.’de gösterilmiştir. Üreticilerin vermiş oldukları yanıtlarda 141 kişi %45,0’lık oranla daha çok yeni tohum, yeni ürün denedikleri görülmüştür. Üreticilerin kendini geliştirmek için başvurdukları yöntemler sırasıyla 112 kişi %35,8’lik oranla eşe dosta sorduklarını, 40 kişi %12,8 ile de organik üretimle ilgili yayınları takip ettiği dikkat çekmektedir. Sonuç olarak; organik tarım üreticileri kendileri bir şeyler deneyerek izlenimleri sonucunda ürün yetiştirmeyi tercih etmektedirler.

Tablo 3.18. Üreticilerin Organik Üretimle İlgili Eğitim Alıp Almadığına Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet	61	19,5
Hayır	230	76,7
Almayı düşünüyorum	22	3,8
Toplam	113	100,0

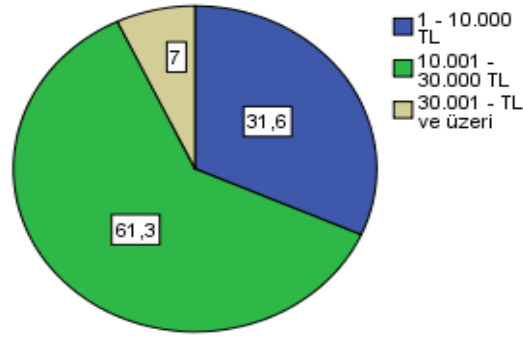

Şekil 3.12. Üreticilerin Organik Üretimle İlgili Eğitim Alıp Almadığına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan üreticilerin %19,5'i organik üretim faaliyetleriyle ilgili bir eğitime katıldıklarını ifade ederlerken %76,7'si bu alanda eğitimle ilgili hiçbir faaliyete katılmadıklarını belirtmişlerdir. Burada 61 üretici eğitim aldıklarını kabul etmişlerdir (Tablo 3.18.). Bu eğitimlerini kimden ya da hangi kurumdan aldıklarıyla ilgili yönelttiğimiz soruya üreticilerin vermiş oldukları yanıtlar genel olarak 'kursu katılarak veya özel işletmelerde çalışarak' biçiminde olmuştur.

Tablo 3.19. Organik Üretimden Sağlanan Yıllık Kazanca Dair Düşünceler (TL)

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
1-10.000 TL	99	31,6
10.001-30.000 TL	192	61,4
30.001 TL ve üzeri	22	7,0
Toplam	313	100,0

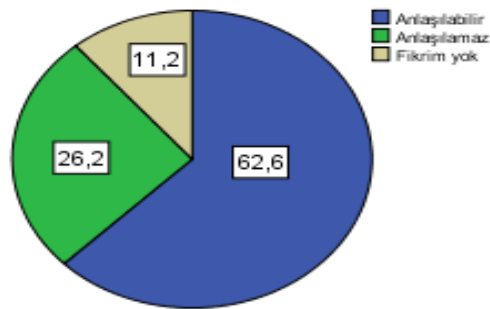

Şekil 3. 12. Organik Üretimden Sağlanan Yıllık Kazanca Dair Düşünceler (TL)

Tablo 3.19.'da organik üretimden elde edilen yıllık kazanca dair soruya üreticilerin %61,4'ü 10.001-30.000 TL arasında bir getiri elde ettikleri, %31,6'sı da 1-10.000 TL aralığında kazanç sağladıkları yanıtını vermişlerdir. Araştırmaya katılmış olan üreticilerin %7'si de 30.001 TL ve üzeri bir kazanç sağladıklarını ifade etmişlerdir. Burada en dikkat çekici nokta, 99 üreticinin gelirlerinin çok düşük bir düzeyde belirtmeleri olmuştur. Buradan varılabilecek önemli sonuç; kimi üreticilerin organik üretimle sağladıkları yıllık gelirlerini ifade etmekten kaçınmış olmalarıdır.

Tablo 3.20. Üreticilerin Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmama Sorusuna Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Anlaşılabilir	196	62,6
Anlaşılamaz	82	26,2
Fikrim yok	35	11,2
Toplam	313	100,0

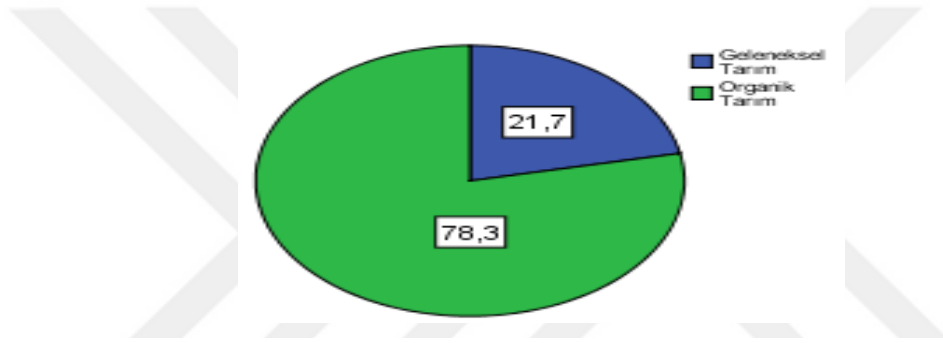
Şekil 3. 13. Üreticilerin Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmama Sorusuna Dair Düşünceleri

Ankete katılan üreticilerin %62,6'sı organik bir ürüne bakıldığında anlaşılacağı cevabını verirken, %26,2'sinin kesinlikle anlaşılacağı

konusunda görüş bildirmişlerdir. Burada 35 kişi %11,2'lik kısım ise konuya ait fikirlerinin olmadıklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 3.21. İl Şartları İçin Hangi Tarım Çeşidinin Daha Elverişli Olduğuna Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Geleneksel Tarım	68	21,7
Organik Tarım	245	78,3
Toplam	313	100,0

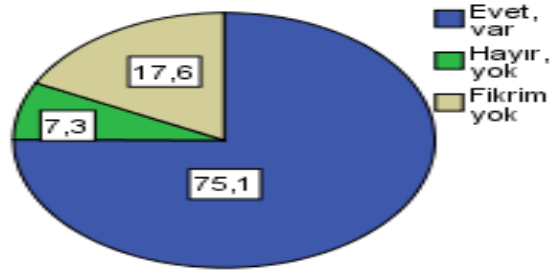

Şekil 3. 14. İl Şartları İçin Hangi Tarım Çeşidinin Daha Elverişli Olduğuna Dair Düşünceleri

Tablo 3.21.'de il koşulları için hangi tarımsal çeşidin uygun olduğuyula ilgili bir soruya verilmiş olan cevaplar yansıtılmaktadır. Bu tablo ele alındığında ankete katılanların %78,3'ü il koşullarına en yüksek uyumu gösteren tarım çeşidi olarak organik tarımı göstermektedirler. Organik tarımsal tekniği, geleneksel tarım (%21,7) takip etmektedir.

Tablo 3.22. Semt Pazarlarında Birçok Satıcı Ürünlerinin Organik Olduğunu Söylüyor. Bu Gerçekçi Bir Söylem mi? Bu İşten Haksız Getiri Sağlayan Bir Kesim Var mı? Sorusuna Üreticilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet, var	235	75,1
Hayır, yok	23	7,3
Fikrim yok	155	17,6
Toplam	313	100,0

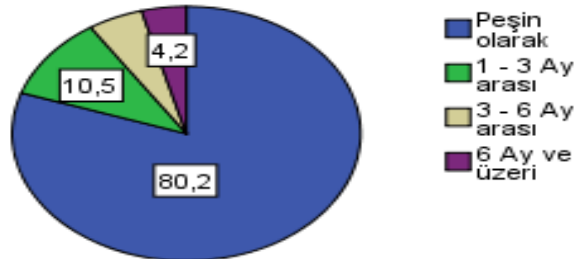

Şekil 3. 15. Şemt Pazarlarında Birçok Satıcı Ürünlerinin Organik Olduğunu Söylüyor. Bu Gerçekçi Bir Söylem mi? Bu İşten Haksız Getiri Sağlayan Bir Kesim Var mı? Sorusuna Üreticilerin Verdiği Cevapların Dağılımı

Ankete katılan üreticilerin %75,1'i şemt pazarlarındaki ürünlerin organik olmadığını, üreticilerin bu işten haksız getiri sağladıklarını ileri sürerken, %7,3'ü ürünlerin organik olduğunu satıcıların kazançlarının haksız olmadığını alın teri olduğunu belirtmişlerdir. 55 kişi %17,6'sı ise konuya dair fikirlerinin olmadığını beyan etmişlerdir.

Tablo 3.23. Üreticilerin Organik Ürün Tahsilatını Nasıl Yaptıklarına Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Peşin olarak	251	80,2
1 – 3 ay arası	33	10,5
3 – 6 ay arası	16	5,1
6 ay ve üzeri	13	4,2
Toplam	313	100,0

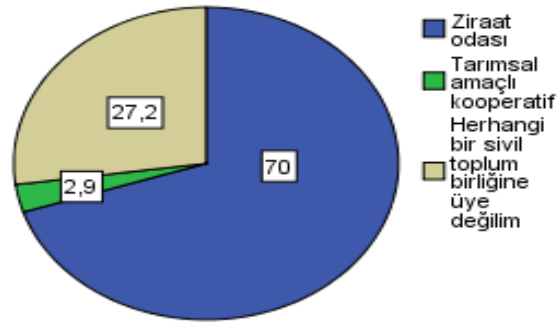
Şekil 3. 16. Üreticilerin Organik Ürün Tahsilatını Nasıl Yaptıklarına Dair Düşünceleri

Üreticilerin organik ürünlerinin satışı sonrası tahsilatı yapma biçimlerine dair sorulan soruya vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.23.'de gösterilmektedir. Üreticiler sağladıkları ürün satışlarının %80,2 gibi büyük bir kısmını peşin olarak yapmaktadırlar.

Bunu sırasıyla 33 kişi (10,5) 1-3 ay arasında, 16 kişi (%5,1) 3-6 ay arasında, 13 kişi (%4,2) 6 ay ve üzerinde tahsil ettiklerini bildirmişlerdir.

Tablo 3.24. Üreticilerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumuna Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Ziraat odası	219	70,0
Tarımsal amaçlı kooperatif	9	2,9
Herhangi bir sivil toplum birliğine üye değilim	85	27,1
Toplam	313	100,0

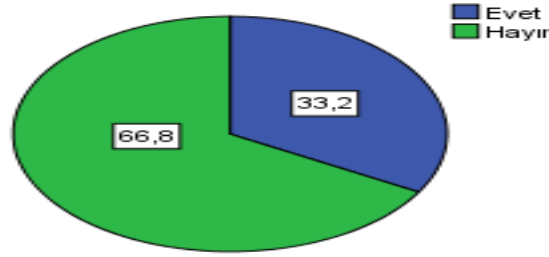

Şekil 3. 17. Üreticilerin Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Durumuna Göre Dağılımı

Araştırma sorularına cevap veren birçok üreticinin sivil toplum örgütüne üye olmakla ilgili yanıtları, Tablo 3.24.'te gösterilmektedir. Tablo 3.24'te görüleceği üzere üreticilerin %27,1'inin herhangi bir sivil toplum birliğine üye olmadıkları, üye olanların da %70,0'i ziraat odasını, %2,9'u tarımsal amaçlı kooperatifleri tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 3.25. Organik Tarımla Uğraşan Üreticilerin Sosyal Güvenceye Sahip Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet	104	33,2
Hayır	209	66,8
Toplam	313	100,0

Şekil 3. 18. Organik Tarımla Uğraşan Üreticilerin Sosyal Güvenceye Sahip Olup Olmama Durumlarına Göre Dağılımı

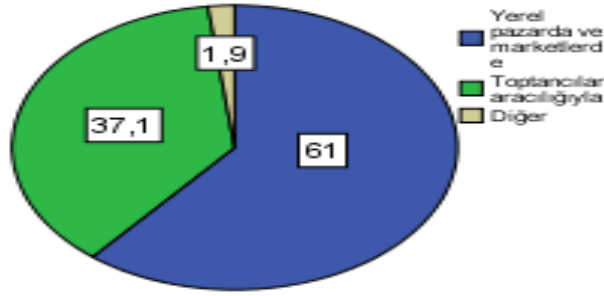
Tablo 3.25.'de organik tarımla iştegal eden çiftçilerin sosyal güvence kapsamında yer alıp almamalarıyla ilgili durumlara yanıt bulunmaya çalışılmıştır. Bu soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde tarımsal üretim yapanların %66,8 oranındaki büyük bir bölümü hiçbir sosyal güvence kapsamında yer almadıkları ifade edilmiş; buna karşın yalnızca %33,2'sinin sosyal güvenceye sahip olduğu görülmüştür. Bu sebeple organik tarım üretimi yapanların sağlıklı bir biçimde yaşayabilmeleri kazançlarının yetersiz olduğu tespitine varılmıştır.

3.4.5. Pazarlama ve Finans Dair Sorular

Üreticilere organik ürünün nasıl satışa sunulduğu ve organik ürünün üretilmesi safhasında çeşitli kredilerin kullanılıp kullanılmadığı, bu kredilerden beklenen desteğin görülüp görülmediği cevapları aranmıştır. Üreticiler pazarlarda ve marketlerde ürünlerini satarak bu aşamada çok şey öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 3.26. Organik Ürünün Pazarlanmasında Hangi Yolların Tercih Edileceğine Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Yerel pazarda ve marketlerde	191	61,0
Toptancılar aracılığıyla	116	37,1
Diğer	6	1,9
Toplam	313	100,0

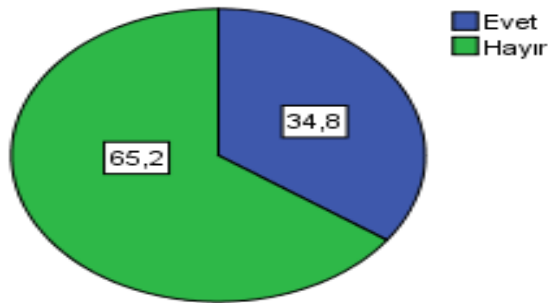

Şekil 3. 19. Organik Ürünün Pazarlanmasında Hangi Yolların Tercih Edileceğine Göre Dağılımı

Tablo 3.26.'da organik üretimle elde edilen mahsulün pazarlanması için takip edilecek yöntemlerle ilgili üreticilerin verdikleri cevaplar yer almaktadır. Üreticilerin en çok rağbet ettikleri pazarlama metodu 191 kişi ile yerel pazar ve market ön plana çıkmaktadır. Bunu sırasıyla toptancılar aracılığıyla ve diğer pazarlama yöntemleri takip etmektedir. Organik ürünün pazarlanmasında genel olarak yerel pazar ve marketler öne çıkmaktadır.

Tablo 3.27. Devletin Yapmış Olduğu Organik Tarım Desteklemelerinin Yeterli Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet	109	34,8
Hayır	204	65,2
Toplam	313	100,0

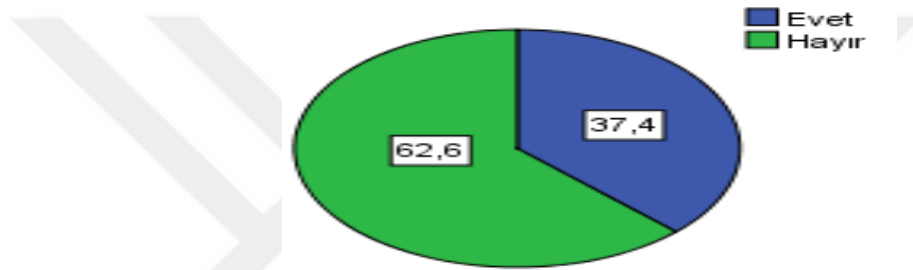
Şekil 3. 20. Devletin Yapmış Olduğu Organik Tarım Desteklemelerinin Yeterli Bulunup Bulunmama Durumuna Göre Dağılımı

“Devletin yapmış olduğu organik tarımsal desteklemeleri yeterli görüyor musunuz?” sorusuna üreticilerin vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.27.'de

bulunmaktadır. Üreticilerin büyük bir çoğunluğunun organik tarımla ilgili devlet desteklemesinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 3.28. Üreticilerin Organik Tarımsal Üretim İle İlgili Uygun Kredi Olanaklarını Elde Edip Edememe Durumuna İlişkin Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Evet	117	37,4
Hayır	196	62,6
Toplam	313	100,0

Şekil 3. 21. Üreticilerin Organik Tarımsal Üretim İle İlgili Uygun Kredi Olanaklarını Elde Edip Edememe Durumuna İlişkin Düşünceleri

Araştırmaya katılan üreticilerin organik tarımsal üretim ile ilgili uygun kredi imkânlarından faydalanmalarıyla ilgili vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.28.'de ortaya konulmuştur. Organik üretim yapanlar, organik tarım üretimlerini teşvike yönelik kredi imkânlarına ulaşmalarının ne oranda zor olduğuyla ilgili soruya %62,6 gibi yüksek bir oranda “Hayır” yanıtını vererek ifade etmişlerdir. Vermiş oldukları yanıtlardan da anlaşılacağı üzere uygun krediye ulaşabilmekte ilgili üreticilerin problemler yaşadıkları görülmektedir.

3.4.6. Organik Tarım Üreticilerinin Düşüncelerine Dair Sorular

Çalışmanın bu kısmında, 2016 yılındaki organik tarımsal üretim yapanların düşünceleri yansıtılmıştır. Bu durum, 5’li likert ölçeği baz alınarak sorular yöneltmek suretiyle değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.29. Organik Tarım Üretiminin Piyasa Durumu Konusunda Üreticinin Bilgi Düzeyinin Yeterliliğine Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	-	-
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	159	50,8
Kesinlikle Katılıyorum	154	49,2
Toplam	313	100,0

“Organik tarım üretiminin piyasa durumu konusunda üreticinin bilgi düzeyini yeterli buluyorum” önermesine katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.29.’da yansıtılmıştır. Organik tarım üretiminin pazar durumlarıyla ilgili konuda çiftçilerin bilgi seviyelerinin yeterlilik durumunu ölçmeyi amaçlayan önermeye 159 kişi “Katılıyorum” ve 154 kişi “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vererek katılmışlardır. Bu cevaplar tahlil edildiğinde organik tarım üretimi yapanların pazarın durumuyla ilgili bilgi seviyelerinin yeter derecede olduğu kanaatine varılacaktır.

Tablo 3.30. Organik Tarım Üretiminin İhracata Katkısı Konusunda Üreticinin Bilgi Düzeyinin Yeterliliğine Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	-	-
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	153	48,9
Kesinlikle Katılıyorum	160	51,1
Toplam	313	100,0

Organik üretimle uğraşan 313 kişilik üretici grubunun “Organik tarım üretiminin ihracata katkısı konusunda üreticinin bilgi düzeyini yeterli buluyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.30.’da verilmiştir. Bu soruya %51,1’i “Kesinlikle Katılıyorum” ve %48,9’u ise “Katılıyorum” cevabı vermişlerdir. Buradan hareketle üreticilik yapanların tarımsal üretimlerinin ihracata katkıları hakkında bilgilerinin yeterli düzeyde olduğu sonucuna ulaşılabacaktır.

Tablo 3.31. Organik Tarım Ürününün Pazarlama Yollarının Yeterliliğine Dair Düşünceleri

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	140	44,7
Katılmıyorum	77	24,6
Kararsızım	11	3,5
Katılıyorum	74	23,6
Kesinlikle Katılıyorum	11	3,5
Toplam	313	100,0

Araştırmadan elde edilen verilere göre “Organik tarım ürünlerinin pazarlama yollarını yeterli buluyorum” görüşüne vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.31.’de yansıtılmaktadır. Anket sorularına cevap veren üreticilerin %44,7 gibi bir kısmı “Kesinlikle Katılmıyorum” yanıtını vermek suretiyle pazarlama yollarının yetersiz olduğuyla ilgili düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yani üreticilerin organik tarım üretimi bakımından pazarlama yollarının gelişmemesi, üretilen ürünlerin istenilen piyasalarda satılmasının kolay olmayacağı anlamındadır.

Tablo 3.32. Organik Tarım Üretimi İle İlgili Olarak Devlet Tarafından Yapılan Desteklemelerin Yeterliliğine Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	128	40,9
Katılmıyorum	151	48,2
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	34	10,9
Kesinlikle Katılıyorum	-	-
Toplam	313	100,0

Tablo 3.32.’de “Organik tarımsal üretim için devlet tarafından yapılan desteklerin yeterliliği” önermesine vermiş oldukları yanıtlar bulunmaktadır. Anketteki sorulara cevap veren üreticilerin %89,1’i devletin verdiği desteklemenin yeteri seviyede bulunmadığını düşünmektedir. Netice itibariyle; organik tarım üretimi yapan üreticiler devlet desteklerinin yeterli olmadığı kanısındadırlar.

Tablo 3.33. Organik Tarımsal Üretim Yaparken Devletin İmkânlarından Faydalanılıp Faydalanılmadığına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	41	13,1
Katılmıyorum	242	77,3
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	30	9,6
Kesinlikle Katılıyorum	-	-
Toplam	313	100,0

Ankete katılmış olan organik üreticilerin “Devletin her türlü imkânlarını değerlendiriyorum” görüşüne vermiş oldukları cevaplar, Tablo 3.33.’de verilmektedir. Üreticilerin %90,4’ü gibi büyük bir bölümü devletin sağladığı olanaklardan yararlanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3.84. Organik Tarımın Üreticiyi Kazanç Yönünden Memnun Ettiğine Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	122	39,0
Katılmıyorum	167	53,4
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	24	7,7
Kesinlikle Katılıyorum	-	-
Toplam	313	100,0

“Organik tarımın üreticiyi kazanç yönünden memnun ettiğini düşünüyorum” önermesine verilmiş olan yanıtlar Tablo 3.34.’de gösterilmiştir. Anket sorularına katılan üreticilerin organik tarımsal üretimin kendilerine sağladığı kazançtan hoşnutsuzlukları tespit edilmektedir. Ankete katılmış üreticilerin sadece %7,7’si kazanç yönünden memnun oldukları görülmüştür.

Tablo 3.35. Organik Tarımsal Üretim Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Göçü Azaltacağına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	-	-
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	133	42,5
Kesinlikle Katılıyorum	180	57,5
Toplam	313	100,0

“Organik tarımsal üretim sayesinde kırsal kesimden kentsel kesime göçün azalacağını düşünüyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.35.’de yansıtılmıştır. Anket sorularına cevap verenlerin organik üretim sürecinin kırsaldan kente göçün hızını azaltacağıyla ilgili önermeye %100’lük bir katılım görülmektedir. Bu doğrultuda ankete katılanlara göre, organik tarımsal üretimde artış sağlanmasıyla beraber kırsaldan kentsel bölgelere olan göçü azaltması yönünde katkı sağlayacaktır. Tablo 3.36. Organik Tarımsal Üretimin İl Ekonomisine Katkı Sağlayacağına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	-	-
Kararsızım	6	1,9
Katılıyorum	143	45,7
Kesinlikle Katılıyorum	164	52,4
Toplam	313	100,0

“Yapılan organik tarımsal üretimin il ekonomisine katkı yapacağını düşünüyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.36.’da bulunmaktadır. Organik tarımsal üretim yapmakta olan üreticilerin %98,1’i organik tarımsal üretimleriyle il ekonomisine katkı sağlayacakları kanısındadırlar. Bunun aksine bir yanıt veren olmamıştır. Yalnızca 6 üretici kararsızlığını ifade etmiştir.

Tablo 3.37. Organik Tarım Neticesinde Yeni İstihdam Alanlarının Olacağına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	-	-
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	170	54,3
Kesinlikle Katılıyorum	143	45,7
Toplam	313	100,0

“Organik tarım neticesinde yeni istihdam alanlarının olacağını düşünüyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.37.’de bulunmaktadır. Tablodan anlaşıldığı gibi üreticilerin %100’ü de organik tarımsal faaliyetlerinin bireylere farklı iş olanakları açacağını düşünmektedir. Netice itibariyle, organik tarımsal üretim yapanlara göre organik tarımsal faaliyetler istihdamı artıracığı kanısındadır.

Tablo 3.38. Organik Tarım Alanında Üretim Yapmayı Diğer Tarım Çeşitlerine Göre Daha Karlı Bulma Durumuna Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	-	-
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	192	61,3
Kesinlikle Katılıyorum	121	38,7
Toplam	313	100,0

“Organik tarımı diğer tarım çeşitlerine göre daha karlı buluyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.38.’de gösterilmektedir. Anketin sorularını yanıtlayan organik tarımsal üretim yapanlar, organik veya diğer üretimlerle ilgili konuda hangi tarımsal yöntemin daha kazançlı olacağına dair genel eğilim %100’lük bir oranla organik tarımdan yana ağır basmaktadır.

Tablo 3.39. İleriki Yıllarda Organik Tarımın Her Alanında Üretim Yapmaya Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	5	1,6
Kararsızım	51	16,3
Katılıyorum	147	47,0
Kesinlikle Katılıyorum	110	35,1
Toplam	313	100,0

Araştırma kapsamında “İleriki yıllarda organik tarımın her alanında üretim yapmayı düşünüyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.39.’da gösterilmektedir. Burada, önceki soruyla benzerlik içermekte olan bir durum ortaya çıkmaktadır. Organik tarımsal üretim yapanlar %16,3’e varan bir oranla ileride organik üretim faaliyetlerinin her alanında üretim yapmakla ilgili kararsızlık içindedirler. Ankete katılanların %1,6 oranındaki bir bölümü ise organik tarımsal faaliyetlerin bazı türlerinde üretimi düşünmediklerini ifade etmektedirler.

Tablo 3.40. Organik Tarımı Herkesin Yapması Konusunda Tavsiyelerde Bulunulmasına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-
Katılmıyorum	5	1,6
Kararsızım	12	3,8
Katılıyorum	195	62,3
Kesinlikle Katılıyorum	101	32,3
Toplam	313	100,0

Araştırmaya katılan üreticilerin “Organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye ederim” önermesine vermiş oldukları cevaplar Tablo 3.40.’da bulunmaktadır. Buradaki verilere göre organik tarımla iştigal eden üreticiler öteki üreticilerin de organik tarımsal faaliyetlerde bulunmasıyla ilgili konuda %94,6’lık bir oranın olumlu bir görüş bildirdikleri görülmektedir. Araştırmaya katılanların %3,8’i de bu soruda kararsız kalmışlardır.

Tablo 3.41. Tarımda Verilen Desteklemelerin Amacına Ulaşıp Ulaşmadığına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	30	9,6
Katılmıyorum	11	3,5
Kararsızım	12	3,8
Katılıyorum	180	57,5
Kesinlikle Katılıyorum	80	25,6
Toplam	313	100,0

“Tarımda verilen desteklemelerin amacına ulaştığını düşünüyorum” önermesine vermiş oldukları yanıtlar Tablo 3.41.’de bulunmaktadır. Ankete katılmış olan üreticilerin tarımda verilen desteklemelerin amacına ulaştığına dair önermeye %83,1’lik büyük bir oranla amacına ulaştığını düşünmektedirler. Ankete katılan üreticilerin %13,1’lik kısmı da bu önermeye katılmadıklarını bildirmişlerdir.

Tablo 3.42. Üreticilerin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı/İl Müdürlüğü Personellerinden Yeterli Teknik Destek Alıp Almadıklarına Dair Düşünceler

Cevaplar	Adet	Yüzde(%)
Kesinlikle Katılmıyorum	36	11,5
Katılmıyorum	36	11,5
Kararsızım	-	-
Katılıyorum	174	55,6
Kesinlikle Katılıyorum	67	21,4
Toplam	313	100,0

Katılımcıların “Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı/İl Müdürlüğü personellerinden yeterli teknik destek alıyorum” önermesine vermiş oldukları cevaplar Tablo 3.42.’de gösterilmektedir. Buna göre organik tarım alanında çalışan üreticilerin %77’lik bir kısmı yeterince teknik destek aldıklarını ifade ederken, bunun aksine üreticilerin %23’lük bir kısmı da herhangi bir teknik destek almadıklarını bildirmişlerdir.

3.4.7. Ki – Kare Analizi (Chi – Square Test)

Yaptığımız anket çalışmasındaki bu bölümde cinsiyet, eğitim seviyesi gibi demografik etkenlerle beraber istihdam, gelir seviyesi, pazarlama gibi iktisadi faktörler birbiri ile ilişkilendirilmek suretiyle çapraz test yöntemiyle aralarında bulunan anlamlılık seviyeleri yorumlanmaya çalışılmıştır.

3.4.7.1. Cinsiyete Göre Üreticileri Organik Tarım Yapmaya Yönelten Faktör Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların cinsiyete göre üreticileri organik tarım yapmaya yönelten faktör arasında bir ilişki vardır. Bu iki değişken birbirinden bağımsız değildir. Bu değişkenlerin istatistiği bakımından anlamlı olduğu kabul edilir.

Tablo 3.43. Cinsiyete Göre Üreticileri Organik Tarım Yapmaya Yönelten Faktör Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

CİNSİYET		ÜRETİCİLERİ ORGANİK TARIM YAPMAYA YÖNELTEN FAKTÖRLER				Toplam
		Masrafların daha az olması	İnsan sağlığına önem verilmesi	Organik tarımın geleneksel tarıma göre daha karlı olması	Ürünlerin daha kolay satılması garantisini	
Erkek	Sayı	30	6	80	135	251
	%	12.0	2.4	31.9	53.8	100
Kadın	Sayı	0	20	33	9	62
	%	0	32.3	53.2	14.5	100
Toplam	Sayı	30	26	113	144	313
	%	9.6	8.3	36.1	46.0	100

$$\chi^2=11,365 \quad sd = 1 \quad p =0,001$$

Tablo 3.43.'de cinsiyet değişkenine göre üreticileri organik tarım yapmaya yönelten faktöre verilen cevaplar gösterilmektedir. Bu çalışmayla varılan sonuçlar, cinsiyet değişkeni bakımından ele alındığında ankete katılmış olan erkeklerin %53,8'i, kadınların %14,5'i ürünlerin daha kolay satılma garantisini, erkeklerin %31,9'u ve kadınların %53,2'si organik tarımın geleneksel tarıma göre daha karlı olmasını en önemli faktörler olarak görmüşlerdir. Böylece ürünlerin kolayca satılması ve daha karlı olması organik tarım yapılmasını cazip kılmaktadır. Sonuç olarak, organik tarım yapmaya yönelten faktörler cinsiyete göre değişkenlik göstermektedir.

3.4.7.2. Cinsiyete Göre Organik Tarım Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların cinsiyete göre organik tarım alanında faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşuna üyelik arasında istatistikleri açısından anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki değişken birbirinden bağımsız değildir.

Tablo 3.44. Cinsiyete Göre Tarımsal Alanda Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarına Üyelik Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

CİNSİYET		SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA ÜYELİK DURUMU			Toplam
		Ziraat odası	Tarımsal amaçlı kooperatif	Herhangi bir sivil toplum birliğine üye değilim	
Erkek	Sayı	192	7	52	251
	%	76.5	2.8	20.7	100
Kadın	Sayı	27	2	33	62
	%	43.5	3.2	53.2	100
Toplam	Sayı	219	9	85	313
	%	70.0	2.9	27.2	100

$$\chi^2=27,002 \quad sd = 2 \quad p=0,001$$

Bu çalışmayla sağlanan veriler sonucunda burada bulunan farklılığa neden olan kesim, yani χ^2 'nin en yüksek değeri almasında, ziraat odasına kadınların üye olmasının yarattığı etkiden kaynaklanmaktadır. Beklenen değerler, gözlenen değerlerden uzaktadır. Ankete katılan erkeklerin %76,5'i, kadınların ise %43,5'i ziraat odasına, erkeklerin %2,8'i, kadınların %3,2'si tarımsal amaçlı kooperatiflere üyedirler. Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumları cinsiyetlerine göre değişiklik göstermektedir. Sivil toplum kuruluşunda üyeliği bulunan üreticiler devlet tarafından verilen bütün desteklemeler hakkında bilgi sahibi olup bu destekleri kullanmaktadırlar. Böylece üreticiler ekonomik anlamda gelişimlerini sürdürmektedirler.

3.4.7.3. Cinsiyete Göre Organik Ürünün Pazarlanması Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların cinsiyet ile organik ürünün pazarlanması arasında istatistiği bakımından anlamsız bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki özellik birbirlerinden bağımsız olduğu yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.45. Cinsiyete Göre Organik Tarım Ürünün Pazarlanması Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

CİNSİYET		ORGANİK TARIM ÜRÜNÜNÜN PAZARLANMA YOLLARI			Toplam
		Yerel pazarda ve marketlerde	Toptancılar aracılığıyla	Diğer	
Erkek	Sayı	154	91	6	251
	%	61.4	36.3	2.4	100
Kadın	Sayı	37	25	0	62
	%	59.7	40.3	0	100
Toplam	Sayı	191	116	6	313
	%	61.0	37.1	1.9	100

$$\chi^2=1,727 \quad sd = 2 \quad p=0,422$$

Cinsiyete göre organik ürünün pazarlanması arasındaki ilişki Tablo 3.45.'de gösterilmektedir. Organik ürünün pazarlanması yöntemi olarak hem erkeklerin hem de kadınların büyük bir bölümü(erkeklerin %61,4'ü, kadınların %59,7'si) ürününü yerel pazarda ve marketlerde satmaktadırlar. Sonuç olarak, organik ürünün ne şekilde pazarlandığı cinsiyet açısından bir farklılık göstermemektedir.

3.4.7.4. Eğitim Durumuna Göre Organik Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Edildiğine Dair İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların eğitim durumuna göre organik üretim süreci boyunca kendinizi geliştirmek için ne tür çaba sarf edildiği arasında istatistiği bakımından anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki nitelik birbirinden bağımsız değildir.

Tablo 3.46. Eğitim Durumunun Organik Tarımsal Üretim Süreci Boyunca Kendinizi Geliştirmek İçin Ne Tür Çaba Sarf Edildiğine Dair Ki_ Kare (χ^2) Çapraz Test

EĞİTİM DURUMU		KATILIM DÜZEYLERİ					Toplam
		Eşe dosta soruyorum	İlgili yayınları izliyorum	Yeni tohumlar, yeni ürünler deniyorum	Tarım il müdürlüğü personellerinden destek alıyorum	Gerek duymuyorum	
Okur – yazar değil	Sayı	31	0	41	0	0	72
	%	43.1	0	56.9	0	0	100
Okur - yazar	Sayı	20	0	54	0	6	80
	%	25	0	67.5	0	7.5	100
İlkokul	Sayı	47	3	38	0	0	88
	%	53.4	3.4	43.2	0	0	100
Ortaokul	Sayı	2	9	4	3	0	18
	%	11.1	50	22.2	16.7	0	100
Lise	Sayı	12	20	4	11	0	47
	%	25.5	42.6	8.5	23.4	0	100
Ön lisans ve Lisans	Sayı	0	8	0	0	0	8
	%	0	100	0	0	0	100
Toplam	Sayı	112	40	141	14	6	313
	%	35.8	12.8	45.0	4.5	1.9	100

$$\chi^2 = 246,925 \quad sd = 20 \quad p = 0,000$$

Eğitim durumuna göre organik üretim süreci boyunca kendinizi geliştirmek için ne tür çaba sarf edildiği arasındaki ilişki Tablo 3.46.'da gösterilmiştir. Eğitim durumu açısından okuma – yazma bilmeyenlerin %43,1'i, ilkokul mezunlarının %53,4'ü eşe – dosta sorarak kendilerini geliştirmektedirler. Yine okuma – yazma bilmeyenlerin %56,9'u, okuma – yazma bilenlerin %67,5'i ve ilkokul mezunlarının %43,2'si ise yeni tohumlar, yeni ürünler deneyerek kendilerini geliştirmektedirler. Görüldüğü gibi eğitim düzeyi arttıkça organik tarıma eğilim azalmaktadır, hatta giderek yok olmaktadır. Sonuç olarak, organik üretim süreci boyunca kendini geliştirmek için çaba sarf edenler eğitim düzeyine göre değişkenlik göstermektedirler.

3.4.7.5. Aile Fert Sayısına Göre Yapılan Organik Tarımsal Üretimden Elde Edilen Yıllık Kazanç Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcılarınaile fert sayısına göre yapılan organik tarımsal üretimden elde edilen yıllık kazanç arasındaki

ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yani bu iki nitelik birbirlerinden bağımsız değildir.

Tablo 3.47. Aile Fert Sayısına Göre Yapılan Organik Tarımsal Üretimden Elde Edilen Yıllık Kazanç Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

AİLE FERT SAYISI		ORGANİK TARIMSAL ÜRETİMDEN ELDE EDİLEN YILLIK KAZANÇ			Toplam
		1 – 10.000 TL	10.001 – 30.000 TL	30.001 TL ve üzeri	
2	Sayı	7	8	0	15
	%	46.7	53.3	0	100
3	Sayı	18	15	0	33
	%	54.5	45.5	0	100
4 ve üstü	Sayı	74	169	22	265
	%	27.9	63.8	8.3	100
Toplam	Sayı	99	192	22	313
	%	31.6	61.3	7.0	100

$$\chi^2 = 13,456 \quad sd = 4 \quad p = 0,009$$

Araştırmaya katılan üreticilerin aile fert sayısına göre organik tarımsal üretimden elde ettikleri yıllık kazançla dair tespitler Tablo 3.47.'de gösterilmiştir. Görüldüğü üzere aile fert sayısı arttıkça organik tarımsal üretimden elde edilen yıllık kazanç artış göstermektedir. Aile fert sayısı 4 ve üstü iken %27,9 oranla 1 – 10.000 TL arasında bir gelir elde ederlerken, %63,8 gibi büyük bir oranla 10.001 – 30.000 TL arasında bir yıllık kazanç elde edilmiştir. Organik tarımsal üretimden elde edilen yıllık kazanç aile fert sayısının artış göstermesiyle artmaktadır. Araştırma neticesinde üreticilerin birçoğunun kalabalık aile yapısına sahip olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, organik tarımsal üretimden elde edilen yıllık kazanç aile fert sayısına göre farklılık göstermektedir.

3.4.7.6. Organik Tarım Ürünleri Açısından Pazarlama Yollarına Göre İstihdam Düzeyi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların organik tarım ürünleri bakımından pazarlama yöntemleri ile istihdam seviyesi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır, bu iki nitelik birbirinden bağımsız değildir.

Sonuçlar neticesinde burada bulunan farklılığa χ^2 'nin en yüksek değer alması yol açmıştır. χ^2 'nin en yüksek değer almasında, organik tarım ürünleri bakımından pazarlama yolları ile istihdamın seviyesi arasında olan ilişkiye üreticilerin 'Kesinlikle

Katılmıyorum' yanıtını vermiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Öngörülen veriler, gözlenen değerlerin uzağında bir noktada çıkmıştır.

Tablo 3.48. Organik Tarım Ürünleri Açısından Pazarlama Yollarına Göre İstihdam Düzeyi Arasında Ki_ Kare (χ^2) Çapraz Test

ORGANİK TARIM ÜRÜNLERİNİN PAZARLAMA YOLLARINI YETERLİ BULUYORUM		İSTİHDAM DÜZEYİ		Toplam
		Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Kesinlikle Katılmıyorum	Sayı	60	80	140
	%	42.9	57.1	100
Katılmıyorum	Sayı	77	0	77
	%	100	0	100
Kararsızım	Sayı	0	11	11
	%	0	100	100
Katılıyorum	Sayı	22	52	74
	%	29.7	70.3	100
Kesinlikle Katılıyorum	Sayı	11	0	11
	%	100	0	100
Toplam	Sayı	170	143	313
	%	54.3	45.7	100

$$\chi^2 = 112,528 \quad sd = 4 \quad p = 0,000$$

Organik tarımla iştiğal eden üreticiler bakımından istihdamla pazarlama yöntemleri arasında bulunan ilişkiyi Tablo 3.48. ortaya koymaktadır. Organik tarımsal ürünlerin pazarlanma yollarının düşüklüğüne katılmadığı gibi organik tarım sektörünün istihdamın seviyesini yükselttiğine de katılmayanların oranı, ankete katılanların %42,9'luk bir bölümünü meydana getirmektedir. Organik tarımsal ürünlerin pazarlanma yollarının düşüklüğüne katılmadığı gibi istihdamın seviyesini yüksek bulanlar, anket sorularını cevaplayanların %70,3'ünü meydana getirmektedir. Bu işten anlayan kişiler istihdam edildiği sürece pazarlama yollarının daha da gelişeceği farklı satış alternatifleri oluşturacağı gözlemlenmiştir. Burada organik tarım ürünleri açısından kıyaslandığında istihdam düzeyi pazarlama yollarına göre değişmektedir.

3.4.7.7. Yaşa Göre Üreticilerin Piyasa Durumu Konusunda Bilgi Düzeyi Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların yaşa göre üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeyi arasında istatistiği bakımından

anlam taşıyan bir ilişki yer almaktadır. Bu iki niteliğin birbirlerinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiği bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.49.Yaşa Göre Üreticilerin Piyasa Durumu Konusunda Bilgi Düzeyi Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

YAŞ GRUPLARI		KATILIM DÜZEYLERİ		Toplam
		Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
21 – 30 yaş arası	Sayı	35	20	55
	%	63.6	36.4	100
31 – 40 yaş arası	Sayı	24	7	31
	%	77.4	22.6	100
41 – 50 yaş arası	Sayı	42	52	94
	%	44.7	55.3	100
51 yaş ve üzeri	Sayı	58	75	133
	%	43.6	56.4	100
Toplam	Sayı	159	154	313
	%	50.8	49.2	100

$$\chi^2 = 16,575 \quad sd = 3 \quad p = 0,001$$

Araştırmaya katılan üreticilerin yaşa göre üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeyi arasındaki ilişkinin tespiti Tablo 3.49.'da gösterilmiştir. Tablo 3.49'da 51 yaş ve üzeri üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeylerinin yeterliliği konusunda 'Kesinlikle Katılıyorum' cevabını verenler üreticilerin %56,4 seviyelerinde olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla 41 – 50 yaş arası %55,3, 21 – 30 yaş arası %36,4 ve 31 – 40 yaş arası %22,6'lık oranlarla takip etmektedir. 0 – 20 yaş arasının herhangi bir bilgisi bulunmadığını belirten üreticiler yaş arttıkça bilginin arttığını öngörmüşlerdir. Sonuç olarak; üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeyi yaşa göre değişkenlik göstermektedir.

3.4.7.8. Organik Tarımsal Üretim Yapılıp Yapılmamasına Göre Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmadığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların organik tarımsal üretim yapılmasına göre bu organik ürünün gerçekten organik olup olmadığı arasında istatistiği bakımından anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu iki özellik birbirinden bağımsız olduğu yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan üreticilerin organik tarımsal üretim yapılmasına göre organik bir ürünün gerçekten organik olup olmadığı arasındaki ilişkinin tespiti Tablo

3.50.'de gösterilmiştir. Buna göre sadece organik üretim yapanlarla, ürünün gerçekten organik olduğu anlaşılabilir cevabını verenler toplam katılımcıların %56'sını, organik üretim dışında başka tarım çeşitlerinde uğraş gösteren çiftçilerde, bir ürünün gerçekten organik olduğu anlaşılabilir cevabını verenler toplam katılımcıların %69,5'ini oluşturmaktadırlar. 22 kişi ise organik bir ürünün gerçekten organik olup olmadığı konusunda fikirleri olmadığını beyan etmişlerdir. Sonuç olarak; organik bir ürünün gerçekten organik olup olmadığı düşüncesi, yapılan tarım çeşidine göre değişiklik göstermektedir.

Tablo 3.50. Organik Tarımsal Üretim Yapılıp Yapılmamasına Göre Organik Bir Ürünün Gerçekten Organik Olup Olmadığı Arasında Ki_ Kare (χ^2) Çapraz Test

SADECE ORGANİK TARIMSAL ÜRETİM YAPILIP YAPILMADIĞI		ORGANİK BİR ÜRÜNÜN GERÇEKTEN ORGANİK OLUP OLMADIĞI			Toplam
		Anlaşılabilir	Anlaşılamaz	Fikrim yok	
Evet	Sayı	93	51	22	166
	%	56.0	30.7	13.3	100
Hayır	Sayı	98	31	12	141
	%	69.5	22.0	8.5	100
Kısmen	Sayı	5	0	1	6
	%	83.3	0	16.7	100
Toplam	Sayı	196	82	35	313
	%	62.6	26.2	11.2	100

$$\chi^2 = 8,153$$

$$sd = 4$$

$$p = 0,86$$

3.4.7.9. Organik Tarım Yapma Süresine Göre Organik Tarımı Herkesin Yapmasını Tavsiye Etme Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların organik tarım yapma süresine göre organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye etmesi arasında istatistiği bakımından anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki niteliğin birbirinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.51. Organik Tarım Yapma Süresine Göre Organik Tarımı Herkesin Yapmasını Tavsiye Etme Arasında Ki_ Kare (χ^2) Çapraz Test

ORGANİK TARIMIN YAPILMA SÜRESİ		ORGANİK TARIMI HARKESİN YAPMASINI TAVSİYE EDİYORUM				Toplam
		Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
0 – 5 yıl	Sayı	0	0	27	24	51
	%	0	0	52.9	47.1	100
6 – 10 yıl	Sayı	0	0	15	9	24
	%	0	0	62.5	37.5	100
11 – 20 yıl	Sayı	0	6	63	9	78
	%	0	7.7	80.8	11.5	100
20 yıl ve üzeri	Sayı	5	6	90	59	160
	%	3.1	3.8	56.3	36.9	100
Toplam	Sayı	5	12	195	101	313
	%	1.6	3.8	62.3	32.3	100

$$\chi^2 = 31,717 \quad sd = 9 \quad p = 0,000$$

Organik tarım yapma süresine göre organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye etme arasındaki ilişki Tablo 3.51.'de gösterilmiştir. Yıllar açısından değerlendirdiğimizde 20 yıl ve üzeri organik tarım yapan üreticiler %93,2'lik bir oranla organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye etmektedirler. Toplamda 12 kişi %3,8'lik bir oranla organik tarımı herkesin yapması konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Organik tarımı tavsiye etmeyenler ise 20 ve yıl üzeri organik tarımla uğraşan işten bıkmış derecesine gelip 5 kişilik %1,6'luk oranla tavsiye etmemektedirler. Sonuç olarak; üreticilerin organik tarımdaki etkin faaliyet yıllarına göre görüşleri değişkenlik göstermektedir.

3.4.7.10. Eğitim Durumuna Göre Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığı Arasındaki İlişkinin Tespiti

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların eğitim durumuna göre organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alınıp alınmadığı arasında istatistiksel açıdan anlam taşıyan bir ilişki yer almaktadır. Bu iki niteliğin birbirlerinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.52. Eğitim Durumuna Göre Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığı Arasında Ki_ Kare (χ^2) Çapraz Test

EĞİTİM DURUMU		KATILIM DÜZEYLERİ			Toplam
		Evet	Hayır	Almayı düşünüyorum	
Okur – yazar değil	Sayı	5	67	0	72
	%	6.9	93.1	0	100
Okur - yazar	Sayı	5	75	0	80
	%	6.3	93.8	0	100
İlkokul	Sayı	6	82	0	88
	%	6.8	93.2	0	100
Ortaokul	Sayı	10	6	2	18
	%	55.6	33.3	11.1	100
Lise	Sayı	27	10	10	47
	%	57.4	21.3	21.3	100
Ön lisans ve lisans	Sayı	8	0	0	8
	%	100	0	0	100
Toplam	Sayı	61	240	12	313
	%	19.5	76.7	3.8	100

$$\chi^2=180,964 \quad sd = 10 \quad p=0,000$$

Eğitim durumuna göre organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alınıp alınmadığı arasındaki ilişki Tablo 3.52.'de gösterilmiştir. Sonuçlar neticesinde buradaki farklılığa χ^2 'nin en yüksek değer alması yol açmıştır. χ^2 'nin en yüksek değer almasında, eğitim durumuna göre organik tarımla ilgili eğitim alınmamasıdır. Yani eğitim düzeyi arttıkça yapılan anket sayısı azalmış ve bu oran %0'lara kadar inmiştir. Sonuç olarak beklenen değerler, gözlenen değerlerden uzak noktada çıkmıştır. Burada en yüksek oran sadece okuma yazma bilen organik tarımsal üretimle ilgili eğitim almayan üreticilerin oranı %93,8'lerde, okur – yazar olanların organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alanların oranı 5 kişi ile % 6,3'ler de görülmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça organik tarımla ilgili eğitim alımının azaldığı neredeyse hiç alınmadığı görülmektedir. Sonuç olarak, organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alınıp alınmadığı eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir.

3.4.7.11. Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Organik Tarımın Yapılma Süresi Arasındaki İlişkinin Tespiti

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların arazi mülkiyet durumuna göre organik tarımın yapılma süresi arasında istatistiksel bakımdan anlam

taşıyan bir ilişki yer almaktadır. Bu iki niteliğin birbirinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.53. Arazi Mülkiyet Durumuna Göre Organik Tarımın Yapılma Süresi Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

ARAZİ MÜLKİYET DURUMU		ORGANİK TARIM YAPILMA SÜRESİ				Toplam
		0 – 5 yıl	6 – 10 yıl	11 – 20 yıl	20 yıl ve üzeri	
Mülk	Sayı	33	24	69	148	274
	%	12.0	8.8	25.2	54.0	100
Kira	Sayı	0	0	0	8	8
	%	0	0	0	100.0	100
Ortakçı	Sayı	18	0	9	4	31
	%	58.1	0	29.0	12.9	100
Toplam	Sayı	51	24	78	160	313
	%	16.3	7.7	24.9	51.1	100

$$\chi^2 = 56,209 \quad sd = 6 \quad p = 0,000$$

Araştırmaya katılan üreticilerin arazi mülkiyet durumuna göre organik tarım yapılma süresine dair tespitler Tablo 3.53.'de gösterilmiştir. Görüldüğü üzere 148 kişi %54'lük oranla 20 yıl ve üzeri organik tarımla uğraşarak kendi mülklerinin sahibi olmuş, bunu 69 kişi 25.2'lik oranla 11 – 20 yıl arası çalışanlar takip etmiştir. Organik tarımla uğraşarak kiracı olan neredeyse yok denecek kadar azdır. 20 yılı aşkın süredir bu işi yapıp da sadece 8 kişi mülk sahibi olmamıştır. Henüz tarımla uğraşmaya yeni başlayan kişiler ise ortakçılık yöntemine başvurmaktadır. Görüldüğü üzere 0 – 5 yıl arası organik tarım yapan kişiler %58.1'lik bir kısmı oluşturmaktadır. Bu oran tecrübe arttıkça düşmektedir. Sonuç olarak; organik tarımla yıllardır uğraşan üreticilerin birçoğu kendi mülklerini edinmiş yeni başlayan üreticiler ise çokta riske girmeyip ortakçılık yöntemine başvurmuşlardır.

3.4.7.12. Eğitim Durumuna Göre Üreticilerin Herhangi Bir Sosyal Güvencelerinin Olup Olmadığına Dair İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcıların eğitim durumuna göre üreticilerin herhangi bir sosyal güvencelerinin olup olmadığı arasında istatistiksel bakımdan anlam taşıyan bir ilişki yer almaktadır. Bu iki niteliğin birbirinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.54. Eğitim Durumuna Göre Üreticilerin Herhangi Bir Sosyal Güvencelerinin Olup Olmadığına Dair Ki_ Kare (χ^2) Çapraz Test

EĞİTİM DURUMU		SOSYAL GÜVENCE DURUMU		Toplam
		Evet	Hayır	
Okur – yazar değil	Sayı	23	49	72
	%	31.9	68.1	100
Okur - yazar	Sayı	26	54	80
	%	32.5	67.5	100
İlkokul	Sayı	55	33	88
	%	62.5	37.5	100
Ortaokul	Sayı	0	18	18
	%	0	100	100
Lise	Sayı	0	47	47
	%	0	100	100
Ön lisans ve Lisans	Sayı	0	8	8
	%	0	100	100
Toplam	Sayı	104	209	313
	%	33.2	66.8	100

$$\chi^2 = 70,386 \quad sd = 5 \quad p = 0,000$$

Ankete katılan üreticilerin eğitim durumuna göre sosyal güvencelerinin olup olmadığına dair tespitler Tablo 3.54.'de gösterilmiştir. Görüldüğü üzere ankete katılan 72 kişilik okur – yazar olmayandan 49 kişilik %68.1'lik büyük bir oranla sosyal güvencelerinin olmadığını belirtmişlerdir. Ankete katılan 80 okur - yazar üreticiden 54 kişi 67.5'lik bir oranla sosyal güvenceye ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Ancak tabloya bakıldığında 18 kişilik ortaokul mezunu, 47 lise mezunu 8 kişilik üniversite mezunlarının %100'lük kısmı sosyal güvencenin çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Sonuç olarak; eğitim düzeyi arttıkça bilinçlenen üreticiler sosyal güvencenin şart olduğunu buna bağlı olarak okumamış üreticileri bilinçlendirmenin farkında olduklarını söylemişlerdir.

3.4.7.13. Aile Fert Sayısına Göre Üreticilerin Çiftçilik Dışında Başka Bir İşle Uğraşılıp Uğraşılmadığı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcılarınaile fert sayısına göre üreticilerin çiftçilik dışında başka bir işle uğraşıp uğraşmadıkları arasında istatistiksel bakımdan anlam taşıyan bir ilişki yer almaktadır. Bu iki niteliğin birbirinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.55. Aile Fert Sayısına Göre Üreticilerin Çiftçilik Dışında Başka Bir İşle Uğraşılıp Uğraşılmadığı Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

ÇİFTÇİLİK DIŞINDA BAŞKA BİR İŞLE UĞRAŞIYOR MUSUNUZ?		AİLE FERT SAYISI			Toplam
		2	3	4 ve üstü	
Evet	Sayı	0	21	91	112
	%	0	18.8	81.3	100
Hayır	Sayı	15	12	174	201
	%	7.5	6.0	86.6	100
Toplam	Sayı	15	33	265	313
	%	4.8	10.5	84.7	100

$$\chi^2 = 19,740 \quad sd = 2 \quad p = 0,000$$

Araştırmaya katılan üreticilerin aile fert sayısına göre çiftçilik dışında başka bir işle uğraşılıp uğraşılmadığına dair tespitler Tablo 3.55.'de gösterilmiştir. Görüldüğü üzere aile fert sayısı 4 ve üstü iken 91 kişi % 81.3'lük oranla çiftçilik dışında başka bir işle uğraştıklarını belirtmişlerdir. Bu oran aile fert sayısı azaldıkça %0'lara kadar gerilemiştir. Yani ailedeki birey sayısı çoğaldıkça üreticiler başka işlere eğilmek zorunda kalmışlardır. Ancak bunun aksine 174 kişilik %86.6'lık bir oranla üreticiler tek bir işin üstesinden gelemediklerini, bir kısım ise ailesine vakit ayırmak adına başka bir işe girişmediklerini belirtmişlerdir.

3.4.7.14. Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığına Göre Organik Tarımsal Üretim Sayesinde Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Göçün Azalacağını Düşünüyorum Arasındaki İlişkinin Tespiti

Yapılan χ^2 testinde, 0,05 anlamlılık seviyesinde katılımcılarına ile fert sayısına göre üreticilerin çiftçilik dışında başka bir işle uğraşıp uğraşmadıkları süresi arasında istatistiksel bakımdan anlam taşıyan bir ilişki yer almaktadır. Bu iki niteliğin birbirinden bağımsız olmadığı yönünde istatistiki bulgular elde edilmiştir.

Tablo 3.56. Organik Tarımsal Üretimle İlgili Eğitim Alınıp Alınmadığına Göre Organik Tarımsal Üretim Sayesinde Kırsal Kesimden Kentsel Kesime Göçün Azalacağını Düşünüyorum Arasında Ki_Kare (χ^2) Çapraz Test

ORGANİK TARIMSAL ÜRETİMLE İLGİLİ EĞİTİM ALDINIZ MI?		ORGANİK TARIMSAL ÜRETİM SAYESİNDE KIRSAL KESİMDEN KENTSEL KESİME GÖÇÜN AZALACAĞINI DÜŞÜNÜYORUM		Toplam
		Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Evet	Sayı	38	23	61
	%	62.3	37.7	100
Hayır	Sayı	95	145	240
	%	39.6	60.4	100
Almayı düşünüyorum	Sayı	0	12	12
	%	0	100	100
Toplam	Sayı	133	180	313
	%	42.5	57.5	100

$$\chi^2 = 19,740 \quad sd = 2 \quad p = 0,000$$

Araştırmaya katılan üreticilerin “Organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alıp almadıklarına göre organik tarımsal üretim sonucunda kırsal bölgelerden kentsel bölgeye göçün azalacağını düşünüyorum” görüşüne ait tespitler Tablo 3.56.’da gösterilmiştir. Buna göre organik üretimle ilgili eğitim alan 61 kişi, eğitim almayan 240 kişi ve almayı düşünen 12 kişi aynı düşünceye sahip olup organik tarımsal üretim sonucunda kırsal kesimden kentsel kesime olan göçün azalacağı görüşündedirler. Eğitim almayan üreticiler mutlaka yetkililer tarafından bilgilendirilmek ve organik tarımın daha iyi desteklenerek iyi gelirler elde etmeyi vurgulamış ve şehirlere mecburi göçü istemediklerini belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanın hayatını sürdürebilmesi için gereken gıdaları karşılayabilmek amacıyla çevresel unsurlara egemenliğini hızlı bir şekilde yükseltme yolu aramıştır. Tarımsal alanda kullanılmakta olan bazı hatalı yöntemler ve faaliyetlerin giderek büyüyen dünya nüfusunun asıl gereksinimlerini karşılamak adına birim alanlarda daha yüksek verimliliğe ulaşabilmek amacıyla yeni teknikler geliştirilme çabası içerisinde girilmiştir. Tarımda giderek artış gösteren gübre, hormon ve sentetik kimyevi maddelerin kullanılması insanoğlunun sağlığı bakımından farklı sorunlarla karşılaşmasına bununla birlikte tarımsal faaliyetlerin unsurlarından toprağın, suyun, havanın ve çevrenin diğer olgularının da zarara uğramasına sebep olmuştur.

Toplumsal yapıda giderek bir sorun haline gelen çevre bilinci ve sağlıklı yaşama bilinci, tarımsal alanlarda kullanılmakta olan yanlış teknik ve uygulamalardan kaynaklanan zararları üretici ve tüketiciler tarafından hissedilir duruma gelmiştir. Nitelikli, sağlık şartlarına uyan ve çevresel dengeye zararı olmayan tarım ürünleri üretmek için öteki tarımsal yöntemlerin alternatifi noktasında olan organik tarımsal metot meydana çıkmıştır.

Dünyada organik ürün üretilmesi 1930'lardan bu yana sürdürülmekte olup organik gıda ürünleri pazarı hızla büyümektedir. Organik tarımsal üretim yapmakta olan ülkeler, organik tarımsal üretim sürecini ülkelerinde yaygınlaştırmış, gelenek haline gelmiş ürünler ile başlatmayı seçmişlerdir. Dünya genelinde aşağı yukarı 130 ülkede, 24,1 milyon hektarlık bir arazide organik tarım faaliyeti sürdürülmektedir.

Organik tarımsal üretimde alanında ön sıralarda olan Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri, tüketim alanında da ön sıralarda yer almaktadır. Bu ülkeler tüketim gereksinimlerinin çoğunu kendi üretimlerinden tedarik etmektedirler. Genel olarak gelişmekte olan ülkelerde üretimin artırılması ve ihracat önemsenirken, gelişmiş ülkelerde hem ithalat hem de kendi üretimleri ile piyasanın talebinin karşılanmasına çalışılmaktadırlar.

Türkiye’de, 1985-1986 yılları arasında yurtdışından artan talepler istikametinde başlayan organik tarımsal etkinlikler, Avrupa’daki gibi üreticilerin başlatmış olduğu bir hareket değildir. Organik tarımsal faaliyetlerin, Türkiye’nin potansiyeli göz önüne alındığında hak ettiği yerin çok uzağında olduğu görülmektedir. Türkiye’de organik tarımla ilgili faaliyetlerin bilinçli bir biçimde yapıldığını söylemek zordur; genel olarak “babadan kalma” diye tanımlanan klasik tekniklerle devam ettirilmektedir. Organik tarım bugüne kadar epeyce masraflı ve karmaşık bir üretme süreci olarak görüldüğü için az ilgi görmüş ve bu tarımsal faaliyetten elde edilen ürünlerin de öncelikle ihraç edilmesi amaçlanmıştır. Organik tarımın içinde bulunduğu koşullar, Türk üreticinin sermaye bakımından mutlaka bir desteğe ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Türk üreticisi organik tarımla ilgili geniş bir bilgi birikimine sahip olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Üreticilere organik tarımla ilgili bilgi verilmesi ve teknolojik gelişmeleri takip etmeleri sağlanmalıdır. Tarım İl Müdürlüklerinin ilgili personelin üreticinin bulunduğu il kapsamında hangi ürünün, hangi şartlarda yüksek verimli ve daha nitelikli olarak elde edileceğine dair üreticileri bilgilendirmeleri gerekmektedir.

Öte yandan, iç piyasada tüketiciye doğal, tabii, köy ürünü gibi birtakım sınıflarla anılmakta olan ürünler, organik ürünlere gibi arz edilmekte, bu durumun tüketicilerin organik ürünlere yaklaşımını ve güven duygusunu etkilemektedir. Tüketicilere her konuda bilgi verilmesi ve tüketicilerde belli bir bilinç düzeyi oluşturulması, organik tarım faaliyetlerinde gelişme sağlanması bakımından büyük bir öneme sahiptir. Bunu gerçekleştirebilmek için bazı otellerin ve restoranların menülerinde, okulların kantininde, fuarlarda ve açık pazar yerlerinde, reklamlarda ve farklı kampanyalarda organik ürünlere yer verilmesini sağlayacak birtakım çalışmalara gidilmelidir. Organik tarımsal üretimin geliştirilmesi amacıyla ülke genelindeki büyük üretici firmaların maddi desteklerini esirgememesi, devletin teşvikleri yanı sıra uluslararası pazarlara açılmaları önemlidir.

Kilis ilinde organik tarımsal alan ve üretici sayısında günden güne yükselme görülmektedir. 2014’te Kilis İl’inde 308 çiftçi üretim yapıyorken, 2015 yılında 465 ve 2016 yılına gelindiğinde ise 530 çiftçi ile üretim yapılmaktadır. Üretim yapılan alan ise 2016 yılında 1.055,000 dekadır. Kilis ilinde en çok zeytin ve üzüm üretimi yapılmaktadır.

Çalışmada yer alan uygulama bölümü dört basamakta değerlendirilmiştir. Kilis ilinde uygulanmış olan anket çalışmasının ilk basamağında, araştırmanın sonunda elde edilen verilerde organik tarımsal üretimle iştigal eden üreticilerden elde edilmiş bulgular aşağıdaki bölümde ana hatlarıyla verilmiştir:

- Ankete katılan organik tarım üreticilerinin organik tarım hakkındaki bilgiyi daha çok aile büyüklerinden, önder çiftçilerden ve organik zeytinyağı üretici birliğinden edindiklerini belirtmişlerdir.

- Ankete katılan organik tarım üreticilerinin %51,1'i 20 yıldan fazla süredir organik tarım yaptığını, %24,9'u 11–20 yıl arasında organik tarım yaptığını dile getirmişlerdir.

- Araştırmaya katılan organik tarım üreticileri organik tarım yapmalarındaki en büyük etkenin %78,9'luk bir oranla geliri artırmak olduğunu belirtmişlerdir.

- Araştırmaya katılanların %51,1'i organik tarım için gerekli sermayeyi kendi imkânlarıyla oluşturduklarını belirtmişlerdir.

- Ankete katılan organik tarım üreticileri üretimlerini gerçekleştirirken %81,2'lik bir oranla hayvansal gübre kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Anket çalışmasının ikinci aşamasında Kilis İl'inde organik tarım yapan üreticilerin organik tarımsal üretimler bakımından durumu aşağıdaki bölümde ana hatlarıyla verilmiştir:

- Ankete katılan üreticilerin %27,2'sinin herhangi bir sivil toplum birliğine üye olmadığı, %66,8'inin herhangi bir sosyal güvencesi olmadığı görülmüştür.

- Ankete katılan organik tarım üreticilerinin üretim yaparken karşı karşıya kaldıkları en önemli avantajın ne olduğuyla ilgili konuda üreticilerin %69,0'lık kısmı ürünlerin getirisinin daha fazla olması ve %29,1'lik kısmı da fiyat avantajı olarak görmüşlerdir.

- Ankete katılan organik tarım üreticilerinin il şartları açısından %78,3'lük bir oranla organik tarımın daha elverişli olduğunu belirtmişlerdir.

- Ankete katılan organik tarım üreticilerinin %80,2'sinin organik tarım ürün satışlarından elde ettikleri kazancın tahsilini nakitle gerçekleştirdikleri görülmüştür. Yani satılan ürünlerin paraya çevrilmesiyle ilgili konuda problemlerle karşılaşılmamaktadır.

- Ankete katılan organik tarım üreticilerin %62,6'lık kısmı organik bir ürünün gerçekten organik olduğu anlaşılabilir cevabını vermişlerdir.

Anket çalışmasının üçüncü aşamasında Kilis İl'inde organik tarımla uğraşan üreticilerin pazarlama ve finans açısından elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

- Ankete katılan organik tarım üreticileri %61,0'lık bir oranla ürünlerini yerel pazarda ve marketlerde pazarladıklarını bildirmişlerdir.

- Organik tarımsal üretim yapan üreticilerin %62,6'sı kredi bulmakla ilgili zorluklarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Üreticilerin %65,2'si devletin yaptığı destek ve teşviklerin yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Anket çalışmasının dördüncü aşamasında Kilis İl'inde organik tarımla iştiğal eden üreticilerin organik tarımsal üretimleri bakımından cinsiyet, eğitim seviyesi gibi nüfus yapısıyla ilgili etkenlerle beraber istihdam, gelir seviyesi, pazarlama gibi kimi iktisadi değişkenler birbirleri ile ilişkilendirilmesiyle anlamlılık seviyeleri belirlenmeye çalışılmış, anket yapılan dönemdeki durum aşağıdaki bölümde ana hatlarıyla verilmiştir:

- Organik tarım yapmaya yönelten faktörler cinsiyete göre değişmektedir.
- Organik tarım alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına üye olma durumları cinsiyet özelliklerine göre değişiklik göstermektedir.
- Organik tarımsal üretimden elde edilen yıllık kazanç aile fert sayısına göre değişkenlik göstermektedir.
- Organik tarımda istihdam düzeyi organik tarım ürünleri açısından pazarlama yollarına göre değişkenlik göstermektedir.
- Organik tarımda üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeyi yaşa göre farklılık göstermektedir.
- Organik tarımsal üretimle ilgili eğitim alınıp alınmadığı üreticilerin eğitim durumuna göre değişmektedir.
- Üreticilerin organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye etme konusundaki görüşleri organik tarım yapma süresine göre değişmektedir.

Kilis ilinde organik tarımsal üretimle uğraşan çiftçilere yapılan anket çalışması sonucunda organik tarımın genel durumu, karşılaşılan sorunlar ile ilgili elde edilen bulgular doğrultusunda yapılan öneriler aşağıda yer almaktadır.

- Organik üretimin geliştirilmesi için devlet teşvik edici önlemler almalıdır. Bunlar; ucuz girdi desteği, gelir desteği, kredi kolaylığı gibi mali destekler olabilir.

- Organik tarımsal üretim yapanların %66,8 oranındaki büyük bir bölümü hiçbir sosyal güvence kapsamında bulunmayıp devletin bunu kendi kapsamında çözmesi gerekmektedir.

- Üretim planlaması, üretici teşvik çalışmaları, pazarlama gibi çok yönlü konularda destekleme çalışmaları yapılmalıdır.

- Organik tarımın hızlı ve sağlıklı gelişmesinde yetişmiş insan gücü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle üretici, işleyici, tüccar, tüketici, kontrol ve sertifikasyoncu, araştırmacı gibi zincirde yer alan tüm aşamalarda, bilinçli bir eğitim sağlanarak bilginin paylaşılması sağlanmalıdır.

- İç pazarın gelişmesi çok sınırlı kalmaktadır. Bunun en baştaki nedeni, halkımızın ekonomik durumunun gelişmiş ülkelere göre daha kötü olmasıdır. Ülkemizde “orta direk” denilen, orta yaşam seviyesi ve buna yakın kesimin çok fazla olması, ekonomik durumun zayıflığını göstermektedir. Organik ürünler pahalı ürünler, yani geleneksel ürünlere göre 2-3 kat pahalı olduğundan, bizde tüketim henüz yaygın değildir. Bizde organik üretim dış pazardan gelen taleplere göre yapılmaktadır. Geleneksel ihraç ürünlerimiz olan kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısı ve fındık gibi ürünler dışardan talep görmektedir.

- Üreticilerin gelir ve eğitim düzeyleri düşüktür. Geleneksel tarımın da problemlerinin esas sebeplerinden biri olan bu sorun, daha fazla bilgi birikimi gerektiren organik tarımda kendisini daha fazla hissettirmektedir. Organik tarımda verim direkt hedef olmayıp, sağlıklı ve kaliteli ürün ön plandadır. Durum böyle olunca, birçok üretici hızlı bir şekilde organik üretim yapmaya yönelememektedir. Ülkemizde bazı kesimlerin de dediği gibi üreticilerin büyük bir kısmı organik tarımı hâlâ atalarımızın, dedelerimizin yaptığı tarım şekliyle algılamaktadırlar. Bu durum da tarımsal üretimin içinde bulunan kişilerin eğitim düzeyleri hakkında bilgi vermektedir. Ürünlerde çıkabilecek hastalık ve zararlılara karşı kullanılacak ilaçların (organik ve organik kökenli) nasıl kullanılacağı bilgi istemektedir. Çünkü bu ilaçların etki tarzları kimyasal ilaçların etki şekillerinden farklıdır. Bitki beslemede kullanılacak gübrelerin çalışma prensipleri organik olduğu için bilgi birikimi ışığında yorumlar gerektirmektedir. Gübreyi, ilacı verdim ve sonuç aldım durumu, organik tarımda söz konusu değildir.

Organik tarımsal üretim yapan üreticiler bakımından, organik tarım ilin ekonomik yapısına önemli katkılar sağlayacaktır. Bunları aşağıdaki bölümde ana hatlarıyla verecek olursak:

► Organik tarım yeni iş imkânları yaratmak suretiyle işsizliğin azalmasını sağlayacaktır.

► Halkın toprağa bağlılığını artırıcı bir rol üstlenecektir.

► Toprağın ve çevrenin kirlenmesi önlenmiş olacaktır.

► Kullanılmayan atıl durumdaki arazinin işlenip daha verimli kullanımının önü açılacaktır.

► Parçalanmış arazileri bütünleştirici bir etki yaratmış olacaktır.

► İl içinde ekonomik gelişmeye hız vererek ihracatın artmasına yönelik önemli etkiler yaratacaktır.

Kilis ilinin en çok önem taşıyan ürünleri zeytin ve üzüm olup, üretiminden ihracına kadar olan sürecinde ortaya çıkan problemlerine karşın devamlı olarak talep görmeleri, bu iki temel ürünün ilin ve ülkenin ekonomisindeki önemini göstermektedir. Devletin, bu sektörü desteklemek amacıyla faizsiz veya düşük faizli ve uzun döneme yayılmış kredi olanakları sağlaması gibi bazı özendirici mekanizmaları çalıştırması faydalı olabilir. Tarımda girişimcilik desteklenmeli, yeni sermaye yöntemleri geliştirilmeli ve üreticilere bu yönde yardım edilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ak, İ. (2007). Ekolojik Tarım ve Hayvancılık. 4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Sözlü Bildiriler, c.1, 490-497, Isparta.
- Akbay, A. ve Usal, G. (2000). Ekolojik Tarımda Çiftçi Gelirleri. Harran Üniversitesi Mühendislik ve Ziraat Fakülteleri, GAP – Çevre Kongreleri, Şanlıurfa.
- Akgüngör, S. (1998). “Issues Related to Marketing and Extension for Sustainable Agricultural Production in Turkey.” Turkish Journal of Agriculture and Forestry, TUBITAK - The Scientific and Technical Research Council of Turkey, Sayı: 22, No: 4
- Altındışli, A. ve Aksoy, U. (2016). Dünya’da ve Türkiye’de Organik Tarım. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Bahçe Bitkileri Bölümü, Bornova – İzmir.
- Atasay, A ve Türemiş, N. (2007). Organik Çilek Yetiştiriciliği Üzerine Araştırmalar, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, TAYEK, 2007 Yılı Bahçe Bitkileri Grubu Bilgi Alışveriş Toplantısı Bildirileri, Yayın No:129, İzmir.
- Atiker, M. (2004). Organik Tarım Nedir? Konya Ticaret Odası Etüt – Araştırma Servisi, Konya.
- Atlı, S. (2005). Orguder ve Dünya’da, AB ülkelerinde Organik Ürün Pazarları ve İhracatındaki Gelişmeler, Şanlıurfa.
- Ayla, D. (2011). Türkiye’de Organik Tarım. (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümü, s.40.
- Babaoğlu, M. (2006). Dünya’da Organik Tarım Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi. Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri, s.683.
- Candemir, S. , Arpacı, B. B. ve Akıncı, İ. E. (2012) Organik Kırmızıbiber Üretiminde Uygulanan Üretim Sistemlerinin Ekonomik Performanslarının Karşılaştırılması, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Tarım ve Doğa Dergisi Cilt 15, Sayı 1
- Çakmakçı, R. ve Erdoğan, Ü.G. (2005). Organik Tarım. Atatürk Üniversitesi İspir Hamza Polat M.Y.O. Yayın No:2. Erzurum.
- Çetin, A. ve Başarır A. (2006). “Organik Tarım ve Kırsal Kalkınma”, Organik Tarımın Sosyo – Ekonomik Sürdürülebilirliğinin Analizi ve Kırsal Kalkınmaya Katkısı. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, s.68 – 82.
- Çetin, N. E. (2005). Dünya’da ve Türkiye’de Organik Tarım Ürünleri Dış Ticareti ve Türkiye’nin AB’ye Uyumu. (Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.62.

- Çobanoğlu, F. ve Işın, F. (2009) “Organik Kuru İncir Üreticilerinin Organik Tarım Sistemi Tercihini Etkileyen Kriterlerin Analitik Hiyerarşi Süreci ile Analizi” Tarım Ekonomisi Dergisi, Cilt:15, S.2
- Demir, A. ve Gül U. (2004). Organik Tarım. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü – Bakış, Sayı:5, Ankara.
- Demirci, R. , Erkuş, A. Ve Tanrıvermiş, H. (2002). Türkiye’de Ekolojik Tarım Ürünleri Üretimine Ekonomik Yünü ve Geleceği: Ön Araştırma Sonuçlarının Tartışılması. Türkiye V. Tarım Ekonomisi Kongresi. 18-20 Eylül 2002. Erzurum.
- Demirören, E. (2004). Hayvan Davranışları (Ders Kitabı). Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:547, 1. Basım, İzmir.
- Durmaz, D. H. (2010). Türkiye ve Dünya’da Organik Tarımın Ekonomik Boyutu: Organik Tarımın Adana İli Ekonomisindeki Yeri. (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir.
- Ece, S. (2008). Organik Tarım İşletmelerinde Pazarlama Sorunlarına Yönelik Şanlıurfa İlinde Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Şanlıurfa: Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Ege İhracatçı Birlikleri, (2016). Ege İhracatçı Birlikleri: <http://www.egelihracatcilar.com/Asp/Content.asp?MS=1&Id=0>, Erişim Tarihi: 10.12.2016
- Er, C. ve Başalma, D. (2008). Organik Tarımdaki Gelişmeler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtm.
- ETO, Organik Tarım. (2012). Güncelleştirilmiş 2. Baskı, Ankara.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, (2016). Tarımsal Üretim ve Geliştirme Müdürlüğü, Organik Tarım Strateji Belgesi (Taslak), Ankara.
- Gök, S. A. (2008). AB Uzmanlık Ödevi. Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Hayvancılık Genel Müdürlüğü, (HAYGEM). Hayvancılık Genel Müdürlüğü: 2016 Verileri
- İlbaş, İ. A. (2009). Organik Tarım (İlkeler ve Mevzuat). Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Kaya, H. G. (2003). Dünya’da ve Türkiye’de Organik Tarımsal Ürün Ticareti ve Tüketici Reaksiyonları. Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı (Yayımlanmamış Rapor), Ankara.
- Kırmacı, H.A. (2003). Siverek’te Üretilen Taze ve Olgunlaştırılmış Siverek Peynirlerinin Yapılışı ve Kimyasal bileşenlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. İçinde: Geleneksel Gıdalar Sempozyumu
- Kilis İl Tarım Müdürlüğü, (2016). Organik Tarım Verileri ve Pazarlanması, Kilis.

- Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi, (2016). Kilis İli Tarımsal Yatırım Rehberi: 2016 Rehberi
- Kilis Organik Zeytin Üreticileri Birliği. Erişim Tarihi: 03.03.2017
- Kurtar, S. ve Ayan, K. (2004). Organik Tarım ve Türkiye’deki Durumu. Orman Mühendisliği Ziraat Fakültesi Dergisi.
- Marangoz, M. (2008). Organik Ürünlerin Pazarlanması. Bursa: Ekin Yayınevi, s.193.
- Merdan, K. (2007). Gümüşhane’nin Ekonomik Yapısı ve Organik Tarım. (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Bölümü.
- Merdan, K. (2014). Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Analizi: Doğu Karadeniz Uygulaması. (Doktora Tezi), Erzurum.
- Nasır, A. ve Kımiloğlu, H. (2006). “Organik Tarım Ürünlerinin Ekonomik Boyutu ve Pazarlanması”, URAK Yayınları, No:2006/1. İstanbul.
- Olhan, E. (1996). Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü ”Türkiye’de Bitkisel Üretimde Girdi Kullanımının Yarattığı Çevre Sorunları ve Organik Tarım Uygulaması-Manisa Örneği”
- Organik Tarım Bilgi Sistemi, (OTBİS). TÜİK Sistemi: 2016 Verileri.
- Özbağ, C. B. (2010). Türkiye’de Organik Tarımın Ekonomik Analizi. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Pezikoğlu, F. (2004). Organik (Ekolojik, Biyolojik) Tarımda Arz, Talep ve Pazarlama, Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yalova.
- Rehber, E. (2011). Organik Tarım Ekonomisi. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Sayın, C. (2002). Avrupa Birliği’nde Organik Tarıma Yönelik Politikalar, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 2, ISSN: 1301 – 2215, Antalya.
- Sürmeli, A. (2003). Organik Tarım Gelişimi ve İlkeleri. Kırsal Kalkınma Programı Eğitim Dizisi, Dev – Maden Sen Yayınları, No:1.
- Sönmez, İ. ve Kaplan, M. (2008) Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Derim Dergisi
- Tozan, M. ve Ertem, A. (1998). Ekolojik Tarımın ve Ürünlerin Dünü ve Bugünü. Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği, İzmir.
- TÜİK. (2016). Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası Bitkisel Üretim İstatistikleri; Organik Bitkisel Üretim, Organik Bitkisel Üretim ve Yüzde Değişimi İstatiksel Tabloları <http://tuikapp.tuik.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul>. Erişim Tarihi: 01.11.2016

- Türköz, T. U. (2002). Ekolojik (Organik) Tarım Ürünleri Pazarlaması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi. Manisa.
- Tüzel, Y. (2004). Kapılar Sistemde Salata-Marul Yetiştiriciliğinde Mikoriza Uygulaması, İzmir.
- Uranbey, S. (2004). Ekolojik Tarım ve Ekim Nöbeti Uygulamaları, Türkiye.
- Usal, G. (2006). Toros Dağ Köylerinde Organik Tarım Yoluyla Üretici Gelirlerini Artırma Olanakları. (Basılmamış Doktora Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uzun, F. (2006). Organik Tarım Üretim ve İhracatı. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vatanserver, H. (2007). AB ve Türkiye’de Organik Tarım, Ankara.
- Zengin, M. (2007). Organik Tarım. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü. Konya: Hasad Yayıncılık.
- Weiers, R (2008). Introduction to Business Statistics, 7th. South Western Cenage Learning.
- http://ec.europa.eu/agriculture/organic.home_en. Erişim Tarihi: 14.01.2017
- <http://www.csb.gov.tr/db/cis/dergi/sayi1/>, Erişim Tarihi: 16.03.2017
- <http://www.eie.gov.tr/MyCalculator/pages/79.aspx>, Erişim Tarihi: 16.03.2017
- <http://www.eto.org.tr/tureko.asp>. Erişim Tarihi: 12.12.2016
- <http://www.fibl.org/en/switzerland/location-ch.html> Erişim Tarihi: 11.08.2017
- http://www.ifoam.org/sites/default/files/page/files/ef_2_2016_digital_edition_1.pdf. Erişim Tarihi: 11.12.2016
- <http://www.investinkilis.gov.tr/Ticaret-ve-Lojistik-icerik-76.html>, Erişim Tarihi: 15.03.2017
- <http://www.ito.org.tr/wps/portal/tesvikler-destekler?initView=true>, Erişim Tarihi: 02.03.2017
- <http://www.izmirtarim.gov.tr/organik/orgtardon.asp>, Erişim Tarihi: 25.01.2017
- <http://www.kilis.gov.tr/kurumlar/kilis.gov.tr/DigerDosyalar/TarimHayvancilik/tarimHayvancilik.pdf>, Erişim Tarihi: 06.02.2017
- <http://www.kilizi.org/sayfa/organik-tarim>, Erişim Tarihi: 14.03.2017
- <http://www.orguder.org.tr/dunyada.html>. Erişim Tarihi: 01.01.2017
- http://www.tarim.gov.tr/uretim/organiktarim/organiktarim_taslak_strateji.html. Erişim Tarihi: 11.11.2016
- <http://www.tgdf.org.tr/surdurulebilirlik/tarim1.html>. Erişim Tarihi: 08.11.2016

[http://www.vethekimder.org.tr/dergi/archive/2016 \(cilt77\)/sayi 4/a8 - 12.pdf](http://www.vethekimder.org.tr/dergi/archive/2016%20(cilt77)/sayi%204/a8%20-%2012.pdf). Erişim
Tarihi: 07.01.2017

EK. Anket Formu Örneği

Bu anket, Kilis 7 Aralık Üniversitesi'nde yapılmakta olan "Organik Tarımın Ekonomik Analizi: Kilis Uygulaması" konulu Yüksek Lisans tezinin uygulama kısmı ile ilgilidir. Yapılan araştırma tamamıyla akademik nitelikte olup, çalışmadan elde edilecek bilgiler bilimsel amaca hizmet etmek için kullanılacak ve herhangi bir kişi ya da kurum adına kesinlikle yer verilmeyecektir. Katılımınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Doç. Dr. Taner AKÇACI
Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Tez Danışmanı

Mehmet Serkan ÇINAROĞLU
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

1.BÖLÜM (Organik Tarıma Dair Sorular)

1.Cinsiyetiniz: ( )Erkek ( )Kadın

2. Yaşınız: ( ) 0-20 ( ) 21-30 ( )31-40 ( )41-50 ( )51 ve üstü

3.Eğitim Durumunuz: ( )Okur-yazar Değil ( ) Okur-yazar ( )İlkokul
( )Ortaokul ( )Lise ( )Ön Lisans ve Lisans ( )Yüksek Lisans
( )Doktora

4.Medeni Durumunuz:( )Evli ( )Bekâr

5.Arazi Mülkiyet Durumunuz:( )Mülk ( )Kira ( )Ortakçı
( )Diğer ise belirtiniz.....

6.Çiftçilik dışında başka bir işle uğraşıyor musunuz?

( )Evet(.....) ( )Hayır

7.Aile Fert Sayısı: ( )1 ( )2 ( )3 ( )4 ve üstü

8.Organik Tarım Hakkında Gerekli Bilgiyi Nerden Öğrendiniz?

( )Aile büyüklerinden ( )Gazete-Dergi ( )TV-Radyo ( )Bölümünü okudum
( )Diğer ise belirtiniz .....

9.Kaç yıldan beri organik tarım yapıyorsunuz?

( )0-5 yıl ( )6-10 yıl ( )11-20 yıl ( )20 yıl ve üzeri

10.Organik tarım yapmanızdaki en büyük etken nedir?

( )Geliri artırmak ( )Sağlığın korunması ( )Çevre duyarlılığı
( )Deneyim kazanmak ve işgücünü değerlendirmek ( )Diğer ise belirtiniz.....

11.Organik tarım için gerekli sermayeyi nasıl temin ettiniz?

( )Kendi imkânlarımla ( )Devlet yardımıyla ( )Aile desteği sayesinde
( )Hepsi ( )Diğer ise belirtiniz.....

12.Organik tarımda hayvansal gübre kullanıyor musunuz?

( )Evet, kullanıyorum ( )Hayır, kullanmıyorum ( )Kullanmayı düşünüyorum

13.Sizi organik tarım yapmaya yöneltten en önemli faktör nedir?

( )Masrafların daha az olması

- ( ) İnsan sağlığına önem verilmesi
 ( ) Organik tarımın geleneksel tarıma göre daha karlı olması
 ( ) Ürünlerin daha kolay satılması garantisi
 ( ) Diğer ise belirtiniz.....

2.BÖLÜM (Organik Tarımsal Üretime Dair Sorular)

14.Hangi organik tarım ürünü üretiyorsunuz?

(.....)

15. Sadece organik tarımsal üretim mi yapıyorsunuz?

- ( )Evet ( )Hayır ( )Kısmen

16.Sizce organik tarımsal üretim yapmanın avantajı nedir?

- ( )Fiyat avantajı ( )Üretimin kolay olması
 ( )Ürünlerin getirisinin daha fazla olması ( )Diğer ise belirtiniz.....

17.Organik üretim süreci boyunca kendinizi geliştirmek için ne tür çaba sarf ediyorsunuz?

- ( )Eşe dosta soruyorum
 ( )İlgili yayınları izliyorum
 ( )Yeni tohumlar, yeni ürünler deniyorum
 ( )Tarım il müdürlüğü personellerinden destek alıyorum
 ( )Gerek duymuyorum

18.Organik üretimle ilgili eğitim aldınız mı?

- ( )Evet ( )Hayır ( )Almayı düşünüyorum

19.Yapılan organik üretimden elde edilen yıllık kazancınız nedir?

- ( )1-10.000 TL ( )10.001-30.000 TL ( )30.001 TL ve üstü

20.Sizce organik bir ürünün gerçekten organik olup olmadığı anlaşılabilir mi?

- ( )Anlaşılabilir ( )Anlaşılamaz ( )Fikrim yok

21.Kilis iklim şartları değerlendirildiğinde hangi tarım çeşidi daha uygundur?

- ( )Geleneksel Tarım ( )Organik Tarım ( )Diğer ise belirtiniz.....

22.Semt pazarlarında birçok satıcı ürünlerinin organik olduğunu söylüyor. Bu gerçeği bir söylem mi? Bu işten haksız getiri sağlayan bir kesim var mı?

- ( )Evet, var ( )Hayır, yok ( )Fikrim yok

23.Ürettiğiniz organik ürünlerin satışından elde edilen geliri nasıl tahsil ettiğinizi belirtiniz.

- ( )Peşin olarak ( )1-3 ay arası ( )3-6 ay arası ( )6 ay ve üzeri

24.Herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üyelik durumunuz var mıdır?

- ( )Ziraat odası ( )Tarımsal amaçlı kooperatif ( )Bunlar dışında
 ( )Herhangi bir sivil toplum birliğine üye değilim

25. Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

3. BÖLÜM (Pazarlama ve Finansa Dair Sorular)

26. Organik ürünü ne şekilde pazarlıyorsunuz?

( ) Yerel pazarda ve marketlerde ( ) Toptancılar aracılığıyla

( ) Diğer ise belirtiniz.....

27. Devletin yapmış olduğu organik tarım desteklemelerini yeterli görüyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

28. Organik tarımsal üretim ile ilgili uygun krediler kullanıyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

4. BÖLÜM (Organik Tarım Üreticilerinin Düşüncelerine Dair Sorular)

Aşağıdaki soruları dikkatlice okuyarak ilgili rakamdaki düşüncelerinizi belirtiniz.

1-Kesinlikle Katılmıyorum 2-Katılmıyorum 3-Kararsızım 4-Katılıyorum 5-Kesinlikle Katılıyorum

	Organik Tarım Üreticilerinin Düşünceleri	1	2	3	4	5
29	Üreticilerin piyasa durumu konusunda bilgi düzeyini yeterli görüyorum.					
30	Organik tarımın ihracata katkısı konusunda üreticinin bilgi düzeyini yeterli buluyorum.					
31	Organik tarım ürünlerinin pazarlama yollarını yeterli buluyorum.					
32	Organik üretim için devlet tarafından yapılan destekleri yeterli buluyorum.					
33	Organik üretim yaparken devletin bütün imkânlarını değerlendiriyorum.					
34	Organik tarımın üreticiyi kazanç yönünden fazlasıyla memnun ettiğini düşünüyorum.					
35	Organik üretim sayesinde kırsal kesimden kentsel kesime göçün azalacağını düşünüyorum.					
36	Yapılan organik üretimin il ekonomisine katkı yapacağını düşünüyorum.					
37	Organik tarım neticesinde yeni istihdam alanlarının olacağını düşünüyorum.					
38	Organik tarımı diğer tarım çeşitlerine göre daha karlı buluyorum.					
39	İleriki yıllarda organik tarımın her alanında üretim yapmak istiyorum.					
40	Organik tarımı herkesin yapmasını tavsiye ederim.					
41	Tarımda verilen desteklemelerin amacına ulaştığını düşünüyorum.					
42	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı/İl Müdürlüğü personellerinden yeterli teknik destek alıyorum.					

Organik tarım ile ilgili başka önerileriniz varsa nelerdir.

.....
 .....
 .....

ÖZGEÇMİŞ

1 Nisan 1993 yılında Kilis ilinde doğan Mehmet Serkan ÇINAROĞLU, ilkokul ve ortaokulu bitirdikten sonra, Kilis Anadolu Teknik Lisesinden 2011 yılında birincilikle mezun oldu. Aynı yıl Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu'nda Aktüerya bölümünde başlayan üniversite hayatını, 2013 yılında aynı üniversitede İktisat Fakültesi İktisat bölümünde çift anadala başlayarak ve her iki bölümü de 2015 yılında dereceyle mezun olarak tamamladı. Hiç ara vermeden aynı yıl eğitim hayatına, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalında devam eden Mehmet Serkan ÇINAROĞLU bekâr olup halen Gaziantep Akbank T.A.Ş. şubesinde Kobi Yönetici Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.

VITAE

Mehmet Serkan ÇINAROĞLU was born on April 1, 1993, in Kilis, Turkey. After he completed primary and middle school, he graduated from Kilis Anatolia Technical High School in 2011 with summa cum laude. At the same year, he started his higher education on Actuary at College of Banking and Insurance at Marmara University. Later, in 2013, he was also started his bachelor degree at Economics at Faculty of Economics of the same university. He successfully graduated from both departments in 2015. Without taking a break, at the same year, in 2015, he has get a chance to register for master's at Economics at Kilis 7 Aralık University. Mehmet Serkan ÇINAROĞLU who has still been studying at the Institute of Social Sciences at Kilis 7 Aralık University is single and works at the Gaziantep Akbank T.A.Ş. branch as a SME Manager Assistant.